

Ainevaldkond „Sotsiaained“

1. Üldalused

1.1. Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid otsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- 9) hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

1.2. Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus. Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6.klassist.. Õppeainete kavades esitatud taotletavaid õpitulemusi ja õppesisu koostades on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti ning aineti alljärgnevalt:

I kooliaste

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

II kooliaste

ajalugu – 4 nädalatundi

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

ühiskonnaõpetus – 1 nädalatund

III kooliaste

ajalugu – 6 nädalatundi

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

ühiskonnaõpetus – 2 nädalatundi

Õppeainete nädalatundide jagunemine kooliastmete sees määratakse kooli õppekavas arvestusega, et taotletavad õpitulemused ning õppe- ja kasvatusesmärgid oleksid saavutatud.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmeis, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus

vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktseptida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktseptitud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alusmaailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata naiste ja meeste ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa soolise võrdõiguslikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Tal on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Õppesisu käsitleluses teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatud.

1.4. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhendada toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaalained süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu keskte normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotleavad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboliteid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabealusel tõendus põhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärgi, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatselt analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

1.5. Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaalained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, mediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskusloogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstiained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehaliseaktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevasel tööelul. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ametid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid.

Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuproгноosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevastele õpitavatele erialadele kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ametid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele. Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv terviseseisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esimese karjääriplaani.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohalikku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabekeskond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenudinimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

1.7. Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilastekujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;

- 7) arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 8) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
- 9) luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistöö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku elarvekoostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;
- 10) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvuti/ multimeediaklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;
- 11) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

1.8. Hindamise alused

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang. Ainekavas on kirjeldatud õppeaine õpitulemused kooliastmete kaupa kahel tasemel:

üldised õpitulemused õpetamise eesmärkidena ning osaoskuste õpitulemused. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut. Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest.

Hoiakute ja väärtuste kohta (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) antakse tagasisidet.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Tähtsal kohal on kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus täpsustakse kooli õppekavas.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmisi ja -oskusi ning hoiakuid hinnates on põhirõhk kujundaval hindamisel.

Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab õpituatsioonis teoreetilisi teadmisi praktiliselt;
- 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
- 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise vormid sisaldavad 5. klassis suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist, samuti allika usaldusväärset info edasikandmist.

Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja ainealast õige kirja. 5. klassis ei kontrollita kontrolltöödega enam kui üht õpitud teemat korraga.

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid III kooliastmes peavad olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöo koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväärse üle otsustamist. Üksikfaktide teadmisele tuleb eelistada tähtsamate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu. III kooliastmes sobivad kontrolliks ja hindamiseks nii avatud kui ka etteantud vastusega ülesanded.

Ühiskonnaõpetuses tuleb hindamisel II kooliastmes arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini. Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamislugu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

III kooliastmes sobivad kokkuvõtvaks hindamiseks probleemküsimuste avamine, arvamislugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö plaanimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järeldamise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust. Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele (nt osavõtt projektidest, tegevus õpilasesinduses või kodanikuühendustes jm).

1.9. Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
- 2) internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul;
- 2) kasutada klassiruumis ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
 - a) Eesti Vabariigi põhiseadus;
 - b) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;
 - c) ÜRO lapse õiguste konventsioon;
 - d) ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid;
 - e) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;
 - f) elulooraamatud ja teabekirjandus;
 - g) auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;
 - h) illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);
 - i) IKT-põhised õppematerjalid;
 - j) ajalehed ja ajakirjad;
 - k) statistilised ja metoodilised materjalid.

INIMESEÕPETUS I KOOLIASTMES

1. klass			
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING
<p>Õpitulemused: Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab erinevaid omadusi; 2) oskab oma meelte abil omadusi määrata; 3) teab, et taimed, loomad ja seened on elusolendid; 4) teab nimetada elusa ja eluta looduse objekte ja nende omadusi; 5) viib läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi; 6) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatab, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid; 7) oskab käituda õppekäigul loodussõbralikult; 8) teab, et on olemas looduslikud ja inimese tehtud asjad ning materjalid; 9) kirjeldab looduslikke ja tehisklikke objekte erinevate meeltega saadud teabe alusel; 10) sõnastab oma meelte abil saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi; 11) eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning omab ohutunnet tundmatute ainete suhtes; 12) eristab inimese valmistatud looduslikust; 13) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu, kasutab julgelt loovust ja fantaasiat; 14) märkab looduse ilu ja erilisust, väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust; 15) väärtustab maailma tunnetamist oma meelte kaudu; 	<p>Õppesisu: Inimese meeled ja avastamine. Elus ja eluta. Asjad ja materjalid.</p>	<p>Antud õppeteemaga kujundatakse väärtus-, sotsiaalset, enesemääratlus-, õpi-, suhtlus- ja matemaatikapädevust. Teemal on oluline roll läbiva teema „Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng“ elluviimisel. Elu ja elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud aitavad ellu rakendada ka läbivat teemat „Väärtused ja kõlblus“.</p>	<p>Eesti keel: lugemispalad; muusika: kuulamisega seotud mängud; kehaline kasvatus: liikumismängud, kasutades erinevaid meeli; tööõpetus: käeline tegevus. Loodusõpetus</p>

<p>16) tunneb rõõmu looduses viibimisest; 17) väärtustab nii looduslikku kui inimese loodut ning suhtub kõigesse sellesse säästvalt; 18) väärtustab enda ja teiste tööd.</p>			
<p>2. klass</p>			
<p>ÕPITULEMUSED</p>	<p>ÕPPESISU</p>	<p>ÜLDPÄDEVUSED</p>	<p>LÕIMING</p>
<p>Õpitulemused: Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab kehaosade nimetusi; 2) näitab ja nimetab kehaosi; 3) kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi; 4) teab, et toituda tuleb võimalikult mitmekesiselt ning regulaarselt ja et väär toitumine toob kaasa tervisehäireid; 5) teab, et kiirtoidud ei ole tervislikud; 6) oskab järgida tervisliku toitumise põhimõtteid ning hügieeninõudeid; 7) oskab leida toiduainete pakenditelt talle vajalikku teavet; 8) teab, kuidas hoida oma tervist, silmi, hambaid; 9) teab, kelle poole tervisemurega pöörduda; 10) järgib hügieeninõudeid, hoolitseb keha puhtuse eest; 11) oskab näha ohtu tundmatutes esemetes, eristada tervisele kasulikke ja kahjulikke tegevusi; 12) teab, et inimesed elavad erinevates elukeskkondades; 13) toob näiteid, kuidas inimene oma tegevusega muudab loodust; 	<p>Õppesisu: Inimene. Välisehitus. Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus. Inimese elukeskkond.</p> <p>Põhimõisted: keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asula (linn, alev, küla).</p> <p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus: Teema loob aluse inimese kui loodusteaduste uurimisobjekti ja keskkonna seoste mõistmisele. Tutvutakse inimese tervist mõjutavate teguritega ning tervisliku eluviisi tähenduse ja tähtsusega.</p>	<p>Antud õppeteemaga kujundatakse väärtus-, sotsiaalset, enesemääratlus-, õpi-, suhtlus-, matemaatika- ja ettevõtlikkuspädevust.</p>	<p>Eesti keel-tekstide lugemine ja mõistmine</p> <p>Kunst-joonistamine</p> <p>Tööõpetus-meisterdamine</p> <p>Loodusõpetus-meie kui looduse osa</p> <p>Kehaline kasvatus-liikumine, kasvamine</p>

<p>14) teab, et oma tegevuses tuleb teistega arvestada;</p> <p>15) tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning toimib keskkonda hoidvalt;</p> <p>16) võrdleb inimeste elu maal ja linnas;</p> <p>17) väärtustab inimest ja tema vajadusi ning tervist.</p> <p>18) väärtustab tervislikku eluviisi, tervislikku toitumist ja puhtust;</p> <p>19) püüab vältida enda ja teiste tervise kahjustamist;</p> <p>20) väärtustab erinevaid huvisid ja harrastusi</p>			
<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab, et mõõtmine on võrdlemine mõõtühikuga; 2) viib läbi lihtsate vahenditega tehtavaid praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid; 3) kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid; 4) mõistab mõõtmise vajalikkust, saab aru, et mõõtmine peab olema täpne. 	<p>Õppetegevus ja metoodilised soovitused:</p> <p>Sellised tegevused nagu katsetamine vaatlemine, võrdlemine, mõõtmine ja järjestamine on soovitatav seostada teemadega „Inimene“, „Organismid ja elupaigad“ ning „Ilm“. Nt õppekäikudel saab mõõta temperatuure erinevates keskkondades: veekogudes, õhus, erinevates hoonetes, küttekehade ja akende läheduses jne. Inimkeha mõõtmist saab seostada vanade mõõtühikutega, nt vaks, küünar jne. Mõõta võib loodusobjekte erinevates elukeskkondades: puu lehelaba pikkust valguse käes ja varjus, puude kõrgust, läbimõõtu jne. Aineõpetusliku tööviisi kõrval võib kasutada üld- ja aineõpetuse kombineeritud varianti. Rakendatakse individuaalset, paaris- ja rühmatööd.</p>	<p>Teema on väga tähtis matemaatikapädevuse kujundamisel. Antud õppeteemaga kujundatakse ka väärtus-, sotsiaalset, enesemääratlus-, õpi- ja suhtluspädevust.</p>	<p>Matemaatika-ühikud</p> <p>Loodusõpetus-põhjus- tagajärg</p> <p>Kunst-kujutamine paberil</p> <p>Kehaline kasvatus-vahemaade läbimine</p>

3. klass			
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING
<p>Õpitulemused: Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab liikumise tunnist: keha asukoht muutub teiste kehade suhtes; 2) eristab liikumist ja paigalseisu; 3) teab, et keha ei saa hetkeliselt liikuma panna ega peatada; 4) teab, et pidurdamisel läbib keha teatud teepikkuse; 5) teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja tee pikkus (kiirus, teekatte libedus); 6) oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi, 7) oskab tänavat (teed) ohutult ületada; 8) oskab hinnata sõidukite liikumissuunda, -kiirust ja kaugust; 9) oskab valida jalgrattaga, rulaga ja rulluiskeudega sõitmiseks turvalise koha ja sobiva kiiruse; 10) oskab kasutada turvavahendeid; <p>suhtub positiivselt liikumisse kui kehalisse tegevusse.</p>	<p>Õppetegevus ja metoodilised soovitused: Õppimine peaks toimuma katsete kaudu. Näiteks pidurdamisteedekonna sõltuvust liikumiskiirusest saab uurida jalgrattaga sõites. Vastava ohutu platsi ja julgestajate olemasolu korral saab teha ka vastavad katsed autoga. Otstarbekas on teha koostööd politseiga. Koostöös politseiga tuleks siiski vältida</p> <p>Õppesisu: Liikumise tunnused. Jõud liikumise põhjusena (katseliselt). Liiklusohutus.</p>	<p>Antud õppeteemaga kujundatakse väärtus-, sotsiaalset, enesemääratlus-, õpi-, suhtlus- ja matemaatikapädevust.</p>	<p>Lõimida kehalise kasvatusesega.</p> <p>Kunst- joonistamine</p> <p>Eesti keel-tekstid ja testid</p>
<p>Õpitulemused: Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab lüliti osa vooluringis; 2) teab, et mõned ained juhivad elektrivoolu ja teised ei juhi; 3) teab, et niiske keskkond juhib elektrivoolu ja et elekter võib olla ka ohtlik; 	<p>Õppimine toimugu katsetamise kaudu. Ohutuse mõttes tehakse katseid taskulambipatareiga. Vajalikke vahendeid saab füüsikaõpetajalt.</p> <p>Õppesisu: Vooluring. Elektrijuhid ja mitteelektrijuhid. Elektri kasutamine ja säästmine. Ohutusnõuded. Magnetnähtused. Kompass.</p>	<p>Antud õppeteemaga kujundatakse väärtus-, sotsiaalset, enesemääratlus-, õpi-, suhtlus- ja matemaatikapädevust.</p>	<p>Teema seostub turvalisusega elektriseadmete käsitlemisel.</p> <p>Matemaatika- loogika</p>

<p>4) oskab pistikut pistikupeast õigesti välja tõmmata;</p> <p>5) eristab töötavat ja mittetöötavat vooluringi;</p> <p>6) teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi elektririistade ohutul kasutamisel;</p> <p>7) kasutab elektrit säästlikult; oskab käsitseda majapidamis- ja olmeelektroonikat ning elektroonikaseadmeid;</p> <p>8) saab aru elektri säästmise vajalikkusest;</p> <p>saab aru, et koduses majapidamises kasutatav elekter on inimesele ohtlik ja sellega ei tohi mängida.</p>			
--	--	--	--

Inimeseõpetus

5. klass- 35 tundi

TAOTLETAVAD ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING
<p>1. Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtudes.</p> <p>2. Teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapiikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet.</p> <p>3. Nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele.</p> <p>4. Eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning</p>	<p>Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.</p> <p>Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid.</p> <p>Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.</p>	<p>Keskkond ja jätkusuutlik areng. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus. Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine.</p>	<p>Kunst: eneseväljendust toetavad tegevused</p> <p>Kehaline kasvatus: ohutu liikumine ja liiklemine; kehalise aktiivsuse mõju tervisele</p>

<p>kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi.</p> <p>5. Väärtustab oma tervist.</p>			
<p>1. Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus.</p> <p>2. Kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid</p> <p>3. Selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega.</p> <p>4. Kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut.</p> <p>5. Teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid.</p> <p>6. Oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest.</p> <p>7. Hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses.</p> <p>8. Väärtustab tervislikku eluviisi.</p>	<p>Tervisliku eluviisi komponendid.</p> <p>Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid.</p> <p>Kehaline aktiivsus.</p> <p>Kehalise aktiivsuse vormid.</p> <p>Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.</p>	<p>Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus.</p>	<p>Loodusõpetus: inimene</p> <p>Kehaline kasvatus: teadmised spordist ja liikumisviisidest</p>
<p>1. Kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega.</p> <p>2. Aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda.</p>	<p>Murdeiga inimese elukaares.</p> <p>Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas.</p> <p>Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.</p> <p>Suguline küpsus ja soojätkamine.</p>	<p>Kodanikualgatus. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus. Kultuuriline identiteet. Elukestev õpe.</p>	<p>Loodusõpetus: inimene</p>

<p>3. Teab, et murdeiga on varieeruv ning igapäev oma arengutempo.</p> <p>4. Teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.</p>			
<p>1. Kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid.</p> <p>2. Selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida.</p> <p>3. Teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda.</p> <p>4. Nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele.</p> <p>5. Suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.</p> <p>6. Väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist.</p> <p>7. Demonstreerib õpitu olukordades, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamise ja suhtlusoskus.</p>	<p>Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. Vahendatud suhtlemine.</p> <p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud olukordades. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.</p>	<p>Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus. Keskkond ja jätkusuutlik areng. Teabekeskond. Tehnoloogia ja innovatsioon. Kodanikualgatus.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus: meedia ja teave</p> <p>Loodusõpetus, bioloogia: kesknärvisüsteemi ehitus ja talitus</p>

<p>8. Kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile.</p> <p>9. Väärtustab mitmekesisist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.</p>			
<p>1. Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mitterakkushaigusi.</p> <p>2. Selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega.</p> <p>3. Teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest.</p> <p>4. Kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral.</p> <p>5. Teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste).</p> <p>6. Nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada.</p> <p>7. Väärtustab enda ja teiste inimeste elu.</p>	<p>Levinumad laste- ja noortehaigused. Nakkus- ja mitterakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS.</p> <p>Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.</p>	<p>Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus.</p>	<p>Kehaline kasvatus: teadmised spordist ja liikumisviisidest; teadmised käitumisest ohuolukordades; lihtsad esmaabivõtted</p>

<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast. 2. Eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks. 3. Kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele. 	<p>Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond.</p> <p>Tervis heaolu tagajana.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus. Keskkond ja jätkusuutlik areng. Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.</p>	<p>Loodusõpetus:</p> <p>elu mitmekesisus maal; elukeskkonnad Eestis</p>
--	---	---	---

Inimeseõpetus

6. klass- 35 tundi

TAOTLETAVAD ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING
<ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda iseloomujooni ja omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi. 2. Mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb. 3. Mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega. 	<p>Enesesse uskumine. Enesehinnang.</p> <p>Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine.</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Väärtused ja kõlblus.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus:</p> <p>väärtused;</p> <p>elukutsed, teadmised ja oskused</p>

<p>4. Oskab suheldes enda kohta tagasisidet anda ning teistelt seda vastu võtta.</p> <p>5. Oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.</p>			
<p>1. Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid.</p> <p>2. Teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist.</p> <p>3. Kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele.</p> <p>4. Demonstreerib õpitu olukorras aktiivse kuulamise võtteid; mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele.</p> <p>5. Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid.</p> <p>6. Teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ning toob selle kohta näiteid.</p> <p>7. Eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab</p>	<p>Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia. Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Enese-avamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise korral.</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri-planeerimine. Väärtused ja kõlblus. Teabekeskond. Tervis ja ohutus.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus: aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine; laenamine ja säästmine; raamatukogu, internet, ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon; meediakanalite integratsioon; teadlik infotarbimine ja –edastamine; Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad; võrdõiguslikkus; eakohased kodanikualgatuse võimalused</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: telefonivestlus: alustamine, lõpetamine; suhtlemine virtuaalkeskonnas; privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika</p>

<p>nende käitumiste mõju suhetele.</p> <p>8. Teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, oskab partnerit arvestavalt öelda ei ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri ei ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral.</p> <p>9. Väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.</p>			
<p>1. Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamine, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus</p> <p>2. Oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta.</p> <p>3. Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist.</p> <p>4. Eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu.</p> <p>5. Demonstreerib õpitu olukorras oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast.</p> <p>6. Tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid, väärtustab empaatilist suhtlemist.</p> <p>7. Väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat.</p>	<p>Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprus-suhted. Usaldus suhtes. Empaatiat. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.</p>		<p>Ühiskonnaõpetus:</p> <p>eakohased kodanikualgatuse võimalused;</p> <p>koostöö ja ühistegevus; kommunikatsioonivõimalused;</p> <p>sõpruskond;</p> <p>õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal;</p> <p>sotsiaalsed rühmad ühiskonnas; Eestis ja kodukohas elavad rahvarühmad;</p> <p>sooline võrdõiguslikkus; rahvusvähemused;</p> <p>sallivus;</p> <p>inimõigused</p> <p>Kunstiained:</p> <p>sõprus, perekond, armastus, vastutus kunstis ja muusikas</p>

<p>8. Kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi.</p> <p>9. Mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.</p>			<p>Emakeel: sõprus, armastus, perekond, vastutus kirjanduses; eneseväljendusoskus; kirjandi, essee , luuletuse kirjutamine Võõrkeeled: erinevate rahvaste ja riikide tavad, kombed, seadused</p>
<p>1. Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust.</p> <p>2. Teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise.</p> <p>3. Kasutab õpitu olukorras konfliktide lahendamise viise ning väärtustab neid.</p>	<p>Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus: ühiselu reeglid, seadused; kooli kodukord; õiguskord; ühiskonna turvalisusega seotud institutsioonid Eesti keel ja kirjandus: rahvatarkused; noortekirjanduse näited</p>
<p>1. Teab ja oskab õpitu olukorras otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise.</p> <p>2. Kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid.</p> <p>3. Mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi.</p> <p>4. Selgitab ja kirjeldab eri olukorras sobiva parima käitu-</p>	<p>Otsustamine ja probleemide lahendamise. Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamiseks. Tagajärgede arvestamine probleemi lahendamiseks. Vastutus otsustamisel.</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: rahvatarkused; noortekirjanduse näited Ühiskonnaõpetus: õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal; ühiselu turvalisust tagavad seadused</p>

misviisi valikut; väärtustab vastustuse võtmist otsuseid langetades.			Tehnoloogiaõpetus, käsitöö: oma töö ja selle tulemuste analüüsimine ning hindamine
1. Nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi. 2. Väärtustab positiivset mõtlemist.	Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.	Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Väärtused ja kõlblus.	Ühiskonnaõpetus: eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine

Inimeseõpetus

7. klass- 35 tundi

TAOTLETAVAD ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING
<ol style="list-style-type: none"> Iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka. Kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid. Toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel. Kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust. 	<p>Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.</p>	<p>Keskkond ja jätkusuutlik areng. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus. Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine.</p>	<p>Bioloogia: inimese areng; pärilikkus</p> <p>Ühiskonnaõpetus: sotsiaalsed institutsioonid, mis tegelevad ja vastutavad inimeste turvalise arengu eest; valimisõigus; iseseisev toimetulek; vastutus; õiguste, kohustuste ja vastutuse osakaal; valikud; seadusandlus</p>

			Ajalugu: silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis ja maailmas
<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang. 2. Kirjeldab positiivse endasse-suhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi. 3. Kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares. 4. Väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid. 5. Kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu. 6. Kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi. 7. Demonstreerib õpitu olukorras konfliktide lahendamise viise. 	<p>Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine. Konfliktide vältimine ja lahendamine.</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus. Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine.</p>	<p>Tehnoloogiaõpetus: oma töö ja selle tulemuste analüüsimine ning hindamine; sobivad rõivad, isikupärased esemed</p> <p>Ühiskonnaõpetus: eesmärkide seadmine; enesearendamine; iseseisev toimetulek; turvalisus; seadusandlus; ühiselu reeglid; seadused; kooli sisekord; sõpruskond; koolipere; erinevad rahvad, kultuurid ja nende kombed Eesti keel: CV, avalduse jt ametlike kirjade koostamine; eneseanalüüsi kirjutamine; eneseesitlus Eesti keel ja kirjandus: rahvatarkused, noortekirjanduse näited</p>

<ol style="list-style-type: none"> 1. Iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi. 2. Kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele. 3. Mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ning korraldamisel. 4. Võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi. 5. Kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi. 6. Demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega. 7. Selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes. 8. Väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme. 	<p>Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelus ja kokkuleppelus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus. Kultuuriline identiteet. Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: rahvapärимused, vanasõnad jms</p> <p>Ühiskonnaõpetus: rahvusvähemused; sallivus; inimõigused; seadusandlus; lapse õigused ja lastekaitse; õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seos; seadus kui regulatsioon; riigi ja KOV juhtimisstruktuurid; kohustused; vastutus; võim, võimu kuritarvitamine; korruptsioon; meedia roll ühiskonna juhtimises ja läbipaistvuses; erinevused sotsiaalsete rühmade vahel; sooline võrdõiguslikkus</p> <p>Ajalugu: traditsioonide muutumine ajas</p> <p>Kehaline kasvatus: aus mäng; ausus ja õiglus spordis ning elus</p> <p>Käsitöö ja kodundus: etikett;</p>
--	--	--	--

			<p>meeskonna juhtimine</p> <p>Võõrkeeled:</p> <p>erinevate rahvaste ja riikide tavad, kombed, seadused</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus 2. Demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral koolis. 3. Eristab legaalseid ning illegaalseid uimasteid. 4. Kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele. 	<p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus. Tehnoloogia ja innovatsioon.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus:</p> <p>koostöö ja ühistegevus; kommunikatsioonivõimalused; riskide ja ohtude vältimine;</p> <p>abi otsimine;</p> <p>kooli sisekord;</p> <p>seadusandlus</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: noortekirjandus</p> <p>Loodusõpetus, bioloogia : kesknärvisüsteemi ehitus ja talitus</p> <p>Kehaline kasvatus:</p> <p>ohutu liikumine ja liiklemine; kehalise aktiivsuse mõju tervisele</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi. 2. Selgitab, milles seisneb suguküpsus. 3. Kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks. 4. Selgitab soorolli olemust ning 	<p>Varane ja hiline küpsemine- igapähe oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorolid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhtes ja turvaline seksuaalkäitumine.</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus. Kultuuriline identiteet. Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus:</p> <p>folkloor, lembekirjandus, noortekirjandus</p> <p>Ühiskonnaõpetus:</p> <p>sooline võrdõiguslikkus;</p> <p>teadlik infotarbimine;</p> <p>kriitiline mõtlemine;</p> <p>media ja reklaam</p>

<p>kirjeldab soostereotüüpset suhtumist.</p> <p>5. Kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikut seotust ja meeldimist, sõprust ning armumist.</p> <p>6. Kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes.</p> <p>7. Selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.</p>			<p>Bioloogia:</p> <p>pärilikkus;</p> <p>inimese paljunemine ja areng;</p> <p>STLH;</p> <p>kontraseptsioon;</p> <p>raseduse kulg, katkestamine;</p> <p>suguelundite tervishoid;</p> <p>HIV</p>
<p>1. Mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.</p>	<p>Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Väärtused ja kõlblus.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: noortekirjandus</p> <p>Bioloogia:</p> <p>tervis</p> <p>Kunstiõpetus, muusikaõpetus:</p> <p>kunst ja muusika, kui tunnete ja õnne väljendamise vahendid</p> <p>Kehaline kasvatus:</p> <p>liikumine ja sport kui tervis, stressi leevendajad, õnnetunde ja rahulolu suurendajad</p>

Inimeseõpetus

8. klass- 35 tundi

TAOTLETAVAD ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU	ÜLDPÄDEVUSED	LÕIMING
<p>1. Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost.</p>	<p>Tervis kui heaoluseisund.</p> <p>Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.</p> <p>Terviseaspektide omavahelised</p>	<p>Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng. Kultuuriline identiteet. Tervis ja ohutus. Väärtused ja kõlblus.</p> <p>Elukestev õpe. Karjääriplaneerimine.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus:</p> <p>meedia ja teave; reklaam;</p> <p>rahvastiku tervisenäitajate seos</p>

<p>2. Analüüsib enda tervise seisundit.</p> <p>3. Kirjeldab tähtsaid tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt; analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpitu olukorras tervise seisukohalt; analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpitu olukorras tervise seisukohalt; analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpitu olukorras tervise seisukohalt.</p> <p>4. Analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust.</p> <p>5. Selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele; oskab planeerida eri tüüpi igapäevast kehalist aktiivsust oma ning väärtustab seda eluviisi osana.</p> <p>6. Analüüsib oma igapäevatoitu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele; analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele.</p> <p>7. Teab, mis tegurid ja toimetuleku mehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu.</p> <p>8. Selgitab stressi olemust, põhjuseid ja tunnuseid.</p> <p>9. Kirjeldab stressiga toimetuleku</p>	<p>seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervise seotud valikuid. Tervis-ealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid. Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriis-olukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.</p>	<p>Tehnoloogia ja innovatsioon. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</p>	<p>majandusega; riiklikud tervise ja ennetusprojektid; käitumine kriisilukorras; abistamisega ja kriisidega seotud institutsioonid; riigi ja KOV ülesanded kriisilukordade lahendamisel; kooli kriisiplaan; evakueerumine; sotsiaal-reklaamide, kampaaniate eesmärk ja mõju; sotsiaalne surve; grupi mõju; Eesti toit; tarbijaõigused Kehaline kasvatus: kehalise aktiivsuse mõju tervisele; regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tugevdava tegevuse vajalikkus; teadmised spordist ja liikumisviisidest; kehaline aktiivsus ja vaimne tervis, stressi ennetaja ja leevendaja Bioloogia: inimese elundkondade anatoomia, talitus ja tervishoid; enamlevinud haigused;</p>
---	--	--	--

<p>viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest; kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.</p>			<p>SVH; kasvajate riskitegurid ja ennetamine; vaksineerimine; immuunsus; seedeelundkonna ehitus ja talitus; hammaste ehitus; haigused ja tervishoid; diabeet; osteoporoos; närvisüsteemi ja aju ehitus ning tervishoid; seedimine ja eritamine; aine- ja energiavahetuse põhi- protsessid; luud ja lihased; vereringe; hingamine Matemaatika: arvnäitajate lugemine; diagrammide koostamine ja analüüs Eesti keel ja kirjandus: toiduga seotud rahvapärимused; toitumisega seotud folkloor, vanasõnad, mõistatused; eestlaste tunnete sõnavara; vanasõnad Geograafia: Eesti põllumajandus; mahetoit</p>
---	--	--	--

<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab viise, kuidas luua, jagada ning säilitada lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis. 2. Selgitab partnerite vastutust seksuaalsuhetes. 3. Demonstreerib õpituatsioonis suhete loomise ja säilitamise oskusi, aitamine, jagamine, koostöö, hoolitsemine. 4. Väärtustab tundeid, armastust ja vastutus-tundlikku seksuaalkäitumist. 5. Selgitab seksuaalsuse individuaalset olemust ja arengut ning tunnete osa selles. 6. Selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. 7. Kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele. 8. Kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi. 9. Kirjeldab, millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse. Kirjeldab seksuaalsel teel levinumate haiguste ärahoidmise võimalusi. 10. Teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja 	<p>Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus</p> <p>Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaal-identiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine. Seksuaalne areng. Seksuaalne orientatsioon. Seksuaalvähemused. Soorollide ja –stereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.</p>	<p>Tervis ja ohutus. Kultuuriline identiteet. Väärtused ja kõlblus. Teabekeskond. Tehnoloogia ja innovatsioon.</p>	<p>Bioloogia:</p> <p>mehe ja naise suguelundkonna ehitus ja talitus;</p> <p>viljastumine ja loote areng;</p> <p>inimese areng;</p> <p>STLH;</p> <p>kontraseptsioon;</p> <p>raseduse kulg, katkestamine;</p> <p>viirused, bakterid jt mikroorganismid</p> <p>Ühiskonnaõpetus:</p> <p>EU, riiklikud ja KOV tegevused, projektid, kampaaniad;</p> <p>ajakirjanduse roll ühiskonnas;</p> <p>sotsiaalsed rühmad ühiskonnas;</p> <p>kultuuriline mitmekesisus;</p> <p>sotsiaalne õiglus, tõrjutus ja võrdõiguslikkus;</p> <p>inimõigused;</p> <p>laste õiguste konventsioon;</p> <p>EV Vabariigi Põhiseadus;</p> <p>HIV nakkuse leviku mõju majandusele, kultuurile ja poliitikale Eestis ja maailmas tervikuna</p> <p>Eesti keel ja kirjandus:</p> <p>armastuse, seksuaalsuse ja suhete teemalised teosed;</p> <p>noortekirjandus</p>
---	---	--	--

<p>võimalusi nakatumist vältida.</p> <p>11. Eristab HIVi ja AIDSi.</p> <p>12. Nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise teemadel.</p>			
<p>1. Kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi ning mõju inimese tervisele ja toimetulekule.</p> <p>2. Kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ning sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandilt, lähtudes igapäevaelust ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil.</p> <p>3. Kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb.</p> <p>4. Kirjeldab ja demonstreerib õpitu olukorras, kuidas käituda uimastitega seotud olukorras.</p> <p>5. Teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral.</p> <p>6. Demonstreerib õpitu olukorras esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südame-seiskumise ja uppumise korral.</p>	<p>Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul.</p> <p>Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukorras.</p>	<p>Tervis ja ohutus. Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Väärtused ja kõlblus. Kultuuriline identiteet.</p>	<p>Bioloogia:</p> <p>luud ja lihased;</p> <p>süda, vereringe;</p> <p>aju ja närvisüsteem;</p> <p>talitluse regulatsioon</p> <p>Kehaline kasvatus:</p> <p>ohutu liikumine;</p> <p>tegutsemine traumade ja õnnetusjuhtumite korral;</p> <p>esmaabivõtted</p> <p>Ühiskonnaõpetus:</p> <p>vabatahtlik tegevus, noorte osalemisvõimalused;</p> <p>ühiskonnaliikmete õigused;</p> <p>seadusandlus;</p> <p>elanike turvalisuse tagamine;</p> <p>veebiturvalisus;</p> <p>päästeteenistus;</p> <p>vältimatu esmaabi;</p> <p>arstiabi korraldus;</p> <p>KOV ja riigi tegevus elanike turvalisuse tagamiseks;</p>

			sotsiaalreklaamid; Uimastikuriteod; uimastite kasutamisest tingitud majanduslikud kahjud; statistika Eesti keel ja kirjandus: essee kirjutamine; noortekirjandus
1. Analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.	Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtus-hinnangud ja prioriteetid elus. Mina ja teised kui väärtus.	Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Väärtused ja kõlblus.	Ühiskonnaõpetus: eesmärkide seadmine; enesearendamine; iseseisev toimetulek; õppimisvõimalused; Eesti haridussüsteem; välisriiki õppima minek; vahetusõpilased; töötus; tööturg; eelarve; tööhõive; ettevõtlus Eesti keel: CV, avalduse jt ametlike kirjade koostamine; eneseanalüüsi kirjutamine; eneseesitlus

Õpetaja: Ivo Maripuu

Õppeaine: Ajalugu

Klass:5. kl

Tundide arv:2 nädalatundi, kokku 70 tundi õppeaastas

Kasutatav õppekirjandus:

Inimesed ajas. I osa. Ajalooõpik 5. klassile. Milvi Martina Piir. Avita 2008. Inimesed ajas. II osa. Ajalooõpik 5. klassile. Milvi Martina Piir. Avita 2009

Inimesed ajas. I ja II osa. Ajaloo töövihik 5. klassile. Milvi Martina Piir. Avita 2008,2014

Ajaloo atlas põhikoolile. Regio 2000

Õppesisu:	Tunde	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õpitulemused	Lõiming läbivate teemadega	Õppeainete lõiming
Sissejuhatus. Hindamise põhimõtted.	1	Sissejuhatus ajalooõppesse. Kuidas ajalooõpikut kasutada.	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.		Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine, intervjuu küsimuste koostamine.
Ajalugu on põnev ja kasulik.	2	Miks on minevik tähtis? Kus me minevikku kohtame? Mis on ajalugu? Kust algab ajalooline aeg? Kuidas ajalugu uuritakse? Kuidas minevikku hinnata?	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	1. Kultuuriline identiteet – Eesti rahvuse päritolu 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – interneti kasutamine infootsingu eesmärgil.	Kunstiõpetus: ajalooline arhitektuur ja filmikunst. Eesti keel ja kirjandus: film „Nimed marmortahvilil”. Käsitöö ja tööõpetus: möödulint kui ajatelg. Muusika: Mozart.
Aja mõõtmine.	3	Mille järgi arvestati aega? Sündmuste dateerimine. Kuidas dateeritakse sündmusi praegu.	Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraasesajand, <i>aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine.</i>	1. Kultuuriline identiteet – inimkonna minevik ja päritolu. 2. Teabekeskond – kuulamisoskus.	Matemaatika: positiivsed ja negatiivsed arvud – töö ajateljega. Kunstiõpetus: skulptuur, vaasimaal. Eesti keel ja kirjandus: tähestikkirja areng. Kehaline kasvatus: olümpiamängude ajalugu.

Ajalooallikad.	4	Kuidas minevikust teada saada? Miks on kirjalikud ajalooallikad tähtsad? Kuidas kirjalikke allikaid uuritakse? Kuidas kirjalikke allikaid hinnata?	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – vanad dokumendid arhiividest. 2. Teabekeskond – ajaloolised teadmised erinevates allikatest. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – internet kui ajalooallikas. 	Eesti keel ja kirjandus: kirjalikud ajalooallikad. Tehnoloogiaõpetus: pärgamendi tegemine. Kunstiõpetus: reljeef, skulptuur.
Arheoloogia.	5	Mis on arheoloogia? Kuidas otsitakse muistiseid? Kuidas toimuvad arheoloogilised kaevamised? Kes tohib arheoloogilisi kaevamisi teha?	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond – teabe otsimine vanaaja tsivilisatsioonide kohta. 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – interneti kasutamine info leidmisel. 3. Väärtused ja kõlblus – esemeliste allikate hoidmine tulevaste põlvete jaoks. 	Kunstiõpetus: Vana-Hiina terrakotasõdurid, arheoloogide poolt tehtavad välja kaevamiste joonised.
Ajalooürik	6	Ajalooüriku koostamine.	Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – arheoloogi, arhivaari ja ajaloolase elukutse tutvustamine. 2. Teabekeskond – informatsiooni leidmine ajaloolistest allikatest. 	Eesti keel ja kirjandus: üriku teksti koostamine. Kunstiõpetus: ajalooüriku kaunistamine. Tehnoloogiaõpetus ja käsitöö: üriku valmistamine.
Arhiivid ja muuseumid.	7		Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – muuseumitöötaja ja arhivaari elukutse tutvustamine. 2. Teabekeskond – internetist info leidmine muuseumite kohta. 3. Väärtused ja kõlblus – muuseumis käitumisreeglid. 	Eesti keel ja kirjandus: arhiiv, Oskar Lutsu majamuuseum. Kunstiõpetus: muuseumid Eestis ja maailmas, Maal „Mona Lisa“, ja kuntsnik J. Köler.

Muuseumi või arhiivi külastamine.	8	Arutelu all samad küsimused, mis eelmisel tunnil klassiruumis.	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – muuseumitöötaja või arhivaari elukutse tutvustamine 2. Kultuuriline identiteet – muuseumid kui kultuuri oluline osa. 3. Väärtused ja kõlblus – muuseumis käitumisreeglid 	Eesti keel ja kirjandus: töölehe küsimustele vastamine, õigekirja järgimine.
Vanade asjade päev	9	Kordavalt arutletakse samade küsimuste üle, millel peatuti esimeses viies õppetükis.	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – arheoloogi elukutse tutvustamine. 2. Kultuuriline identiteet – esemeliste ajalooallikate päritolu. 5. Väärtused ja kõlblus – kuidas hoida ja säilitada olulisi ajalooallikaid. 	Eesti keel ja kirjandus: arhiiv, ajalooallikad. Kunstiõpetus: muuseumid, arhiivid, eestlastest maalikunstnikud. Matemaatika: töö ajateljega.
Eelajalooline aeg. Mägilane Ötzi.	10	Inimese eellased. Neandertali inimene. <i>Homo sapiens</i> . Koduloomad ja põlluharimine. Ötzi.	Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine. Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – kultuuri erinevuste mõistmine. 2. Teabekeskond – infootsing eelajaloolise perioodi kohta. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse ja tehnika areng kiviajast tänapäevani. 	Matemaatika: töö ajateljega. Kunstiõpetus: koopamaalingute joonistamise tehnikad. Eesti keel ja kirjandus: jutukese koostamine.
Vana-Egiptus. Ehitusmeister Imhotep.	11	Egiptus – Niiluse kingitus. Egiptuse usund. Kuidas Egiptust valitseti? Hauakambrid.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – mõistab kultuurilisi erinevusi. 2. Teabekeskond – infootsing Egiptuse kohta. 3. Tehnoloogia ja 	Geograafia: Egiptuse kaart – Niilus, Vahemeri. Kunstiõpetus: Tuthanhamoni surimask, Vana-Egiptuse seinamaalid, püramiidid. Matemaatika: püramiid.

			Kasutab ajalookaarti.	innovatsioon – püramiidide ehitus. 4. Väärtused ja kõlblus – kuidas hoida ajaloolisi mälestisi	
Vana-Egiptus.	12	Kirjalikud ja esemelised ajalooallikad Egiptuse kohta. Töö ajateljega.	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas. Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine.		Eesti keel ja kirjandus: töö erinevate teatmeteostega. Matemaatika: töö ajateljega. Kunstiõpetus: postkaardid, esemete joonistamine ajateljele.
Vana-Kreeka. Kirjanik Aristophanes.	13	Kreeka geograafiline asend (töö kaardiga). Ateena – demokraatia häll. Aristophanes.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – Vana-Kreeka kui Euroopa kultuuri häll. 2. Teabekeskond – infootsing internetist.	Geograafia: Balkani ps, Ateena linn, Egeuse meri, Vahemeri, Kreeta saare kaardil näitamine. Ühiskonnaõpetus: demokraatia ja kodaniku olemus. Eesti keel ja kirjandus: Vana-Kreeka teater, tragöödiad ja komöödiad. Kunstiõpetus: vaasimaal.
Vana-Kreeka.	14	Vana-Kreeka jumalad. Müüdid.	Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	1. Kultuuriline identiteet – kreeka tähestik kui meie kirjakeele alus. 2. Teabekeskond – müütide päritolu.	Eesti keel ja kirjandus: müütide lugemine. Ühiskonnaõpetus: religioon ja selle olemus.

Vana-Rooma. Väejuht Julius Caesar.	15	Rooma geograafiline asend (töö kaardiga). Rooma – muistne suurriik. Julius Caesar.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – ladina tähestik kui meie kirjakeele alus. 2. Teabekeskond 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – Vana-Rooma tehnilised leiutised. 4. Väärtused ja kõlblus – kujutada end minevikus elanud inimesena. 5. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – sõjaväelase, poliitiku elukutse tutvustamine. 	Kunstiõpetus: Skulptuur Kapitooliumi emahunt, Rooma foorum, fresko, skulptuur. Eesti keel ja kirjandus: „Vana-Hõbe“. Geograafia: Apenniini ps, Rooma, Tiberi jõgi, Vahemeri, Sitsiilia saar.
Elu Pompeis. Preestrinna Eumachia.	16	Tuha alt välja kaevatud Pompei. Preestrinna Eumachia.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – inimeste eluolu vanaaja ühiskonnas. 2. Teabekeskond – looduskatastroofid tänapäeval. 3. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – arheoloogi elukutse tutvustamine. 	Kunstiõpetus: väljakaevatud Pompei arhitektuur ja kunst, fresko. Loodusõpetus: vulkaanid, looduskatastroofid.
Ristiusu teke. Jeesus Kristus.	17	Jeesuse elu ja õpetus. Jeesuse surm. Piibel. Kristluse levik.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti. Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraasesajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – kristlikud pühad kalendris. 2. Teabekeskond – nüüdisaegne ajaarvamine. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus – kümme käsku tänapäeval. 	Eesti keel ja kirjandus: piibel. Ühiskonnaõpetus: usundid. Matemaatika: ajatelg.

Bütsantsi keisririik. Keisrinna Theodora.	18	Konstantinoopol – kaubateede ristumispunkt. Riigi õitseng. Justinianuse koodeks. Keisrinna Theodora. Bütsantsi geograafiline asend (töö kaardiga).	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Väärtused ja kõlblus – sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine	Geograafia: Konstantinoopol, Egeuse meri, Must meri, Vahemeri, Väike-Aasia, Kreeka, Egiptuse kaardil näitamine. Ühiskonnaõpetus: naiste positsioon ühiskonnas. Kunstiõpetus: Hagia Sophia kirik, mosaiik.
Ekskursioon kodukandi kirikusse (soovituslikult luteri kirikusse).	19	Pühakoja (kiriku) ülesehitus, kirikuõpetaja roll, alatarimaal, ikoonid.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – luterliku ja õigeusu kiriku erinevused. 2. Väärtused ja kõlblus – käitumispõhimõtted kiriku külastamisel.	Kunstiõpetus: sakraal arhitektuur, altarimaal.
Kloostrite asutamine. Munk Benedictus.	20	Kes olid erakud? Mis on kloostrid? Kes on pühakud? Püha Benedictus. Ristiusu kaks suunda.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet - erinevate ajastute ja piirkondade inimesed on erineva maailmavaatega. 2. Teabekeskond – kloostrid tänapäeval. 3. Väärtused ja kõlblus – kloostrielu reeglite järgimine.	Ühiskonnaõpetus: eraku olemus. Kunstiõpetus: Pirita klooster, kloostrite arhitektuur, fotokunst.
Islami tekkimine. Prohvet Muhamed.	21	Araabia enne islamit. Muhamedi elu. Koraan. Islam ja kristlus.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – kristluse ja islami religioonide erinevused. 2. Teabekeskond – islamimaad tänapäeval. 3. Väärtused ja kõlblus – eluolu islamiühiskonnas.	Eesti keel ja kirjandus: raamatu „Araabia maadest kultuurist ja olustikust“ lugemine. Geograafia: kristluse ja islami leviala kaardil. Ühiskonnaõpetus: religioonide islam ja kristlus tutvustamine.
Frangi riik.	22	Frangi riigi geograafiline asend (töö kaardiga). Kes olid rüütlid? Turvised ja relvad. Linnused.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – Lääne-Euroopa kultuuriruumi kujunemine. 2. Teabekeskond – infootsing tänapäeva	Kunstiõpetus: ordu- ja piiskopilinnused. Tehnoloogiaõpetus: relvad keskajal. Geograafia: Frangi riigi kaart. Ühiskonnaõpetus: Saali õigus kui tänapäeva

			Kasutab ajalookaarti.	Prantsusmaa kohta.	õiguse eelkäija.
Rüütel Roland.	23	Rüütel Roland.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu.	1. Kultuuriline identiteet – Eestlaste päritolu. 2. Teabekeskond 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus – positiivsete iseloomuomaduste kujundamine.	Eesti keel ja kirjandus: eepos „Kalevpoeg“, müüdid, kangelased. Diskussiooni reeglid.
Viikingite retked. Norra kuningas Olav Tryggvason.	24	Kes olid viikingid? Viikingite avastusretked, „varjaagide tee“ (töö kaardiga). Norra kuningas Olav Tryggvason.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – Skandinaavia rahvaste päritolu ja seos eestlastega. 2. Teabekeskond – infootsing tänapäeva Skandinaavia maade kohta. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – viikingite laevad maadeavastused.	Geograafia: Skandinaavia ps, Läänemeri, Briti saared, Gröönimaa, Ameerika. „Varjaagide tee“ kaardil näitamine. Kunstiõpetus: viikingilaeva, ruunikivi ja viikingi joonistamine. Eesti keel ja kirjandus: ruunikivid, saagad ja nende päritolu.
Vana-Vene riik. Suurvürst Jaroslav Tark.	25	Vana-Vene riigi sünd (paiknemine kaardil). Venemaa võtab vastu ristiusu. Suurvürst Jaroslav Tark.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – Slaavi rahvaste päritolu. 2. Teabekeskond – infootsing internetist.	Geograafia: Skandinaavia ps, Läänemeri, Briti saared, Gröönimaa, Ameerika. „Varjaagide tee“, Vana-Vene riik, Kiiev. Ühiskonnaõpetus: õigeusk. Kunstiõpetus: Vana-Vene sakraalehitised.
Ekskursioon õigeusu kirikusse.	26	Kreeka katoliku ja luteri kiriku erinevused.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – luterliku ja õigeusu kiriku erinevused. 2. Väärtused ja kõlblus – käitumine pühakojas.	Kunstiõpetus: kreeka katoliku kiriku hooned, ikoonimaalid. Rõhuasetuse integratsiooniks valib õpetaja.
Ristisõjad. Sultan Saladin.	27	Ristisõdade algus. Sultan Saladin. Ristisõdade tagajärjed. Töö atlasega.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu.	1. Kultuuriline identiteet – kristlik kultuuriruum.	Geograafia: I –VII ristisõdade teekondade kaardil näitamine.

			inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	2. Tehnoloogia ja innovatsioon – keskaegne relvastus.	Eesti keel ja kirjandus: tabeli koostamine, töö allikaga.
Reisid kaugetele maadele. Marco Polo	28	Veneetsia – merede valitseja. Marco Polo lapseõlv. Pikk teekond itta. Hiinas mongolite khaani teenistuses. Tagasi kodus.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – idamaade rahvad ja kultuuriruum. 2. Teabekeskond – infootsing internetist Aasia maade kohta. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – hiinlaste leiutised. 4. Väärtused ja kõlblus – idamaade kombestik.	Kunstiõpetus: kaasaegne filmikunst. Eesti keel ja kirjandus: reisipäeviku loomine ja õigekirja jälgimine. Geograafia: Marco Polo retk kaardil tähistamine.
Eestlaste Muistne vabadusvõitlus. Kroonikakirjutaja Henrik.	29	Kuidas elasid muinaseestlased? Muistne vabadusvõitlus. Kroonikakirjutaja Henrik.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	1. Kultuuriline identiteet – kristluse mõjud meie kultuuris.	Geograafia: Eesti haldusjaotuse muutumine aegade jooksul. Eesti keel ja kirjandus: Raamatu „Liivimaa kroonika“ lugemine.
Eestlaste allajäämise põhjused Muistsetes vabadusvõitluses.	30	Arutelu teemal: Miks eestlased kaotasid Muiste vabadusvõitluse? Jutukese kirjutamine	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Väljendab oma	1. Tehnoloogia ja innovatsioon – keskaegne relvastus.	Eesti keel ja kirjandus: Lühiteksti koostamine ja vormistamine.

			teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu.		
Saja-aastane sõda. Prantsusmaa rahvuskangelane Jeanne d'Arc.	31	Sõda Prantsusmaa trooni pärast. Jeanne d'Arc tuleb kuningale appi. Orleansi vabastamine. Kroonimine Reimsis. Jeanne`i surm. Jeanne d'Archi mõistatus.	Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu. Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase <i>sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine</i> .	1. Teabekeskond – infootsing internetist Lääne-Euroopa riikide kohta. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – keskaegne relvastus.	Matemaatika: arvude kandmine ajateljele. Geograafia: Lääne-Euroopa kaardi näitamine. Kunstiõpetus: Saja-aastane sõda keskaegsetel maalidel. Matemaatika: Sajandite ja aastaarvude märkimine ajateljele.
Kaubandus ja linnad. Kaupmees Hans Bouwer.	32	Kuidas elati Liivimaa linnades? Kaupmehed. Meistrid, sellid, õpipoisid. Kaupmees Hans Bouwer. Töö kaardiga.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet 2. Teabekeskond – globaliseerimine tänapäeva maailmas. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – keskaegsed laevatüübid. 4. Väärtused ja kõlblus - 5. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – kaubandustöötajate elukutsete tutvustamine.	Geograafia: Vana-Liivimaa kaart, Eesti keskaegsete linnade märkimine kaardile, hansalinnad kaardil. Eesti keel ja kirjandus: jutukese kirjutamine ja vormistamine.
Valla- või linnaekskursioon.	33	Kodukandi tundmaõppimine.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – kodukoha mineviku tundmaõppimine ja tähtsustamine. 2. Teabekeskond – infootsing kodukoha tuntud inimeste kohta.	Geograafia: töö kaardiga. Eesti keel ja kirjandus: töölehe täitmine. Kunstiõpetus: hansalinnade ehitised.
Ekskursioon Tallinna vanalinnas. Vanade rae- ja gildihoonete	34	Jalutuskäik keskaegses Tallinnas.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu.	1. Kultuuriline identiteet 2. Teabekeskond	

külastamine.			Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	3. Tehnoloogia ja innovatsioon – keskaegsed ehitised. 4. Väärtused ja kõlblus – avalikus kohas käitumine.	
I osa kokkuvõte. Kokkuvõttev hinne: Ajatelje esitlemine	35	Tagasivaade poolaasta vältel õpitud teemadele. Ajatelg.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu. Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine.	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – erinevate elukutsete tutvustamine. 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng – säästlik ja keskkonnasõbralik eluviis.	Matemaatika: Aastaarvude märkimine ajateljele. Geograafia: töö kaardiga. Eesti keel ja kirjandus: õigekirja järgimine ülesannete täitmisel.
Suured maadeavastused. Meresõitja Kolumbus.	36	Kaubatee Indiasse. Kas maakera on kerakujuline? Meresõitja Kolumbus. Indiaanlased. Edasised maadeavastused.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – meremehe elukutse tutvustamine 2. Teabekeskond – globaliseerumine. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – uued laevatüübid ja tulirelvad. 4. Tervis ja ohutus – kesk- ja uusajal levinud haigused.	Geograafia: gloobus, Kolumbuse maadeavastused kaardil. Kunstiõpetus: gravüür, Ameerika kõrgkultuuride kultuurisaavutused. Inimeseõpetus: skorbuut. Loodusõpetus: maakera.
Kunst ja teadus.	37	Uus mõttelaad.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – renessansi ajastu mõttelaad. 2. Teabekeskond – infootsing internetist	Kunstiõpetus: Leonardo da Vinci maalid, renessansiajastust: „Ateena kool“, „Mona Lisa“. Eesti keel ja kirjandus: Dante, raamat „Lääne

			Kasutab ajalookaarti.	renessansi ajastu kunstnike kohta. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – varauusaegsed leiutised.	kunsti ajalugu“. Tehnoloogiaõpetus: da Vinci masinad.
Leonardo da Vinci.	38	„Mona Lisa“, „Leonardo da Vinci“ märgmikud.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet - renessansi ajastu mõttelaad. 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – da Vinci leiutised. 3. Väärtused ja kõlblus – inimese väärtustamine.	Kunstiõpetus: Leonardo da Vinci maalid: „Ateena kool“, „Mona Lisa“. Tehnoloogiaõpetus: da Vinci leiutised.
Katoliku kiriku lõhenemine. Jutlustaja Martin Luther.	39	Rahulolematus kirikuga. Jutlustaja Martin Luther. Trükikunst. Hariduse väärtustamine. Luterlus tänapäeval.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet - kristlus 2. Teabekeskond – vanade raamatute hoidmine.	Eesti keel ja kirjandus: piibel, Uus Testament, raamatu ajalugu (1535), mõiste pastor. Tehnoloogiaõpetus: trükikunst. Ühiskonnaõpetus: jutlus, katekismus.
Hariduse levik. Kooliõpetaja Forselius.	40	Eesti saab oma ülikooli. Lihtrahva haridus. Kooliõpetaja Forselius.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – haridus minevikus ja tänapäeval. 2. Väärtused ja kõlblus – käitumisreeglite võrdlus tänapäeva ja mineviku koolides.	Eesti keel ja kirjandus: aabits, Forseliuse aabits. Geograafia: Rootsi suurriik 17. saj kaardil.
Ekskursioon	41	Külastamiseks võiks valida ühe objekti järgnevast loetelust: Tartu ülikooli peahoone, kodukandi vana mõisakool, muuseumina tegutsev vana koolihoone (näiteks J. V. Jannseni majamuuseum Pärnus), Palamuse koolimaja.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – Eesti hariduse areng. 2. Teabekeskond – info leidmine vanade mõisakoolide kohta. 3. Väärtused ja kõlblus – avalikus kohas käitumine.	Kunstiõpetus: 18-19. sajandi arhitektuur, vanad muuseumid.
Venemaa	42	Vene tsaaririik. Uuendused	Kirjeldab mõnda	1. Kultuuriline identiteet –	Geograafia: Venemaa kaardil 17. sajandi lõpul.

<p>tugevnemine. Tsaar Peeter Suur.</p>		<p>kultuuris ja kommetes. Troonile tõuseb Peeter I. Põhjasõda. Peetri ümberkorraldused.</p>	<p>minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti. Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu. Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine.</p>	<p>slaavi rahvaste päritolu.</p>	<p>Matemaatika: töö ajateljega. Kunstiõpetus:fotokunst, Kadrioru lossi arhitektuur ja maalid.</p>
<p>Tsaar Peeter Suur.</p>	43	<p>Peetri ümberkorraldused.</p>	<p>Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.</p>		<p>Eesti keel ja kirjandus: katked raamatust „Lood Suvorovist ja vene sõduritest“. Kunstiõpetus:Peterburi linna arhitektuuriväärtused.</p>
<p>Tehnika areng. Leiutaja James Watt.</p>	44	<p>Esimesed suured tootmisettevõtted. Uued jõuallikad. Leiutaja James Watt. Aurujõu kasutamine.</p>	<p>Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas. Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.</p>	<p>1. Teabekeskond – tähtsamad leiutised, mis on muutnud meie elu. 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – aurumasin tööpõhimõte. 3. Keskkond ja jätkusuutlik areng – keskkonna hoid ja looduse saastumine.</p>	<p>Loodusõpetus / füüsika: aurumasina tööpõhimõte, aurik, auruedu. Tehnoloogiaõpetus:aurumasina komponendid, aurik, auruedur. Ühiskonnaõpetus:patendi tähendus. Eesti keel ja kirjandus: töö tekstiga ja õigekirja jälgimine.</p>

Prantsuse revolutsioon. Kuninganna Marie-Antoinette.	45	Prantsuse kuningakoja hiilgus. Prantsuse rahva viletsus. Kuninganna Marie-Antoinette. Puhkeb Prantsuse revolutsioon. Vabadus, võrdsus, vendlus!	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – demokraatia olemus minevikus ja tänapäeval. 2. Teabekeskond – Pr. Revolutsiooni mõju maailmale. 3. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – demokraatlikud vabadused ja kohustused.	Ühiskonnaõpetus: demokraatia, seadused, vabadused ja kohutused, revolutsioon, terror, deklaratsioon. Kunstiõpetus: Bastille kindluse arhitektuur, rokokooajastu rõivamood, Versailles.
Prantsusmaa vallutused. Keiser Napoleon.	46	Prantsusmaa asub end kaitsma. Napoleon muudab Prantsusmaa keisririigiks. Sõjakäik Egiptusesse. Napoleoni sõjad. Napoleon Venemaal. Rahvuslik vabadusliikumine.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Teabekeskond 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – 18. sajandi relvastus. 4. Väärtused ja kõlblus – 18. sajandi kombestik 5. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – seaduste algatamine.	Matemaatika: töö ajateljega. Geograafia: Napoleoni vallutused. Kunstiõpetus: Louis Davidi maalid. Ühiskonnaõpetus – Napoleoni koodeks kui tänapäeva õigussüsteemi alus.
Arstiteaduse edusammud. Halastajaõde Florence Nightingale.	47	Arstiteadus 19. sajandil. Florence Nightingale. Rahvusvaheline Punane Rist. Genfi konventsioon.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – arsti elukutse tutvustamine. 2. Keskond ja jätkusuutlik areng – loodussäästlikus. 3. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – vabatahtlik töö erinevates organisatsioonides. 4. Tervis ja ohutus – hügieeni eest hoolitsemine. 5. Väärtused ja kõlblus – kaasinimeste aitamine ja hoolitsemine.	Inimeseõpetus: Punase Risti tegevus. Hippokratase vanne. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri. Ühiskonnaõpetus: Genfi konventsiooni olemus.

Ameerika Ühendriigid. President Abraham Lincoln.	48	Ameerika Ühendriikide sünd. Põhja- ja lõunaosariigid. Neegerorjad. President Abraham Lincoln.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet 2. Teabekeskond 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus – inimõiguste austamine.	Geograafia: USA kaart, Vaikne ja Atlandi ookean, Washingtoni linn. Eesti keel ja kirjandus: tabeli koostamine, õigekiri. Ühiskonnaõpetus : inimõigused ja kodanikuõigused.
Eesti rahvuslik ärkamisaeg. Luuletaja Lydia Koidula	49	Talurahva elujärg paraneb. Eestlastel tärkab rahvustunne. Lydia Koidula. Ajaleht Postimees.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	1. Kultuuriline identiteet – ärkamisaja roll meie kultuuris. 2. Teabekeskond – ajakirjandus ärkamisajal ja tänapäeval.	Eesti keel ja kirjandus: Eesti rahvuslik ärkamisaja, juhtfiguurid nende tegevus ja looming, eepos „Kalevipoeg“, Koidula looming. Kunstiõpetus: klassitsistlik arhitektuur.
Eesti rahvuslik ärkamisaja	50	F. R. Faehlmann, F. R. Kreutzwald, J. Hurt, C. R. Jakobson.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	1. Kultuuriline identiteet – tähtsamad ärkamisaja kultuuritegelased. 2. Väärtused ja kõlblus – eepose sündmustiku arutamine.	Eesti keel ja kirjandus: eesti rahvuslik ärkamisaja, juhtfiguurid nende tegevus ja looming, eepose lugemine „Kalevipoeg“, raamatu „Eesti rahva ennemuistsed jutud“ lugemine.

Vene tsaaririigi lõpp. Tsaar Nikolai II.	51	Venemaa valitsemine. Kommunistlik partei. Esimene maailmasõda. Tsaar Nikolai II. Romanovid tänapäeval.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – venestamise mõju meie kultuurile ja haridusele. 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – vabrikud Eesti aladel.	Geograafia: õpilane kannab kaardile geograafilised objektid: Tallinn linn, Peterburi linn, Moskva linn, Keskriigid (Saksamaa ja tema liitlased) ja olulisemad Antanti riigid (Prantsusmaa, Suurbritannia, Venemaa, Itaalia). Kunstiõpetus: Klassitsistlik arhitektuur Talvepalee, muuseum.
Eesti Vabariigi loomine.	52	Eestlased hakkavad osalema poliitikas. Eesti Vabariigi loomine. Eesti Vabadussõda.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	1. Kultuuriline identiteet – iseseisvuse saavutamine ja oma riigi rajamine. 2. Teabekeskond – Vabadussõja tähtsamad isikud ja sündmused. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – 20. sajandi relvastus.	Kunstiõpetus: Vabadussõjale pühendatud monumendid. Tehnoloogiaõpetus: monumentide valmistamine. Geograafia: töö atlasega. Eesti 20. Sajandi alguses.
Vabadussõda.	53	Eesti Vabariigi iseseisvuse väljakuulutamise. Vabadussõda.	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	1. Kultuuriline identiteet – iseseisvuse saavutamine ja oma riigi rajamine. 2. Teabekeskond – Vabadussõja tähtsamad isikud ja sündmused. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – 20. sajandi relvastus.	Eesti keel ja kirjandus: rahvuslik film „Nimed marmortahvilil“. Tehnoloogiaõpetus: eestlaste relvastus, tehnika, autod, soomusrongid. aastal 1918. Käsitöö: rõivakunst aastal 1918. Kunstiõpetus: mõisaarhitektuur, Tartu raekoda.
Vabadussõda.	54	Vabadussõda.	Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik	1. Kultuuriline identiteet – iseseisvuse saavutamine ja oma riigi rajamine. 2. Teabekeskond – Vabadussõja tähtsamad	Eesti keel ja kirjandus: film „Nimed marmortahvilil“. Tehnoloogiaõpetus: eestlaste relvastus, tehnika, autod, soomusrongid. aastal 1918.

			allikas, suuline allikas, esemeline allikas. Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	isikud ja sündmused. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – 20. sajandi relvastus.	Käsitöö: rõivakunst aastal 1918. Kunstiõpetus: mõisaarhitektuur, Tartu raekoda.
Elu Eesti Vabariigis. President Konstantin Päts.	55	Vaimuelu Eesti Vabariigis: kultuur, sport, filmikunst, haridus, teatrikunst, helilooming. President Konstantin Päts. Minu kodukant aastatel 1918–1940.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – eluolu 1920-30 ndatel. 2. Teabekeskond – tähtsamad EV aegsed kultuuritegelased.	Eesti keel ja kirjandus: ristsõna koostamine.
Naiste rolli muutumine. Moekunstnik Coco Chanel.	56	Naistemood 19. sajandil. Naiste seisund ühiskonnas muutub. Moekunstnik Coco Chanel. Naisliikumine tänapäeval.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – naiste roll minevikus ja tänapäeval. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – rõivatööstus. 4. Väärtused ja kõlblus – viisakuskombed. 5. Tervis ja ohutus – hügieeni eest hoolitsemine. 6. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – vabatahtlik töö, tesite õiguste eest seismine.	Kunstiõpetus: rõivamood 20. sajandil. Käsitöö: rõivadisain, Coco Chaneli loomng. Ühiskonnaõpetus: naiste õigused tänapäeval.
Teaduse areng. Füüsik Albert Einstein.	57	Teaduse edusammud. Vaktsineerimine rõugete vastu. Füüsik Albert Einstein. Nobeli preemia. Tuumasõja oht.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – teaduse roll ühiskonnas. 2. Teabekeskond – füüsikalised valemid. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – tuumatehnoloogia. 4. Tervis ja ohutus – füüsikaliste katsete ohutusnõuete järgmine.	Loodusõpetus / füüsika: Albert Einsteini töö tuumapomm. Tehnoloogiaõpetus: lennuk, tramm, raadio, teadussaavutuse meisterdamine.

Teine maailmasõda. Diktaator Hitler.	58	Adolf Hitler ja natsionaalsotsialism. Hitler saab võimule. Teine maailmasõda. Holokaust. Nürnbergi kohtuprotsess.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – sõja mõju ühiskonnas. 2. Teabekeskond – sõjakonfliktid tänapäeval. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – relvastuse areng tänapäeval, masstootmine.	Geograafia: Teine maailmasõda Euroopa kaardil. Ühiskonnaõpetus: inimõigused., Genfi konventsioon.
Kommunism Nõukogude Liidus. Diktaator Stalin.	59	Stalin koondab võimu enda kätte. Kolhooside loomine. Teine maailmasõda. Vangilaagrid. Isikukultus.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – kommunism ja küüditamine. 2. Teabekeskond 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – rongid ja raudtee. 4. Väärtused ja kõlblus – kodumaast kaugel elamise mõju.	Ühiskonnaõpetus: diktatuuririigi tunnused. Kunstiõpetus: propagandaplakatid, fotokunst. Eesti keel ja kirjandus: intervjuud.
Elu Nõukogude Eestis. Sportlane Heino Lipp.	60	Vastupanu nõukogude võimule. Elu Eesti NSV-s. Sportlane Heino Lipp.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – eluolu suletud ühiskonnas. 2. Teabekeskond – tuntumad eesti sportlased. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – ENSV rasketööstus. 4. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – rahumeelsed miitingud.	Kehaline kasvatus: Heino Lipu saavutused spordis, olümpiamängud. Eesti keel ja kirjandus: nõukogude kultuur.
Ekskursioon	61	Küllastamiseks võiks valida: Linnamuuseumi bastionide käigud, metsavendade punkri või mõne muuseumi, kus käsitletakse nõukogude võimu aegset perioodi.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – kultuuriväärtused. 2. Teabekeskond – tähtsamate vaatamisväärsuste kaardistamine. 3. Tehnoloogia ja	

				innovatsioon – punkrite ehitamine. 4. Väärtused ja kõlblus – metsavenna elu.	
Heaoluühiskond. Popstaar John Lennon.	62	Euroopa Liit. Läänes tekib heaoluühiskond. Tarbimise varjuküljed. Noortekultuur. Popstaar John Lennon	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – heaoluühiskonna olemus.	Geograafia: Euroopa kaart, globaalprobleemid. Muusika: popstaar John Lennon, Elvis Presley.
Suhtumine lastesse muutub. Kirjanik Astrid Lindgren.	63	Perekond muutub. Lastekasvatus 20. sajandi algul. Kirjanik Astrid Lindgren. Pipi Pikksukk. Avalik arvamus.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – perekonna traditsioonide austamine. Positiivsete hoiakute kujunemine erinevate rahvuste suhtes. 2. Väärtused ja kõlblus – laste õigused tänapäeval ja minevikus.	Eesti keel ja kirjandus: huvi äratamine raamatute lugemise vastu, Astrid Lindgreni looming, O. Lutsu raamat „Kevade“. Kunstiõpetus: erinevad joonistamise tehnikad, filmikunst.
Laste kasvatamine ja kooliharidus Eestis 20. sajandi alguses.	64	Kirjanik Oskar Luts. Raamat „Kevade“.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	1. Kultuuriline identiteet – perekonna traditsioonide austamine. Positiivsete hoiakute kujunemine erinevate rahvuste suhtes. 2. Väärtused ja kõlblus – laste õigused tänapäeval ja minevikus.	Eesti keel ja kirjandus: Raamat „Kevade“.
Laste kasvatamine ja kooliharidus Eestis 20. sajandi alguses.	65		Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab	1. Kultuuriline identiteet – perekonna traditsioonide austamine. Positiivsete hoiakute kujunemine erinevate rahvuste suhtes. 2. Väärtused ja kõlblus – laste õigused tänapäeval ja minevikus.	Eesti keel ja kirjandus: Raamatu „Kevade“ lugemine.

			kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.		
Eesti taasiseseisvumine. President Lennart Meri.	66	Eestis algab muutuste ajastu. Laulev revolutsioon. Balti kett. President Lennart Meri. Eesti Euroopa Liidus ja NATO-s	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet - 2. Teabekeskond – infootsing taasiseseisvumise kohta. 3. Väärtused ja kõlblus – kodumaa austamine. 4. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – ürituste organiseerimine.	Muusika: Alo Matiiseni looming, Tõnis Mägi „Koit“ laulmine. Ühiskonnaõpetus: Euroopa Liit ja NATO olemus.
Maailm tänapäeval. Ema Teresa.	67	Arvutid ja informatsioon. Rahvaarv kasvab. Linnastumine. Ema Teresa. Abiorganisatsioonid.	Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu. Leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. Kasutab ajalookaarti.	1. Kultuuriline identiteet – positiivsed hoiakute kujundamine erinevate kultuuride vastu. 2. Teabekeskond – infootsing globaalprobleemide kohta 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – tehnoloogilised uuendused 4. Väärtused ja kõlblus 5. Tervis ja ohutus – hügieeni eest hoolitsemine ja haiguste vältimine, vaksineerimine. 6. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – vabatahtlik töö.	Arvutiõpetus: arvutid ja informatsioon. Loodusõpetus: globaalprobleemid. Geograafia: globaalprobleemid tänapäeva maailmas. Ühiskonnaõpetus: humaniaarabi, ÜRO, kriisikolled.
II osa kokkuvõte.	68	Tagasivaade poolaasta vältel õpitud teemadele. Ajatelg.	Kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraasesajand, <i>aastatuhat, eKr, pKr, arabia</i>		

			<p><i>number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine.</i></p> <p>Kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu.</p>		
Kordamine	69	Õpilaste valitud teemal PowerPoint ettekanded.	Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – erinevate elukutsete tutvustamine. 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng – keskkonna hoid ja säästmine. 5. Teabekeskond – infootsing internetist. 6. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse ja tehnika areng sajandite vältel. 	<p>Arvutiõpetus:PowerPointis esitluse koostamine.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: viitamine allikatele, õigekirja reeglite järgimine.</p>
Kokkuvõttev hinne: Esitluse koostamine vabalt valitud teemal ja esitlemine.	70	Õpilaste valitud teemal PowerPoint ettekanded.	Väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – rahvuse kujunemine ajaloo vältel. 2. Tervis ja ohutus – enda tervise eest hoolitsemine. Tehnikaseadmete ohutusnõuete järgimine. 3. Väärtused ja kõlblus – kaasõpilaste aktsepteerimine ja viisakas väljendusoskus. 	<p>Arvutiõpetus:PowerPointis esitluse koostamine.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: tekstide viitamine allikatele, õigekiri.</p>

Õpetaja: Ivo Maripuu

Õppeaine: Ajalugu

Klass: 6. kl

Tundide arv: 2 nädalatundi, kokku 70 tundi õppeaastas

Kasutatav õppekirjandus: Kõiv, M., Piir, M-M. Ajalooõpik 6. klassile. Vanaaeg I ja II osa. Kirjastus Avita: 2010.

Kõiv, M., Piir, M-M. Ajaloo töövihik 6. klassile. Vanaaeg I ja II osa. Kirjastus Avita: 2014.

Õppesisu:	Tunde	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õpitulemused	Lõiming läbivate teemadega	Õppeainete lõiming
Sissejuhatus	2				
Sissejuhatus. Hindamise põhimõtted. Õppetöö korraldus.	1				
Sissejuhatus ajaloo aineõppesse.	2	Ajaloo perioodid: esiaeg, vanaaeg (sh antiikaeg), keskaeg, uusaeg, lähiajalugu. Esiaja uurimine: arheoloogia, etnoloogia. Raidkiri, konstruktsioon.	Mõistab, kuidas toimub ajaarvamine. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest. Töötab lihtsamate allikatega, kasutab ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline allikas.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – tehnilise mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele	Ühiskonnaõpetus: arhiiv, muuseum. Geograafia / loodusõpetus: loodusrahvad maailmas. Matemaatika: töö ajateljel, positiivsed ja negatiivsed arvud. Kunstiõpetus: muuseumid. Eesti keel ja kirjandus: kirjalikud ajalooallikad.
Muinaaeg	8				
Inimkonna ajaloo algus	1	Elu maal enne inimese ilmumist. Inimlased, küttimine, korilus, kiviaeg, pihukirved, tule kasutamine.	Mõistab, kuidas toimub ajaarvamine. Töötab lihtsamate allikatega, kasutab ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine	Ühiskonnaõpetus: arhiiv, muuseum. Geograafia / loodusõpetus: maailmajaod ja mandrite kujunemine. Matemaatika: töö ajateljel, positiivsed ja negatiivsed arvud. Kunstiõpetus: kunstimuuseumid, esemelised ajalooallikad.

				3. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	Eesti keel ja kirjandus: kirjalikud ajalooallikad.
Jääaeg ja nüüdisinimese teke	2	Jääaeg, neandertallased, ilmub nüüdisinimene – <i>Homo sapiens</i> ,	Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. Oskab seletada ja kasutada mõisteid kontekstis.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	Geograafia / loodusõpetus: jääaeg, loomad jääaja. Ühiskonnaõpetus: nüüdisinimene, inimrassid.
Muistsed kütid, kalastajad ja korilased. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	3	Sugukond, hõim, tööriistad (harpuun, oda), koer, rituaal, koopamaalingud	Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, sugukond, hõim.	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – tutvub muuseumitöötaja ametiga. 2. Väärtused ja kõlblus – õpilane, teab kuidas avalikus kohas käituda (muuseumis).	Ühiskonnaõpetus: küttimine, korilus, nüüdisinimene. Geograafia / loodusõpetus: muinasajal kütitud loomad. Kunstiõpetus: Willendorfi Venus, koopamaalingud. Tehnoloogiaõpetus ja käsitöö: skulptuurid, muinasaegsed tööriistad.
Kokkuvõttev hinne: Muinasaeg	4		Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, sugukond, hõim.		
Varajased põlluharijad ja karjakasvatajad. Esimesed suured asulad.	5	Põlluharimise kujunemine korilusest, kõplapõllundus, künnipõllundus, karjakasvatuse kujunemine küttimisest, savinõud. Esimesed suured asulad: Jeeriko.	Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. Näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus –koostööoskuse väärtustamine. 2. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – põllumajandusega seotud ametitega tutvumine.	Geograafia / loodusõpetus: põlluharimise levik maailmas – maailmakaart, põllutüübid, suured jõed. Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine. Ühiskonnaõpetus: esimeste linnade kujunemine. Kunstiõpetus: savinõud.
Metallide kasutamine	6	Metalliaja algus. Metallide – vask, pronks, raud – kasutamine. Eraomandi kujunemine, varandusliku ebavõrdsuse kujunemine –	Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. Teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – metallide töötlemisega seotud ametite tutvustus 2. Keskond ja jätkusuutlik	Tehnoloogiaõpetus: metallide töötlemine. Ühiskonnaõpetus: varanduslik ebavõrdsus. Kunstiõpetus: Stonehenge.

		ühiskond kujuneb.	metallide kasutusele võtmine. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus.	areng – vanametalli taaskasutamine.	Inglise keel: Stonehenge.
Eestis muinasaeg. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	7	Eesti jääaeg. Pulli küla, Kunda Lammasmägi. Eesti kiviaja lõpul. Alepõld ja põlispõld. Kalmed, kindlustatud asulad.	Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. Teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ja näitab neid kaardil.	1. Kultuuriline identiteet – Eesti rahva kujunemine, arheoloogilised mälestised. 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	Geograafia / loodusõpetus: Eesti kaart muinasajal – asulapaigad, põllutüübid. Kunstiõpetus: savinõud, kalmed. Käsitöö ja tehnoloogiaõpetus: venekirved, savinõud, muinasaegsed ehted, tööriistad.
Kokkuvõttev hinne: Metalliaeg ja Eesti muinasaeg	8		Teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus. Teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ja näitab neid kaardil.		
Vanad Idamaad	20				
Kõrgkultuuride kujunemine suurte jõgede kallastel. Mesopotaamia	1	Kõrgkultuuride kujunemine Egiptuses, Mesopotaamias, Hiinas ja Indias. Suured jõed: Niilus, Indus, Ganges, Eufrat, Tigris, Huang He ja Jangtse. Kõrgkultuuri kujunemine Mesopotaamias. Sumerid. Sumerite leiutised: ratas, vanker. Linnriigid. Sumeri linnriigi ülesehitus.	Näitab kaardil ning põhjendab, miks ja millistes piirkondades sai alguse põlluharimine. Selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat; Selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus Mesopotaamia näitel. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, linnriik, tempel, preester.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – tehnilise mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele.	Geograafia /loodusõpetus: suured jõed, Lähis-Ida kaart. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri. Ühiskonnaõpetus: kõrgkultuuride mõiste, riiklus. Kunstiõpetus: tsikuraat. Tehnoloogiaõpetus: sumerite leiutised. Infotehnoloogia: Maailmakaart veebis (nt. Google Earth)

Elu sumeri linnas	2	Elu sumeri linnas Uri linna näitel. Kiilkiri.	<p>Selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldust Mesopotaamia näitel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, linnriik, tempel, preester.</p> <p>Teab, et üks esimestest kirjasüsteemidest oli kiilkiri.</p>		<p>Geograafia / loodusõpetus:Mesopotaamia piirkonna (Lähis-Ida) geograafilised objektid.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: kirjakeele kujunemine, õigekiri, jutukese koostamisel lauseõpetus, töö allikaga.</p> <p>Matemaatika:sündmuste määratlemine, arvutamine.</p> <p>Ühiskonnaõpetus:riigi tunnused - territoorium, rahvas, avalik võim.</p>
Mesopotaamia suurriigid	3	Babüloonia suurriik. Hammurapi seadused. Assüüria. Uus-Babüloonia, Nebukadnetsar II. Paabeli torn, rippuvad aiad.	<p>Selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldust Mesopotaamia näitel.</p> <p>Teab, kes oli Hammurapi ja oskab iseloomustada tema tegevust.</p> <p>Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi:kujutav kunst, Babüloni rippaiad.</p>	<p>1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – kohtuniku, advokaadi ja juristi elukutsetega tutvumine.</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva kultuuriliste seoste leidmine.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus:seadused, seadusloome.</p> <p>Matemaatika: töö ajateljega.</p> <p>Geograafia / loodusõpetus:Lähis-Ida kaart.</p> <p>Eesti keel: kaaskiri Hammurapi seadustele.</p>
Mesopotaamia jumalad ja kangelased	4	Mesopotaamia jumalad: Marduk, Enlil, Ištar. Ennustuskunst. Eepos. „Gilgameš“, astroloogia, astronoomia.	<p>Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: astronoomia, kirjandus, kujutav kunst.</p> <p>Kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Mesopotaamia näitel.</p>	<p>1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – astronoomi ja kirjaniku elukutsetega tutvumine.</p> <p>2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teadusliku mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus:funktsionaalne lugemine, töö väidetega, eepos „Gilgameš“</p> <p>Ühiskonnaõpetus:maailma religioonid.</p> <p>Loodusõpetus:astronoomia.</p>
Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	5		<p>Teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus.</p> <p>Teab, kes oli Hammurapi ja oskab iseloomustada tema tegevust.</p> <p>Mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näiteid Mesopotaamia ajaloost.</p>	<p>1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.</p> <p>2. Väärtused ja kõlblus – mineviku kultuuripärandi väärtustamine.</p>	<p>Infotehnoloogia:PowerPoint, infootsing internetist Google abil.</p>

			Kirjeldab vanaaja elulaadi Mesopotaamias.		
Kokkuvõttev hinne: Mesopotaamia. Sumeri linnriigid.	6		Lähtub eelnevalt esitatud õpitulemustest.		
Vana-Egiptus	7	Riikluse kujunemine Niiluse kallastel. Niiluse delta. Ülem- ja Alam-Egiptus, Menes, vaarao, hieroglüüfkiri.	Näitab kaardil ning põhjendab, miks ja millistes piirkondades sai alguse põlluharimine. Selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat; Teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus. Teab, et üks esimestest kirjasüsteemidest oli hieroglüüfkiri.	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – arheoloogi elukutsega tutvumine.	Geograafia / loodusõpetus: Egiptuse geograafilised objektid, Niiluse üleujutused. Eesti keele ja kirjandus: jutukese koostamine, geograafilised kohtanimed.
Riik ja ühiskond	8	Egiptuse riigi ülesehitus. Vaarao, preestrid, sõjamehed, talupojad, orjad. Püramiidid.	Teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester. Kirjeldab vanaaja elulaadi Egiptuses. Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: Egiptuse püramiidid.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus –koostööoskuse väärtustamine 2. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine 3. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine 4. Tehnoloogia ja innovatsioon – teadusliku ja tehnilise mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele.	Geograafia / loodusõpetus: Egiptuse loodus, eeldused riikluse kujunemiseks. Ühiskonnaõpetus: riikluse kujunemine Egiptuses, religioon. Eesti keel ja kirjandus: hieroglüüfkiri, materjalide kasutamine ettekannete tegemisel, infootsing, viitamine allikatele. Matemaatika: püramiid. Infotehnoloogia: PowerPoint ettekanded, infootsing. Inglise keel: inglisekeelsed allikad ettekandeks.

Elu pärast surma	9	Muumia, sarkofaag, hauakambrid – näiteks Tutanhmoni hauakamber.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester. Teab, kes olid järgmised isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Tutanhmon. Kirjeldab vanaaja elulaadi Egiptuses.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine 3. Väärtused ja kõlblus – iluideaali muutumine, esteetika	Eesti keel ja kirjandus: ettekande materjalid, õigekiri, viitamine allikatele. Terviseõpetus / inimeseõpetus: inimese anatoomia. Inglise keel: allikad ettekandeks. Infotehnoloogia: PowerPoint ettekanded, infootsing internetist.
Jumalad, templid ja teadus	10	Egiptuse jumalad: Ra, Osiris, Horos. Templid, preestrid. Päikesekalender, aritmeetika, geomeetria, „Sinuhe jutustus“.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tempel, preester. Kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuses. Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teadusliku mõtlemise arengu mõju ajalooüldmustele	Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine, vanaaja kirjandus, kiri, raamatute populariseerimine Loodusõpetus: päikesekalender. Matemaatika: aritmeetika, geomeetria, püramiidid. Ühiskonnaõpetus: riiklus, religioon. Kirjandus – ilukirjanduse lugemine ja analüüs
Vaaraode retked	11	Vaaraod: Thutmosis III, Ramses II. Vaarao võim nõrgeneb.	Teab, milline oli vanaaja riiklik korraldus ning kes olid järgmised isikud: Thutmosis III, Ramses II, Tutanhmon. Oskab kirjeldada nimetatud isikute tegevust.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	Eesti keel: õigekiri, eeposed, kiilkiri, hieroglüüfkiri. Geograafia / loodusõpetus: suured jõed, Egiptuse ja Mesopotaamia geograafilised objektid. Kunstiõpetus: skulptuurid, reljeefid, templid.
Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	12		Teab, milline oli vanaaja riiklik korraldus ning kes olid järgmised isikud: Thutmosis III, Ramses II, Tutanhmon. Oskab kirjeldada nimetatud isikute tegevust. Kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel, tunneb Egiptuse kultuuri- ja	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – riigivalitsemisega seotud elukutsed 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – riigi valitsemine minevikus ja tänapäeval.	Infotehnoloogia: PowerPointis esitluse koostamise põhimõtted, infootsing.

			teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias, oskab tuua näiteid kirjandusest, kujutavast kunstist, teab Egiptuse püramiide.	3. Kultuuriline identiteet – mõistab mineviku ja tänapäeva kultuuride seoseid.	
Kokkuvõttev hinne: Vana-Egiptus.	13		Lähtub eelnevalt esitatud õpitulemustest.		
Foiniikia meresõitjad	14	Foiniikia meresõitjad. Foiniikia linnriigi: Búblos, Siidon, Tüüros. Koloniseerimine, kolooniad, Kartaago rajamine. Tähestikkiri.	Selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus. Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi.	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – merendusega seotud ametitega tutvumine 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine	Geograafia / loodusõpetus: Vahemere rannik, seedripuu. Eesti keel: Foiniikia tähestikkiri ja selle teke. Ainetevaheline integratsioon lähtuvalt märksõnadest.
Iisraeli rahvas Palestiinas	15	Palestiina ehk Kaananimaa, Mooses, Jahve, Taavet, Juuda riik, Jeruusalemm, Saalomon, Paabeli vangipõlv.	Teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon. Teab, kes olid järgmised isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Ramses II, Mooses, Taavet.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses	Eesti keel ja kirjandus: lünkteksti täitmine, raamat „Piiblilood“. Ühiskonnaõpetus: riiklus, religioon Idamaades.
Iisraellaste usk. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	16	Vana Testament, Jahve, Moosese kümme käsku, prohvetid, messias.	Teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon. Teab, mis on Vana Testament. Teab, kes oli Mooses ning iseloomustab tema tegevust.	1. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses	Eesti keel ja kirjandus: jutukese koostamine, Moosese kümme käsku, Vana Testament. Ühiskonnaõpetus: riiklus, religioon, kirjutamata normid.
Kokkuvõttev hinne: Foiniikia linnriigid ja Iisraeli rahvas Palestiinas.	17		Teab, milline oli Foiniikia riiklik korraldus. Teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon.		

			Teab, kes olid järgmised isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Ramses II, Mooses, Taavet.		
Pärsia	18	Kyros II, satraabid, Suur Kuningatee. Pärlaste usk, maagid.	Selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus Pärsia näitel. Tunneb vanaaja Pärsia kultuuri- ja teadussaavutusi.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	Geograafia / loodusõpetus: Pärsia riigi territooriumil paiknevad geograafilised objektid. Ühiskonnaõpetus: kommunikatsiooni areng, rituaalid. Eesti keel: õigekiri.
Muistne India	19	Kõrgkultuuri tekkimine Induse ja Gangese kallastel. Aarialased, kastikord, veedad, askeet, Buddha õpetus - budism, nirvaana, „Mahabharata“, arvusüsteem, arv 0, araabia numbrid.	Selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid. Selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus India näitel. Tunneb vanaaja India kultuuri- ja teadussaavutusi.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine	Geograafia / loodusõpetus: India jõed, India ookean, Hindustani ps. Ühiskonnaõpetus: riiklus, budism. Eesti keel ja kirjandus: „Mahabharata“, veedad. Matemaatika: arvusüsteem, arv 0, araabia numbrid. Infotehnoloogia: PowerPoint ettekanded, infootsing. Inglise keel: inglise keelsed allikad ettekandeks.
Muistne Hiina	20	Hiina kõrgkultuuri kujunemine Huang He ja Jangtse. Siidiussid, malm, Hiina keisririik, Suur Hiina müür, Suur Siiditee. Hiinlaste usk, Konfutsius, kooliharidus, kompass, paber.	Selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid. Selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus Hiina näitel. Tunneb vanaaja Hiina kultuuri- ja teadussaavutusi.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus –koostööoskuse väärtustamine	Geograafia / loodusõpetus: Hiina jõed, Vaikne ookean, siidiussid. Kunstiõpetus: Hiina müür. Ühiskonnaõpetus: hiinlaste usk, kooliharidus Hiinas, kommunikatsiooni areng – Suur Siiditee.
Vana-Kreeka	20				
Kreeka loodus ja rahvastik. Ajatelg Kreeka ajaloost vanaajal. Kreeta kultuur.	1	Balkani ps, Vahemeri, Ateena, Sparta, Kreeta, Egeuse meri. Kreeta kultuur: Knossos, Minos, preesterkuningas, legend Minotaurosest,	Oskab näidata kaardil Kreetat, Kreetat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat. Teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreetal-	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine 2. Tehnoloogia ja	Geograafia/ loodusõpetus: Kreeka geograafilised objektid. Eesti keel - suur ja väike algustäht: geograafilised kohanimed, rahvad, kultuuriperioodid. Infotehnoloogia: töö kaardiga.

		lineaarkiri A, hellenid, barbarid, Ariadne lõng.	Mükeene kultuurist.	innovatsioon – teadusliku mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele	
Mükeene kultuur. Kordavalt (läbi võrdluse) Kreeta kultuur.	2	Mükeene, lõvivärv, Agamemnoni surimask, Trooja sõda, lineaarkiri B.	Teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist.		Geograafia/ loodusõpetus: Kreeka geograafilised objektid. Eesti keel - suur ja väike algustäht: geograafilised kohanimed, rahvad, kultuuriperioodid.
Kreeka kangelased. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	3	Homerose eepos, Trooja sõda, Agamemnon, Achilleus, Achilleuse kand, Odysseus, „Ilias“, „Odüsseia“, Herakles.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: eepos, Trooja sõda. Teab, kes olid: Herakles ja Homeros iseloomustab nende tegevust.	1. Tehnoloogia ja innovatsioon – teadusliku mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele	Eesti keel ja kirjandus: nimede õigekiri. Mõiste eepos. Viited „Kalevipojale“, „Kalevalale“
Kokkuvõtte hinne: Kreeta-Mükeene kultuur	4		Teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: eepos, Trooja sõda. Teab, kes olid: Herakles ja Homeros iseloomustab nende tegevust.		
Kreeka polised	5	Polis, rahvakoosolek, aristokraatia, türannia, akropol, agoraa, kodanik, demokraatia, ori, tähestik, hellenid, barbarid, koloonia, koloniseerima.	Oskab näidata kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: polis, rahvakoosolek, aristokraatia, türannia, akropol, agoraa, kodanik, demokraatia, ori, tähestik, hellenid.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja võrdõiguslikkuse väärtustamine 3. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon	Geograafia/ loodusõpetus: Kreeka geograafilised objektid. Eesti keel ja kirjandus: nimede õigekiri. Matemaatika: positiivsed ja negatiivsed arvud, arvutamine. Ühiskonnaõpetus: demokraatia ja demokraatlikud riigid tänapäeval.
Kreeklaste usk	6	Olümpose mägi, hellenite jumalad. Rõhutada Zeusi. Mõisted: hellenid, skulptuur. Delfi oraakel.	Kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, religioon, kunst.	1. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja teiste kultuuripärandite väärtustamine	Geograafia/ loodusõpetus: Kreeka geograafilised objektid – Balkani ps, Olümpose mägi. Loodusõpetus: äikese teke. Eesti keel ja kirjandus: nimede õigekiri. Teos

			Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: hellenid, skulptuur. Teab, kes olid Zeus ning iseloomustab tema tegevust.		„Iidsete aegade lood“ – ilukirjanduse lugemine ja analüüs
Sparta riik. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	7	Lakoonika, Messeenia, Sparta, Lykurgos, heloodid, kaks kuningat, vanemate nõukogu, faalanks, spartiaadid, lakooniline kõne.	Oskab näidata kaardil Spartat. Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Sparta näitel. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: polis, rahvakoosolek, aristokraatia, kodanik, demokraatia, ori, hellenid.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus –koostööoskuse väärtustamine 3. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine 4. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon	Geograafia/ loodusõpetus: Kreeka geograafilised objektid. Eesti keel ja kirjandus: võõrkeelsete nimede õigekiri.
Kokkuvõttev hinne: Kreeka polised ja religioon.	8		Oskab näidata kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: polis, rahvakoosolek, aristokraatia, türannia, akropol, agora, kodanik, demokraatia, ori, tähestik, hellenid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: hellenid, skulptuur. Teab, kes olid Zeus ning iseloomustab tema tegevust.		
Võitlus pärslaste vastu	9	Sparta ja Ateena polis, Balkani ps, Herodotos, Maratoni ja Salamise lahing, Termopüülide lahing, Leonidas, araabia ja rooma numbrid.	Oskab näidata kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat. Teab, kes oli Herodotos ning iseloomustab tema tegevust.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kodanikualgatus ja	Geograafia/ loodusõpetus: Kreekageograafilised objektid. Eesti keel ja kirjandus: nimede õigekiri. Ajaloosündmuste kirjutamine.

			Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal.	<p>ettevõtlikkus –koostööoskuse väärtustamine</p> <p>3. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine</p> <p>4. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon</p>	
Ateena demokraatia	10	Killukohus, Ateena polis, demokraatia, rahvakoosolek, polis, türannia, akropol, agoraa, kodanik, ori, hellenid. Atika, Hellas, Ateena mereliit, Perikles.	<p>Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena näitel.</p> <p>Oskab näidata kaardil Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: polis, rahvakoosolek, türannia, akropol, agoraa, kodanik, demokraatia, ori, hellenid.</p> <p>Teab, kes oli Perikles ning iseloomustab tema tegevust.</p> <p>Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus –koostööoskuse väärtustamine</p> <p>3. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja teiste kultuuripärandite väärtustamine</p> <p>4. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon</p>	<p>Geograafia/ loodusõpetus:Kreeka geograafilised objektid.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: nimede õigekiri, väidete sõnastamine.</p> <p>Kunstiõpetus:Ateena akropol, skulptuur. Käsitöö ja tehnoloogiaõpetus:Ateena sõjalaev.</p>
Ateena linn	11	Mõisted: polis, agoraa, akropol, Pikad müürid, Pireuse sadam, Parthenon, reljeef.	<p>Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena näitel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: polis, akropol, agoraa.</p>		<p>Geograafia/ loodusõpetus:Ateena linn, Atika, Pireuse sadam, Balkani ps, Vahemeri.</p> <p>Kunstiõpetus:tempel, Ateena akropol, skulptuur ja reljeef.</p> <p>Eesti keel: mõistete tundmine ja õigekiri.</p>
Ateenlaste elu. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	12	Mõisted: aristokraatia, demokraatia, rahvakoosolek, ori, hellen. Kreeklaste vaasimaalid, perekond, orjad, haridus.	<p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: aristokraatia, demokraatia, rahvakoosolek, ori, hellen.</p> <p>Tunneb Vana-Kreeka</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Kodanikualgatus ja</p>	<p>Eesti keel: väidete koostamine, küsilauseste koostamine, mõistete õigekiri.</p> <p>Kunstiõpetus:vaasimaalide stiil.</p>

			ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal.	ettevõtlikkus –koostööskuse väärtustamine 3. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon	
Kokkuvõttev hinne: Kreeka-Pärsia sõjad. Ateena linnriik	13		Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena näitel. Oskab näidata kaardil Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: polis, rahvakoosolek, türannia, akropol, agoraa, kodanik, demokraatia, ori, hellenid. Teab, kes oli Perikles ning iseloomustab tema tegevust. Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal.		
Teater	14	Kreeka teater, tragöödiad, komöödiad, maskid, koturnid, Aischylos, Sophokles, Aristophanes.	Kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, teater, tragöödia, komöödia.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	Eesti keel: eepos, „Kuningas Oidipus“, tragöödiad, komöödiad. Suur ja väike algustäht. Müüdid kreeka jumalatest. Teatrid Eestis. Ühiskonnaõpetus: kodanikualgatuslikud mänguseltsid, rahvateatrid.
Olümpiamängud	15	Hellenite olümpiamängud: pidustused Zeusi auks, atleedid, erinevad spordialad. Mõisted: polis, kodanik, ori, olümpiamängud, skulptuur.	Kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport. Teab, kes oli Zeus ning		Kunstiõpetus: skulptuurid, vaasimaalid, reljeefid, templid. Eesti keel ja kirjandus: luuletused atleetide auks (Pindarose luule). Ühiskonnaõpetus: erinevad religioonid.

			iseloostab tema tegevust. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, kodanik, ori, olümpiamängud, skulptuur.		Kehaline kasvatus: erinevad spordialad olümpiamängudel.
Filosoofia ja teadus. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	16	Filosoofia, filosoof, Thales, Pythagoras, Hippokratose vanne, Sokrates, Platon, Aristoteles.	Kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, religioon, kunst, sport. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, kodanik, rahvakoosolek, skulptuur.		Matemaatika: Pythagorase teoreem. Terviseõpetus / inimeseõpetus: Hippokratose vanne.
Kokkuvõttev hinne: Vana-Kreeka kunst ja kirjandus. Olümpiamängud.	17		Kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport. Teab, kes oli Zeus ning iseloostab tema tegevust. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, kodanik, ori, olümpiamängud, skulptuur.		
Makedoonia riik ja Aleksander Suure sõjaretk	18	Makedoonia riik. Philippos II. Chaironeia lahing, Makedoonia faalanks, Pärsia suurriik, filipikad, Gordioni sõlm, Aleksander Suure lahingud (näiteks Gaugamela).	Näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat, riigi laienemist hellenismi perioodil. Teab, kes oli Aleksander Suur ning iseloostab tema tegevust.	1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – sõjaväelase elukutse. 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine 3. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – koostööoskuse väärtustamine	Eesti keel, võõrkeeled: funktsionaalne lugemisoskus, õigekirja reeglite järgimine. Kirjandus: raamatute populariseerimine, kirjanduslik termin - Gordioni sõlm.
Hellenism. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu	19	Hellenism, Aleksandria, muusad, Museion, filoloogia, teadusharude kujunemine. Eukleides, Archimedes,	Näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat, riigi laienemist	1. Tehnoloogia ja innovatsioon – teadusliku mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele	Geograafia / loodusõpetus: Ptolemaiiose kaart. Eesti keele ja kirjandus,

õpitulemuste kohta eelnevalt.		Ptolemaios. Vanaaja seitse maailmaimet.	hellenismi perioodil. Teab, kes oli Aleksander Suur ning iseloomustab tema tegevust. Kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, religioon, kunst.		infotehnoloogia: referaadi koostamine. Kunstiõpetus: muuseum, vanaaja seitse maailmaimet. Loodusõpetus: Archimedese kruvi.
Kokkuvõttev hinne: Hellenism	20	Makedoonia riik. Philippos II. Chaironeia lahing, Makedoonia faalanks, Pärsia suurriik, filipikad, Gordioni sõlm, Aleksander Suure lahingud (näiteks Gaugamela). Hellenism, Aleksandria, muusad, Museion, filoloogia, teadusharude kujunemine. Eukleides, Archimedes, Ptolemaios. Vanaaja seitse maailmaimet.	Lähtub esitatud õpitulemustest.		
Vana-Rooma	20				
Vana-Rooma loodulikud olud. Ajatelg Vana-Rooma ajaloost. Etruskid	1	Apenniini ps, Vahemeri, Kartaago, Rooma linn, Tiberi jõgi, Sitsiilia, Alpid, Gallia. Etruskid, Etruuria, hauakambrid, etruskide kultuuripärand.	Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine	Geograafia / loodusõpetus: Rooma loodus ja geograafilised objektid. Eesti keele: õigekiri. Kunstiõpetus: etruski kultuur. Matemaatika: arvutamine.
Rooma riigi tekkimine. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	2	Rooma linnriigi kujunemine. Legend Rooma linna rajamisest. Mõisted: ladina keel, Kapitoorium. Romulus.	Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Roomat. Teab Rooma riigi tekkelugu. Näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist. Selgitab Rooma riigikorda eri		Geograafia / loodusõpetus: Rooma geograafilised objektid, Vahemere piirkonna geograafilised objektid. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, legend Rooma linna rajamisest, etruski kuninga kukutamisest.

			<p>aegadel.</p> <p>Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Kapitoorium, ladina keel.</p> <p>Teab, kes oli Romulus ja iseloomustab tema tegevust.</p>		
Kokkuvõttev hinne: Etruskid ja Rooma riigi teke.	3		<p>Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Roomat.</p> <p>Teab Rooma riigi tekkelugu.</p> <p>Näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Kapitoorium, ladina keel.</p> <p>Teab, kes oli Romulus ja iseloomustab tema tegevust.</p>		
Rooma vabariik	4	<p>Riigikord Rooma vabariigis. Mõisted: vabariik, konsul, ülempreester, foorum, patriits, plebei, senat, rahvatribuun, leegion. Legend – haned päästsid Rooma linna.</p>	<p>Näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist.</p> <p>Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: vabariik, foorum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, leegion.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijjana ja kultuuride vahendajana</p>	<p>Kunstiõpetus: antiikaegne rooma skulptuur.</p> <p>Matemaatika: skeemi koostamisel kasutada erinevaid kujundeid – ring, ristkülik, ruut. Saab küsida übermõõdu ja pindala valemeid.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: õigekiri ja legend – kuidas haned päästsid Rooma linna.</p> <p>Geograafia / loodusõpetus: Rooma riigi laienemine Apenniini ps.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: vabariikide ja monarhiate erinevused.</p>
Rooma ja Kartaago	5	<p>Töö kaardiga. Kartaago, Puunia, Vahemeri, Sitsiilia, Sardiinia, Gallia, Alpid,</p>	<p>Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse</p>	<p>Geograafia / loodusõpetus: Vahemere piirkond Puunia sõdade ajal.</p> <p>Eesti keel: õigekiri, funktsionaalse lugemise</p>

		provints. Puunia sõjad. Cannae lahing. Hannibal.	Näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Kartaago, provints. Teab, kes oli Hannibal ja iseloomustab tema tegevust.	seotuse mõistmine 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	oskus. Põhjus-tagajärg seosed.
Roomast saab suurriik	6	Rooma vallutab Kreeka ja Makedoonia. Rooma provintsid. Orjandus. Rooma provintsid Vahemere rannikul.	Näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist. Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel. Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: provints, orjandus.	1. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana innovatsioon	Geograafia / loodusõpetus: Rooma laienemine, Rooma provintsid Vahemere kallastel. Ühiskonnaõpetus: riikluse kujunemine.
Kodusõjad ja vabariigi lõpp	7	Mariuse sõjaväereform: põhjused, tagajärjed. Leegion, leegionär. Rooma kodusõjad. Julius Caesar, Caesari lendlased. Pompeius. Antonius, Octavianus, Kleopatra VII.	Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat. Näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist. Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: leegion, orjandus, kodusõda. Teab, kes olid Caesar ja Augustus ning iseloomustab nende tegevust.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine, õigekiri, raamatute populariseerimine
Rooma keisririik. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	8	Rooma keisririik: provintsid, valitsemine. Keisrid Augustus, Traianus, Hadrianus. Rooma õigus.	Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat. Näitab kaardil Rooma riigi	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine	Ühiskonnaõpetus: vabariikide erinevus monarhiatest, õigusriik. Inglise keel: roomlased Britannias, Hadrianuse vall. Kunstiõpetus: skulptuurid, reljeefid

			<p>territooriumi ja selle laienemist.</p> <p>Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel.</p> <p>Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: provints, Rooma õigus.</p> <p>Teab, kes oli Augustus ja iseloomustab tema tegevust.</p>		<p>Traianuse sambal.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, raamatute populariseerimine.</p>
Kokkuvõttev hinne: Rooma vabariik ja keisririik.	9		<p>Näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist.</p> <p>Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: vabariik, foorum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, leegion.</p> <p>Teab, kes oli Augustus ja iseloomustab tema tegevust.</p>		
Roomlaste usk ja eluolu	10	Jupiter, Janus, Mars, Juno, Vesta neitsid. Rooma perekond, kirjaoskus ja haridus.	<p>Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: skulptuur, ladina keel.</p>	<p>1. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijjana ja kultuuride vahendajana</p> <p>2. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, legendid jumalatest.</p> <p>Kehaline kasvatus: füüsiline treening kui osa kasvatast.</p> <p>Käsitöö: tooga valmistamise kirjeldus.</p> <p>Kunstiõpetus: antiikaja reljeefid.</p>
Rooma linn	11	Rooma suurlinn, ladina keel. Avalikud ehitised: Panteon, keisripalee, triumfikaar, akvedukt, hipodroom Circus Maximus, amfiteater,	<p>Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: foorum, kapitoorium,</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine</p>	<p>Kunstiõpetus: Rooma linna ehitised, Rooma- aegne arhitektuur: Panteon (kuppelehitised), keisripalee, triumfikaar (võlvid, kaared), akvedukt (võlvid, kaared), hipodroom Circus Maximus, amfiteater, Colosseum,</p>

		Colosseum, gladiaatorite võitlused.	Colosseum, gladiaator, leegion.	<p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus –koostööoskuse väärtustamine</p> <p>3. Tehnoloogia ja innovatsioon – teadusliku mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele</p>	gladiaatorite võitlused. Eesti keel: õigekiri. Infotehnoloogia: PowerPoint ettekanne.
Elu Rooma keisririigis	12	Rooma rikkad ja vaesed, orjandus Rooma riigis. Rooma ida- ja lääneprovintsid. Pompei.	Näitab kaardil Ida-Roomat ja Lääne-Roomat. Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel. Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis.	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt</p> <p>3. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon</p>	Geograafia / loodusõpetus: Vahemere kallastel olevad Rooma provintsid, vulkaanid. Eesti keel ja kirjandus: ladina ja kreeka keel, õigekiri. Kunstiõpetus: Pompei kultuur.
Rooma kultuur. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	13	Kreeka kultuuri mõjud rooma kultuurile. Cicero, Vergilius.	Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis.	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimkeskkonna tervikkuse väärtustamine.</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana</p>	Eesti keele ja kirjandus: rooma kirjameeste teosed, kõnekunst, avalik esinemine, eepos, metseen. Kunstiõpetus: rooma mosaiigi valmistamine.
Kokkuvõttev hinne: Rooma kultuur ja ühiskond.	14		Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: foorum, kapitoolium, Colosseum, gladiaator, leegion, skulptuur, ladina keel.		
Jeesus Kristus ja ristiusu tekkimine	15	Vahemere idaranniku geograafilised objektid: Vahemeri, Punane meri,	Näitab kaardil Ida-Roomat ja Lääne-Roomat. Iseloomustab eluolu ja kultuuri	1. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise	Geograafia / loodusõpetus: Vahemere idaranniku geograafilised objektid. Ühiskonnaõpetus: religioonid maailmas -

		Kaananimaa. Jeesuse elu ja õpetus. Kristlased ja juudid.	Rooma riigis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: kristlus. Teab, kes oli Jeesus Kristus ja iseloomustab tema tegevust.	mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine 2. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses	kristlus. Kunstiõpetus: kristlikud pühakojad.
Ristus ja Rooma riik	16	Kristlus, apostlid, Peetrus, Paulus, ristiusu kirik, preestrid, piiskopid, vaimulikud, ilmikud, katakombid, piibel, Vana Testament, Uus Testament, märter.	Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: piibel.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimkeskkonna terviklikkuse väärtustamine 2. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine 3. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses	Eesti keel ja kirjandus: piibel kui raamat ja õigekiri, intervjuu küsimuste koostamine, vastuste vormistamine.
Constantinus Suur ja ristiusu võidukäik	17	Vahemere piirkonna kaart 4. sajandil pKr. Constantinus Suure reformid: 313 Milano edikt, 330 uus pealinn – Konstantinopol. Ereemiidid, kloostrid, mungad. Hieronymus, Augustinus.	Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat. Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel. Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: kristlus, Konstantinopol, Ida- ja Lääne-Rooma, piibel, ladina keel.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimkeskkonna terviklikkuse väärtustamine	Eesti keele ja kirjandus: „Vulgata“, „Jumalariigist“, õigekiri, põhjuste ja tulemuste sõnastamine, eesti keele seos ladina keel. Ühiskonnaõpetus: kristlus. Kunstiõpetus: klooster, kirik.

Põhjapoolsed rahvad	18	Germaani hõimud. Germaanlased ja Rooma riik. Germaanlased ja ristiusk. Tacitus. Eestlaste esivanemad. Tarandkalmed, hõim.	Näitab kaardil Ida-Roomat ja Lääne-Roomat. Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel. Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis.	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimkeskkonna terviklikkuse väärtustamine</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine</p> <p>3. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt</p> <p>4. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtus-süsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailma-vaatega seoses</p>	
Suur rahvasterändamine ja Lääne-Rooma langus. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	19	Rooma impeeriumi lagunemine kaheks riigiks 395. Suur rahvasterändamine. Goodid, vandaalid, vandalism, Attila, 476.	Näitab kaardil Ida-Roomat ja Lääne-Roomat. Selgitab Rooma riigikorda eri aegadel.	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine</p> <p>3. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine</p>	Eesti keel: jutukese koostamine. Geograafia / loodusõpetus: erinevad rahvused.
Kokkuvõttev hinne: Ristiusu teke. Suur rahvaste rändamine ja Lääne-Rooma riigi langus. Õpimapi hindamine	20		Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: kristlus. Teab, kes oli Jeesus Kristus ja iseloomustab tema tegevust. Näitab kaardil Ida-Roomat ja Lääne-Roomat.		

Õpetaja: Ivo Maripuu

Klass :7

Tundide arv: 2 nädalatundi, 70 tundi aastas

Kasutatav õppekirjandus Inna Põltsam-Jürjo. Pärtel Piirimäe, Ursula Vent. Keskaeg. I osa. Ajalooõpik 7. klassile. Avita 2011

Inna Põltsam-Jürjo, Juhan Kreem, Pärtel Piirimäe, Marika Mägi, Regina-Maria Blauhut, Kattri Ezzoubi. Keskaeg. II osa. Ajalooõpik 7. klassile. Avita 2012

Inna Põltsam-Jürjo, Pärtel Piirimäe, Ursula Vent. Keskaeg. I osa. Töövihik 7. klassile. Avita 2014.

Inna Põltsam-Jürjo, Juhan Kreem, Pärtel Piirimäe, Marika Mägi, Regina-Maria Blauhut, Kattri Ezzoubi. Keskaeg. II osa. Töövihik 7. klassile. Avita 2014.

Ajaloo atlas põhikoolile. Regio 2000

Keskaeg : Keskaegne ühiskond- 4 tundi				
Õppesisu: Keskaja koht maailma ajaloos, Keskaja ühiskonna üldiseloostus, Keskaja periodiseering Ühiskonnakorraldus Läänikord Keskaja eluolu ja maailmapilt				
Põhimõisted: <i>Keskaeg, lään, läänikord, feodaal, pärisori, naturaalmajandus, vasall, senjäär, rüütel, vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg</i>				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Sissejuhatus. Keskaja ühiskonna iseloomustus. <i>Mõiste: keskaeg, antiikaeg</i>	Õpilane oskab selgitada keskaja mõistet, teab keskaja alguse ja lõpu sajandeid, oskab nimetada piirsündmuseid keskaja määratlemisel.	Matemaatika: arvud, sajandid, rooma numbrid Kirjandus: suuline eneseväljendus Geograafia: Euroopa piirid	Elukestev õpe ja karjääri areng: ajaloolase ja arheoloogi elukutse Keskkond ja jätkusuutlik areng: arheoloogiliste leidudega seotud tegevus
2	Keskaja periodiseering <i>Mõiste: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg</i>	Õpilane teab, millised muutused ühiskonnas toimusid keskaja jooksul, oskab õpiku abil paigutada olulisi sündmusi ajalooajandusse. Järgmise tunni tunnikontrollis: Hinnatakse õpilase teadmisi keskaja piiride kohta, oskust iseloomustada keskaja perioode, oskust kasutada ajalooatlast: tunnikontroll	Matemaatika: sajandid, aastakümned Loodusõpetus: põlvkonna mõiste Eesti keel: suuline eneseväljendus ja arutlusoskuse arendamine.	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: iseseisva õppimise oskuse arendamine Teabekeskond: info otsimine ja leidmine, kriitiline lähenemine allikatele
3	Ühiskonnakorraldus. Läänikord. <i>Mõisted. Lään. Läänikord,</i>	Õpilane iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi.	Inglise keel: võõrkeelse materjali kasutamine ja tõlkimine Informaatika: otsingumootori kasutamine internetis	Elukestev õpe ja karjääri areng: muuseumitöötaja; käsitööline (kõösnar või kullasepp)

	<i>läänimees, feodaal, pärisori, vasall, senjäär, rüütel, feood</i>	Kasutab mõisteid õiges kontekstis Oskab iseloomustada rüütlike osa ühiskonnas Oskab kirjeldada rüütlike varustust Hinnatakse sõnavara ja mõistete kasutamist õiges kontekstis; töö vastamist teemale	Eesti keel ja kirjandus: Kirjalik eneseväljendus, kokkuvõtte tegemine nähtust ja loetust; korrektsete lausete moodustamine Kunst: keskaja inimese esteetika; ilumeel, töö korralik teostatus, keskaegne maalikunst.	
4	Keskaja eluolu ja maailmapilt. <i>Mõisted: feodaal, pärisori, naturaalmajandus</i>	Õpilane oskab kasutada mõisteid õiges kontekstis; omab oma arvamust ja oskab seda faktidega põhjendada Hinnatakse õpilase oskust kasutada fakte oma seisukoha põhjendamisel	Kirjandus: Suuline ja kirjalik loominguline eneseväljendus Matemaatika: naturaalmajanduse kaubavahetuse arvutamine	Kodanikualgatus: õpilane kujundab oma seisukoha ja argumenteerib seda faktidega ajalooõpikust või nähtud filmidest

Kirik keskajal- 8 tundi				
Õppesisu: Ristiusu õpetuse alused Kiriku osa ühiskonna Ristisõjad Keskaja ülikoolid ja teadus. Romaani ja gooti stiil				
Mõisted: paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, romaani stiil, gooti stiil, sakrament				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Ristiusu õpetuse põhi-alused <i>Mõisted: püha, patt, puhastustuli; viimne kohtupäev; sakrament, ketser, inkvisitsioon</i>	Iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana. Oskab kasutada mõisteid õigesti kontekstis Hinnatakse õpilase oskust rakendada mõisteid kontekstis	Kunstiõpetus: maal ja skulptuur keskajal Informaatika: PowerPoint esitluse koostamine arvutis Religiooniõpetus: kristluse kujunemine	Väärtused ja kõlblus: teab, et Euroopa maailmapildi aluseks on 10 käsku Kultuuriline identiteet: on kultuuriliselt salliv
2	Kiriku osa ühiskonnas <i>Mõiste: sakrament, kirik, munk, nunn, klooster</i>	Tunnikontroll: ristiusu mõisted Oskab iseloomustada kiriku juhtivat rolli; kasutab mõisteid (sakramentide nimetused) kontekstis õigesti Oskab iseloomustada kiriku rolli inimeste igapäevaelus	Eesti keel: suuline eneseväljendus Kunst: kirik kui sakraalehtis Religiooniõpetus: kristluse olemus	Kodanikualgatus- õpilane kujundab oma seisukoha ja argumenteerib seda faktidega ajalooõpikust või nähtud filmidest

3	Ristisõjad	<p>Teab ristisõdade puhkemise põhjusi</p> <p>Oskab kasutada kaarti, et iseloomustada nelja ristisõda</p> <p>Oskab selgitada ristisõdade tagajärgi, teab, kuidas ristisõjad muutsid eurooplaste kultuuri ja hügieeni</p> <p>Oskab ennast asetada keskaja inimese olukorda</p> <p>Töö atlasega; hinnatakse õpilase oskust kasutada atlasit; teadmisi ristisõdade põhjuste ja tagajärgede kohta</p>	<p>Geograafia:Vahemere-piirkond, atlase kasutamine</p> <p>Inimeseõpetus:hügieen</p> <p>Eesti keel:erinevad tekstiliigid- reklaamitekst</p> <p>Kunstiõpetus:reklaami kujundamine</p> <p>Meediaõpetus:reklaami olemus</p>	<p>Kultuuriline identiteet:erinevate ajastute ja erinevate piirkondade inimesed on erineva maailmavaatega</p> <p>Tervis ja ohutus:puhtad käed ja puhas joogivesi</p>
4	Keskaja ülikoolid ja teadus <i>Mõisted</i> <i>Rektor, dekaan, dispuut, kursiivkiri, skolastika</i>	<p>Teab, kuidas oli korraldatud keskaegne hariduselu, mida sai õppida keskaegses ülikoolis</p> <p>Oskab iseloomustada keskaegseid haridusolusid.</p>	<p>Inimeseõpetus:kasvatusest erinevates ajastutes</p> <p>Muusika:keskaegne muusika, pillid</p> <p>Kunstiõpetus:kirjakunst, maalikunst</p> <p>Filosoofia:keskaegne filosoofia, skolastika</p> <p>Eesti keel:tekstide loomine, korrektne kirjaviis</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: õpilase positsioon keskajal; kehaline karistamine jne</p> <p>Elukestev õpe:hariduse ja teaduse valdkond kui karjäärivõimalus</p> <p>Teabekeskond:õpilane tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskonda</p> <p>Kultuuriline identiteet:mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv</p>
5	Keskaja kunst. Gooti ja romaani stiil	<p>Õpilane oskab iseloomustada romaani ja gooti stiili, oskab neid eristada; teab kuulsamaid gooti ja romaani stiilis kirikuid Euroopas ja oma kodukohas</p>	<p>Kunstiõpetus:arhitektuuriajalugu (kirikud kui sakraalehitised)</p> <p>Inglise keel:sõnavara arendamine</p> <p>Geograafia:kirikuhoone ja ilmakaared</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine:ehitusmeister, sajandeid kestva ehitise teostus</p> <p>Väärtused ja kõlblus: hästi tehtud töö väärtus ajaloos</p>
6	Tehnika ja meditsiin	<p>Õpilane iseloomustab tehnika arengut keskajal, teab, millal tähtsamad leiutised/avastused tehti/avastati</p> <p>Oskab näha põhjuse ja tagajärje seost</p>	<p>Matemaatika:ajamõõtmine, ajaühikud</p> <p>Loodusõpetus:tuule- ja vee-energia kasutamine; päikesekell</p> <p>Inimeseõpetus:tervis</p> <p>Kunst:tehnikasaavutuste joonistamine</p> <p>Eesti keel:küsimuste koostamine ja vastamine. Lauseehitus</p>	<p>Tehnoloogia ja innovatsioon:õpilane saab aru, et maailm ongi pidevas muutumises</p> <p>Keskond:tehnikaa arengu mõju keskkonnale ja kuidas saame loodust/keskkonda kaitsta; tehnika ja müra- kuidas saame ennast müra eest kaitsta</p>

7	Kordamine <i>Mõisted: paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, romaani stiil, gooti stiil, sakrament</i>	Õpilane kordab õpitu üle, leiab oma „nõrgad kohad“; õpib teadlikult Reklaamiklippide puhul hinnatakse teemakohaste mõistete kasutamist Õpilane oskab kasutada oma olemasolevaid ajalooteadmisi, et tuletada kontekstist lähtuvaid seaduspärasusi	Eesti keel: suuline ja kirjalik väljenduslaad	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane on rühmatöös aktiivne; abistab vajadusel klassikaslast, kes ehk nii edukas ei ole. Elukestev õpe: õpivõtete kasutamine
8	Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Kirik keskajal.	Õpilane rakendab oma teadmisi, on loov. Hinnatakse mõistete teadmist ja nende rakendamist õigesti; õpilase teadmisi gooti ja romaani stiili kohta, kiriku mõjuvõimu kohta; ristsõdade põhjuste ja tagajärgede kohta; oluline on, et õpilane toob näiteid.	Eesti keel: õigekiri on korrektne, väljenduslaad	Elukestev õpe: õpivõtete rakendamine

Frangi riik- 5 tundi				
Õppesisu: Frangi riigi teke; Riik Karl Suure ajal; Frangi riigi jagunemine; Kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa				
Põhimõisted. Frangi riik, Karl Suur, keiser, keisririik				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Frangi riigi teke <i>Mõisted dünastia, Merovingid, Karolingid</i>	Õpilane oskab iseloomustada Frangi ühiskonda Oskab kaardi peal näidata Frangi riigi piire	Geograafia: Euroopa alad ja piirid; informatsiooni leidmine kaardilt Kunstiõpetus: Frankide riided ja ehted	Elukestev õpe: erinevate õpitehnikate omandamine
2	Frangi riik Karl Suure ajal	Õpilane oskab iseloomustada Karl Suure osa Frangi riigi ajaloos Oskab kirjeldada 8.-9. saj sõjapidamises toimunud muudatusi Õpilane läheneb ülesannetele loovalt Cinquine hindamisel jälgitakse, et õpilane kasutaks Karl Suurega seonduvat terminoloogiat	Geograafia: Karl Suure riigi piirid, atlase kasutamine Kunstiõpetus: riietus ja ehted Eesti keel: funktsionaalne lugemine	Kultuuriline identiteet: euroopaliku maailmavaate lugu Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: üksikisiku roll ajaloos

3	Frangi riigi jagunemine, tuumikalad <i>Mõisted: Viikingid, saratseenid</i>	Õpilane oskab nimetada põhjuseid, miks Karl Suure riik lagunes; Oskab kaardil näidata Frangi riigi moodustanud alasid Hinnatakse õpilase oskust kasutada atlasel olevat infot;	Geograafia: Euroopa riikide piirid Kunstiõpetus: ajaloolised raamatuillustratsioonid Eesti keel: suuline eneseväljendus	Teabekeskond: õpikuillustratsioonide põhjal järelduste tegemine
4	Kordamine	Õpilane vaatab üle oma teadmistepagasi, areneb enesekriitika- mida ma tean, mis vajab veel arendamist	Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane vastutab oma õpiedukuse eest
5	Kokkuvõttev hindamine. Jutu kirjutamine	Õpilane koostab kirjaliku ülevaate Frangi riigi arengust ja lagunemisest, oskab tuua välja Frangi riigi mõju tänapäevasele Euroopale Hinnatakse mõistete kasutamist kontekstis; jutu vastamist teemale	Eesti keel: kuidas kirjutada head juttu; korrektse sõnavara kasutamine, slängi vältimine, õigekiri	

Araablased- 4 tundi

Õppesisu: Araabia ühiskond Muhamed. Islam Araabia kultuur ja selle mõju Euroopale

Põhimõisted: *Araablased, islam, Muhamed, koraan, Meka*

Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Araabia ühiskond	Õpilane oskab iseloomustada araabia ühiskonda; oskab näha seoseid looduse ja ühiskonna arengu vahel	Eesti keel: kirjalik eneseväljendus Geograafia: kaardi kasutamine Arvutiõpetus: esitluse koostamine Kunst: võrdleb kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid	Väärtused ja kõlblus: erinevate maailmavaadete sarnased ja erinevad jooned Tervis ja turvalisus: äärmuslike loodusolude mõju inimesele; puhtad käed ja puhas vesi!
2	Muhamed, islam	Õpilane teab islami 5 sammast, oskab neid võrrelda ristiusu põhimõtetega: usu sekkumine inimese ellu Oskab võrrelda, leida seoseid;	Eesti keel: kirjalik ja suuline eneseväljendus Matemaatika: oskus püstitada probleemi, loogiliselt arutleda, lugeda materjalist välja vajalikku infot	Teabekeskond: kriitiline suhtumine infosse. Väärtused ja kõlblus: erinevate maailmavaadete sarnased ja erinevad jooned

			Kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine	
3	Araabia kultuur ja selle mõju Euroopale	Õpilane oskab iseloomustada araabia kultuuri, oskab põhjendada selle erinevust Euroopa omast, oskab kasutada mõisteid õiges kontekstis Teab, milline mõju on olnud araabia kultuuril Euroopa kultuurile	Kunstiõpetus: islami arhitektuur Muusikaõpetus: araabia muusika Kehaline kasvatus: Kõhutantsu elemendid võimlemises Ühiskonnaõpetus: meeste ja naiste roll ühiskonnas	Väärtused ja kõlblus: idamaise maailmapildi areng läbi ajaloo, kontrastid euroopa maailmapildiga Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: kultuuritöötaja; tantsuõpetaja; turismindus Kultuuriline identiteet: mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv
4	Kordamine. Kokkuvõttev hindamine: esitluse koostamine ja ettekanne.	Õpilane kasutab esitluse valmistamiseks ja näitamiseks vastavaid programme Õpilane jälgib ja kuulab oma kaasõpilaste ettekandeid Hinnatakse etteantud teemale vastamist; slaidide koostamise selgust- ühtlane taust, piltide kasutamine, tähesuurus; ettekandmise sujuvus	Eesti keel: suuline eneseväljendus; autoriõiguse järgmine Kunstiõpetus: sobivate slaidide valimine Arvutiõpetus: programmide kasutamine praktilises töös	Elukestev õpe: teiste õpilaste esitluste vaatamisega omandatakse kogemusi Tehnoloogia ja innovatsioon: kaasaegse tehnika kasutamine Tervis ja ohutus: lugupidamine oma klassikaaslaste töö vastu

Bütsants – 6 tundi

Õppesisu: 1. Bütsantsi tugevuse põhjused 2. Justinianus I 3. Vana-Vene

Põhimõisted: *Bütsants, Ida-Rooma, Konstantinoopol, ikoon, mosaiik, Hagia Sophia, Justinianus I, Vana-Vene riik, Kiiev*

Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Bütsantsi keisririik <i>Mõisted: Ida-Rooma, Konstantinoopol, keiser, Hagia Sophia, Justinianus I</i>	Õpilane oskab kaardil leida Bütsantsi riigi piirid, iseloomustab Büts. ühiskonda; oskab põhjendada, miks Ida-Rooma jäi püsima, kui Lääne-Rooma kokku varises Õpilane oskab leotu põhjal ka järeldusi teha	Geograafia: kaardi tundmine, kaardipassi kasutamise oskus Matemaatika: võrdlemine, loogiline arutlemine; Eesti keel: suuline eneseväljendus; funktsionaalne lugemine Ühiskonnaõpetus: maksusüsteem, maksude maksmise tähtsus	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: erialad, mis on läbi sajandite ühiskonnas olnud

2	Bütsantsi kultuur, Justinianus I <i>Mõisted: mosaiik, ikoon</i>	Õpilane iseloomustab Bütsantsi kultuuri, leiab seoseid Vana-Kreeka ja Vana Rooma kultuuriga Hinnatakse õpilase teadmisi Büts. ühiskonna ja kunsti kohta; tunnikontroll Bütsantsi kohta-hinnatakse mõistete ja isikute tundmist, põhjendust loogilisust (nt miks Ida-Rooma püsima jäi, kui Lääne-Rooma kokku varises)	Geograafia: Vahemere kliima ja loodusolud Kunstiõpetus: piltide vaatlemine õpikus; ehitiste iseloomustamine, arhitektuur, võrdleb kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid Tööõpetus: ehete valmistamine Matemaatika: maksusüsteemi iseloomustamine	Teabekeskond: info leidmine ja selle kasutamine, allikakriitika Keskond ja jätkusuutlik areng: ajalooliste ehitiste säilitamine
3	Vana-Vene riik <i>Mõisted: slaavlased, varjaag</i>	Õpilane iseloomustab Vana-Vene ühiskonda, teab seoseid Skandinaavia viikingite ja Vene riigi vahel; oskab iseloomustada Vana- Vene ja muistsete eestlaste suhteid Hinnatakse akrostihhoni vastavust teemale, mõistete kasutamist kontekstis	Geograafia: Euroopa kaardi tundmine Loodusõpetus: loodusolud ja inimasustuse teke Kunstiõpetus: piltide vaatlemine Ühiskonnaõpetus: ühiskondlik korraldus- vürst, družiina jne; naiste positsioon Eesti keel: kirjaliku ja suulise eneseväljenduse arendamine; loovus	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: arheoloog, muuseumitöötaja, turismitöötaja, ehtekunstnik; tekstiilikunstnik Kultuuriline identiteet: mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv
4	Vana-Vene kultuur <i>Mõisted: kirillitsa, ikoonimaal</i>	Õpilane oskab kirjeldada vanavene kunsti, teab vene kultuuri ja bütsantsi kultuuri sarnasusi ja erinevaid jooni. Toob näiteid kodukohast.	Vene keel: kirillitsa, vene tähestik Kunst: Vene ja Bütsantsi kultuuri sarnasused, ikoonimaal Tööõpetus: ehted;	Kultuuriline identiteet: mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, omab ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ; on koostööaldis
5	Kordamine	Õpilane vaatab üle oma teadmised, kordab mõistete tähendust, et ta oskaks neid kasutada kontekstis õigesti Õpilane oskab õpitud süstematiseerida	Eesti keel: küsimuste moodustamine; suuline eneseväljendus; loovus Matemaatika: probleemi leidmise ja sõnastamise oskus	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane on aktiivne tunneb ennast ühiskonnaliikmena.
6	Kokkuvõttev hindamine: A. kontrolltöö B. jutu kirjutamine	Hinnatakse õpilase oskust seostada seniõpitud teadmisi omavahel, näeb põhjuse-tagajärje seost; kasutab mõisteid õiges kontekstis, oskab kasutada kaarti	Eesti keel: kirjalik eneseväljendus;	Väärtused ja kõlblus: Bütsantsi käitumine oma vastaste ja liitlastega

Linnad ja kaubandus 6 tundi				
Õppesisu: 1. Linnade teke ja eluolu 2. Hansakaubandus Põhja-Euroopas 3. Tsunftikord 4. Linnade valitsemine				
Põhimõisted: Käsitöö, kaubandus, raad, raekoda, Tallinn, Reval, tsunft, gild, Hansa Liit				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Linnade teke ja eluolu <i>Mõisted: käsitöö, kaubandus, raad, raekoda, turuplats</i>	Õpilane teab, kuhu tekkisid keskajal linnad, teab linnade tekkimise eeldusi, oskab kaardil näidata olulisemaid linnu, iseloomustab elu-olu linnades. Õpilane oskab märgata ja iseloomustada keskaegseid hooneid oma kodukohas	Geograafia: atlase ja kaardi kasutamine. Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Matemaatika: probleemi leidmine ja sõnastamine, protsesside loogiline kirjeldamine	Keskkond ja jätkusuutlik areng: õpilane oskab näha peamisi põhjusi, miks kõik linnad ei ole olnud jätkusuutlikud
2	Tsunftikord <i>Mõisted: tsunft, skraa, käsitööline, šedööver</i>	Õpilane oskab jutustada tsunftikorrast keskaegses linnas, kasutab mõisteid õigesti Hinnatakse õppekäigu lehe korrektset täitmist; Rühmatöös antud ülesande täitmist, mõistete kasutamist; Jutus hinnatakse õpilase püsivust teemas, mõistete kasutamist korrektses kontekstis.	Eesti keel: kirjalik ja suuline eneseväljendus, loovus, küsimuste moodustamine. Kokkuvõtte tegemine intervjuust Ühiskonnaõpetus: reeglid, mis on kehtestatud inimeste poolt Kunstiõpetus: gooti arhitektuur Eestis	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: elukutsed läbi sajandite
3	Hansakaubandus <i>Mõisted: gild, Hansa Liit, kaupmees, linnaõigus</i>	Õpilane teab, mis on Hansa Liit, oskab iseloomustada Euroopa kaubavahetust Õpilane oskab kasutada õpiku või atlase kaarte	Matemaatika: vahemaa ja kogused Geograafia: Läänemere-äärne piirkond Majandusõpetus: turumajanduse alused	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: müügiesindaja, kaubatootmisega seotud erialad, turustamine; kaugsõidu-vahendid Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme
4	Linnade valitsemine <i>Mõisted: raad, raehärra, bürgermeister, raekoda, linnaõigus</i>	Õpilane oskab iseloomustada keskaegse linna elanikkonda Teab, kuidas keskaegset linna valitseti.Kasutab kontekstis mõisteid raad, tsunft, gild, Hansa Liit. Õpilane oskab teiste koostatud materjale adekvaatselt kommenteerida ning materjali kohta teemakohaseid küsimusi esitada	Ühiskonnaõpetus: linna valitsemine minevikus ja tänapäeval Eesti keel: kirjalik ja suuline eneseväljendus Matemaatika: probleemide leidmine ja sõnastamine, loogilised selgitused Informaatika: Moodle keskkonna kasutamine	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: linna valitsemisega seotud erialad.
5	Kordamine	Õpilane kasutab õpitud mõisteid, kirjeldab keskaegset elu-olu	Eesti keel: suuline eneseväljendus; Informaatika: PowerPoint esitluse ettevalmistamine	Kultuuriline identiteet: kultuuri ja majanduse vastastikune seos; kaupmees/ käsitööline kui kultuuri mõjutaja

			Kunstiõpetus: joonistusoskus, kuidas kujutada inimest.	
6	Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Keskaegsed linnad ja kaubandus.	Hinnatakse mõistete kasutamise õigsust, kaardi kasutamise oskust; elu-olu-alaste küsimuste vastamist, põhjus-tagajärje seose mõistmist	Eesti keel: korrektne keelekasutus Matemaatika: võrdlemine ja loogilisus	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õppimise iseseisvus

Põhja-Euroopa 3 tundi				
Õppesisu: . Skandinaavia eluviis ja ühiskond; Viikingite retked				
Põhimõisted: <i>Skandinaavlasted, viikingid, viikingite laevad, reisid Islandile, Gröönimaale ja Ameerikasse</i>				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Skandinaavia eluviis ja ühiskond <i>Mõisted: viikingid, maadeavastused, ting, bond</i>	Õpilane oskab kirjeldada Skandinaavia loodusolusid ning selle mõju ühiskonnale ja teab, miks osa skandinaavlasti oli sunnitud kodumaalt lahkuma Õpilane oskab oma olemasolevaid teadmisi äsjaõpituga siduda	Matemaatika: loogilise arutlemise oskus Eesti keel: suuline eneseväljendus; Geograafia: kaardi kasutamine, Skandinaavia loodus ja kliima	Keskond ja jätkusuutlik areng: keskkonnast tulenevate probleemide lahendamine tänapäeval
2	Viikingid	Õpilane oskab iseloomustada viikingite elukorraldust Kirjeldab viikingite elu ning nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi	Kunstiõpetus: viikingite joonistamine, viikingilaevade joonistamine Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus, viikingite kirjeldamine	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: arheoloogid, etnograafid; filmikunstige seotud erialad
3	Viikingid ja Euroopa <i>Mõisted: varjaag, normann</i>	Õpilane teab, kuidas ja kuhu viikingid oma retkedel jõudsid, millised on viikingite kultuuri mõjud tänapäevases maailmas.Hinnatakse õpilase oskust kasutada mõisteid ja selgitada põhjus-tagajärg seoste loomist	Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Matemaatika: loogiline selgitamine Geograafia: maadeavastused	Kultuuriline identiteet: viikingite kultuur kui maailma kultuuride osa

Eesti keskajal- 8 tundi				
Õppesisu: Eluolu muinasaja lõpu; Muinasmaakonnad; Muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine; Ühiskonna struktuur; Valitsemine; Liivi ordu. Linnad				
Põhimõisted: <i>Muinasmaa-konnad, ristiusk, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu</i>				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Eluolu muinasaja lõpul <i>Mõisted: hiied, arbujad, vanem, kihelkond, maakond, alepõllundus</i>	Nimetab Eesti muinasmaakondi, suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul Hinnatakse muinasmaakondade tundmist-kontuurkaart Õpilane oskab oma olemasolevaid teadmisi äsjaõpituga siduda	Eesti keel: suuline eneseväljendus Geograafia: Läänemerepiirkond kaardil, Eesti loodus Loodusõpetus: taimestik ja loomastik	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: arheoloogi elukutse; ajaloolane, muuseumitöötaja, giid; turismindus; meelelahutustööstuskirjanikud, filmikunst Keskond ja jätkusuutlik areng: eesti loodus kui miljonite aastate arengu tulemus. Inimese sõltuvus looduse andidest
2	Maakonnad, suhted maakondade vahel	Õpilane oskab nimetada maakondi ja näitab neid kaardil, oskab iseloomustada maakondade omavahelisi suhteid	Eesti keel: suuline eneseväljendus, Geograafia: kaardi kasutamine, informatsiooni leidmine kaardilt	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: arusaam koostegutsemise efektiivsusest
3	Muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine <i>Mõisted: kristlus, Mõõgavendade ordu, malev, liivlased, latgalid</i>	Õpilane iseloomustab Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust. Õpilane oskab selgitada eestlaste allajäämise põhjuseid ning muistse vabadusvõitluse tagajärgi maale ja rahvale	Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Geograafia: Eesti geograafiline asend ja muinasmaakonnad Kirjandus: muistne vabadusvõitlus	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: tegevuse kavandamine
4	Keskaegne ühiskond Eesti aladel. Valitsemine.	Õpilane teab, kuidas jagati Eesti alad keskajal, oskab iseloomustada võõrvõimude tegutsemist Eesti aladel, teab, mille poolest Eesti keskaeg sarnaneb/ erineb euroopa keskajaga	Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus	Väärtused ja kõlblus: ühiskonnas valitsevad hoiakud ja põhimõtted
5	Liivi ordu	Õpilane teab, mis oli Liivi ordu ja oskab iseloomustada Liivi ordu poliitikat Läänemere ääres. Õpilane kasutab kontekstis mõisteid Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu	Geograafia: kaardi kasutamine Kirjandus: luule koostamine ja ettekanne	Väärtused ja kõlblus: koostöö ajaloo jooksul Teabekeskond: info otsimine ja leidmine
6	Linnad Eesti aladel	Oskab nimetada Eesti linnu keskajal, iseloomustab ja toob näiteid elukorralduse kohta Võrdleb eesti ja euroopa linnu	Eesti keel: funktsionaalne lugemine Geograafia: terminid põhjarannik, läänerannik jne	Keskond: inimese elu-olu keskaegses linnas;

			Kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine	
7	Kordamine	Õpilane teab, millised muudatused toimusid Eesti aladel 13.-15. sajandil, oskab anda hinnanguid protsessidele ja oma seisukohta põhjendada	Eesti keel: kirjalik ja suuline eneseväljendus Meediaõpetus: ajalehe artikli koostamine	
8	Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Eesti keskajal.	Hinnatakse õpilase orienteerumist ajajoonel, mõistete kasutamise oskust, kontuurkaardi kasutamist, hinnangute andmist ja põhjendamist. Nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;		

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel – 6 tundi				
Õppesisu: Saksa-Rooma keisririik, Parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine, Eluolu keskajal				
Põhimõisted: <i>Inglise parlament, generaalstaadid, katk, must surm, keskvõimu tugevnemine</i>				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Saksa-Rooma keisririik <i>Mõisted: keiser, kuurvürst,</i>	Õpilane oskab siduda saadavat infot varemõpituga- Rooma keisririigiga Teab, mida tähendab väljend „Canossas käima“	Eesti keel: funktsionaalne lugemine Geograafia: Euroopa kaart, tänapäeva Saksamaa Võõrkeel: Euroopa keeled Matemaatika: loogiline põhjendamine	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: üksikisiku osa ajaloos; inimese vastutus oma tegude eest; paaristööna valminud laiendatud kava juhib õpilase tähelepanu koostöö kasulikkusele
2	Parlamendi kujunemine Inglismaal <i>Mõisted: parlament,</i>	Õpilane teab, miks Inglismaal kujunes parlament; oskab iseloomustada ühiskonna arengut	Geograafia: Euroopa kaart, Inglismaa, Prantsusmaa ja meri Tööõpetus: tikkimine- Bayeux' vaip Inglise keel: sõnavara Kunstiõpetus: piltide vaatlemine	Väärtused ja kõlblus: demokraatia arengust Euroopas ja inglisekeelses maailmas Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: demokraatliku ühiskonna areng

3	Prantsusmaa ühendamine <i>Mõisted: generalstaadid, Saja-aastane sõda</i>	Õpilane teab, kuidas Prantsuse kuningad riigis oma võimu kehtestasid. Teab, miks Inglismaa ja Prantsusmaa omavahel sõdisid. Oskab kasutada kaarti sõja käigust jutustamiseks Oskab iseloomustada relvastuse arengut; oskab näha seoseid tehnika arengu ja relvastuse uuendamise vahel.	Geograafia: Inglismaa ja Prantsusmaa asend, loodus; informatsiooni leidmine kaardilt Eesti keel: kirjalik ja suuline eneseväljendus Kunstiõpetus: portreemaal; inimese kujutamine ajaloolisel maalil	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: isiku osa ajaloos Jeanne d’Arce näitel Teabekeskond: maalid kui teabe kandjad: riided, ehted jne. Kriitiline lähenemine infole, eriti ajalooliste filmide kontekstis
4	Eluolu keskajal	Õpilane tegutseb rühma liikmena, oskab oma teadmisi rakendada, õpikust infot otsida Õpilane meenutab õpitud, on aktiivne õppija Hinnatakse aktiivsust, viisakust, osalemist töös omapoolsete märksõnadega	Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Kunstiõpetus: rühmatöö kokkuvõtte kujundamine	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: rühmatöös osalemine Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: Aktiivse õppimise kogemus
5	Kordamine	Õpilane annab kokkuvõtva ülevaate õpitud	Eesti keel: suuline eneseväljendus	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: oma seisukoha väljendamine ja selle toetamine faktidega
6	Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Keskaja ühiskond Inglismaa, Saksamaa ja Prantsusmaa näitel.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament.		

Maailm varauusajal (1492–1600), 20 tundi	
Õpetamise eesmärgid ja olulisus	
Varauusaja sündmuste ja saavutuste õppimine avardab õpilase silmaringi, aitab siduda varasema ajaloo ja tänapäeva.	
Õpilane saab ülevaate maailmavaate muutumisest, Euroopa kultuuri avardumisest	
Varemõpitu, millele tuginetakse	
Vana-Kreeka ja Vana-Rooma kultuuripärand kui renessansi eeskuju	

Ühiskond varausajal 5 tundi				
Õppesisu: . Tehnoloogia; Uue maailmapildi kujunemine: tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism. Kujutav kunst, Leonardo da Vinci				
Põhimõisted: Tulirelvad, kompass, gloobus, trükikunst, manufaktuur; humanistid, Leonardo da Vinci, renessanss				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Tehnika areng <i>Mõisted: trükikunst, vesiratas, gloobus, tulirelvad, malm</i>	Õpilane teab tehnika arengu tausta. Oskab iseloomustada tehnika arengu põhijooni, oskab näha seoseid tehnika arengu ja ühiskonna arengu vahel. Õpilane oskab kasutada oma ajalooteadmisi ka loomingulises võtmes	Loodusõpetus: füüsika rakendamine tehnika arengus Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Matemaatika: oskus probleeme püstitada	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õppemeetodite harjutamine, tekstist olulise leidmise: Inseneri elukutse- nii minevikus kui tulevikus
2	Uue maailmapildi kujunemine. <i>Mõisted: renessanss</i>	Õpilane oskab selgitada, mis on renessanss Teab, kes oli Leonardo da Vinci, Niccolo Macchiavelli, Mikolaj Kopernik, Erasmus Rotterdamist. Hinnatakse ajajoone rakendamist, isikute tundmist, mõistete rakendamist, näidete toomist	Loodusõpetus: füüsikareeglite rakendumine Eesti keel: funktsionaalne lugemine Kunst: Leonardo da Vinci, Michelangelo	Tehnoloogia: tehnika areng ja selle mõju ühiskonnale Keskond ja jätkusuutlik areng: tehnika arengu mõju looduskeskkonnale Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: erinevate elualade hindamine
3	Humanism	Õpilane oskab selgitada humanismi mõistet; oskab selgitada seoseid antiikkultuuri ja uusaja alguse maailmavaate vahel	Eesti keel: kirjalik ja suuline eneseväljendus Kunstiõpetus: õpikus olevate piltide kirjeldamine, kunstiõpetuses õpitud terminite kasutamine	Väärtused ja kõlblus: keskaegse ja uusaegse maailmapildi võrdlus Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: isiku osa ajaloos
4	Kujutav kunst	Õpilane oskab iseloomustada kunstielus toimunut, oskab võrrelda kunsti keskajal ja uusajal, toob välja olulisemad erinevused	Kunstiõpetus: õpikus olevate piltide kirjeldamine, kunstiõpetuses õpitud terminite kasutamine Eesti keel: kirjalik ja suuline eneseväljendus	Väärtused ja kõlblus: tugeva inimese kuju; hariduse tähtsus ühiskonnas- kes sai osa uuest maailmapildist ja kes mitte
5	Kordamine. Kokkuvõttev hindamine: esitluse koostamine ja ettekanne.	Õpilase oskab anda ülevaate uusajal toimuvatest muudatustest; oskab võrrelda keskaega ja uusaega; oskab tuua näiteid oma seisukohtade toetuseks Hinnatakse probleemi püstitamist, seisukoha sõnastamist ja näidete toomist oma seisukoha toetamiseks	Eesti keel: suuline eneseväljendus, erialaste terminite kasutamine Kirjalik eneseväljendus: sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte; näidete toomine	Väärtused ja kõlblus: humanistliku maailmavaate seisukohad Kultuuriline identiteet: keskkonna ja kultuuri omavahelised mõjud

Suured maadeavastused – 5 tundi				
Õppesisu : Ameerika avastamine; Maade-avastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades				
Mõisted: <i>maadeavastused; Kolumbus</i>				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Maadeavastused <i>Mõisted: maadeavastused,</i>	Õpilane teab, miks algasid suured maadeavastused Oskab kasutada atlasit info leidmiseks ja jutustamiseks/küsi-mustele vastamiseks	Geograafia: ajalooatlaste kasutamine; ookeanite ja mandrite nimetuste kasutamine; mõisted põhi-lõuna-ida-lääs	Keskkond ja jätkusuutlik areng: Keskkond kui maadeavastajate mõjutaja; maadeavastustega seotud keskkonnamuutused Tervis ja ohutus: pikkade merereiside mõju keskajal; vitamiinide olulisus; puhas joogivesi
2	Maadeavastuste tagajärjed	Õpilane oskab iseloomustada maadeavastuste tagajärgi nii Euroopa kui muu maailma inimeste jaoks	Geograafia: ajalooatlaste kasutamine Eesti keel: suuline ja kirjalik eneväljendus	Keskkond ja jätkusuutlik areng: maadeavastustega seotud keskkonnamuutused Väärtused ja kõlblus: inimeste tegevuse tagajärjed; vastutus oma tegude eest
3	Maadeavastused ja Euroopa	Õpilane oskab iseloomustada maadeavastuste tagajärgi, oskab näha ajaloo mõju tänases päevas. Õpilane oskab välja pakkuda võimalikke lahendusi ajaloolistel põhjustel tekkinud probleemide leevendamiseks/lahendamiseks	Geograafia: ajalooatlaste kasutamine Eesti keel: suuline eneseväljendus	Väärtused ja kõlblus: inimeste tegevuse tagajärjed; vastutus oma tegude eest Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnika arenemise mõju;
4	Kordamine	Õpilane oskab iseloomustada maadeavastuste tagajärgi erinevate inimrühmade seisukohtalt	Eesti keel: suuline eneseväljendus	Väärtused ja kõlblus: ajaloolise olukorra mõju väärtustele; 10 käsu rakendamine ajaloos
5	Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Suured maadeavastused ja selle tagajärjed.	Teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;		

Reformatsioon- 5 tundi				
Õppesisu: Reformatsioon Saksamaal; Martin Luther				
Mõisted <i>reformatsioon, protestandid, luteri usk.</i>				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Katoliku kirik ja reformatsioon <i>Mõisted: kirik, reformatsioon, Martin Luther.</i>	Õpilane oskab iseloomustada katoliku maailmavaate põhimõtteid; õpilane teab, miks reformatsioon alguse sai. Õpilane oskab oma sõnadega selgitada õpitud mõisteid	Eesti keel: funktsionaalne lugemine; kirjalik ja suuline eneseväljendus	Väärtused ja kõlblus: ristiusu väärtused, reformatsiooni väärtused; inimese vastustus Kultuuriline identiteet: mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv
2	Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther	Õpilane teab, kes oli Martin Luther; oskab iseloomustada Lutheri tegevust. Teab, kuidas kulges reformatsioon Saksamaal	Eesti keel: funktsionaalne lugemine; isiku iseloomustamine.	Väärtused ja kõlblus: inimeste tegevuse tagajärjed; vastutus oma tegude eest; isiku osa ajaloos. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme
3	Reformatsioon Euroopas	Õpilane oskab kasutada ajalooatlast, et iseloomustada reformatsiooni levikut Euroopas; teab kalvinismi ja anglikaani kiriku mõisteid	Geograafia: Euroopa riigid Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Kunstiõpetus: lutheri kiriku sisekujundus	Väärtused ja kõlblus: arendame inimeste sõnade ja käitumise taga olevate väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnete kooskõla ning oma valikute põhjendamist Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme
4	Kordamine	Õpilane oskab kasutada oma teadmisi ja õpikut info leidmiseks; oskab tuua näiteid oma kodukohast Õpilane oskab kasutada internetti olemasolevate teadmiste täiendamiseks	Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Kunstiõpetus: lutheri kirik Matemaatika: probleemi püstitamine	Elukestev õppimine: õppimistehnikate kasutamine Kultuuriline identiteet: kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel
5	Kokkuvõttev hindamine . Arutluse kirjutamine	Õpilane oskab probleemi püstitada ja sellel vastuseid otsida	Eesti keel: kirjalik eneseväljendus Matemaatika: probleemi püstitamine	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: arutluse kirjutamise oskust vajab õpilane veel aastaid!

Eesti 16. sajandil- 5 tundi				
Õpitulemused: Iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, teab reformatsiooni mõju ja linnade arengut. Selgitab Liivi sõja põhjusi ja tulemusi.				
Õpisisu: Reformatsioon; Haldusjaotus ja linnad; . Liivi sõja põhjused ja tulemused				
Mõisted: <i>Vana-Liivimaa, Liivi sõda, Liivi Ordu.</i>				
Nr	Teema/ mõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1	Haldusjaotus ja linnad	Õpilane teab, milline oli Eesti alade haldusjaotus 16. sajandil Oskab kasutada kaarti info leidmiseks Teab oma kodulinna/ kodumaakonna lugu 16. sajandi kontekstis	Geograafia: Eesti kaart Eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendus Kunstiõpetus: oma kodukohta arhitektuuriline pärand Geograafia: Eesti haldusjaotus 16. sajandil	Kultuuriline identiteet :taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust.
2	Reformatsioon	Õpilane oskab iseloomustada reformatsiooni rolli Eesti ajaloos Oskab näha seoseid Euroopa ja Eesti ajaloo vahel; oskab tuua näiteid Euroopa ja Eesti ajaloo ning kultuuri kokkupuute kohta-dest.	Eesti keel: funktsionaalne lugemine Kunstiõpetus: Kodukohta /maakonna kirikud Kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine	Teabekeskond: kodukoht kui infoallikas. Allikakriitiline lähenemine Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme
3	Liivi sõda. Sõja tagajärjed.	Õpilane teab, miks ja millal toimus Liivi sõda, kes selles osalesid ja millised olid sõja tagajärjed Oskab nimetada sõjaga seotud valitsejaid	Geograafia: kaubateed, ida-lääs; Euroopa riigid Eesti keel: vajaliku info leidmine, funktsionaalne lugemine	Keskond ja jätkusuutlik areng: sõda ja keskkond. Kultuuriline identiteet: rahvastiku taastumine, muude kultuuride mõjud eesti kultuuris Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: sõjaväelase elukutse
4	Kordamine	Õpilane oskab seostada tänapäeva ajalooga; oskab näha ajaloo jälgi ümbritsevas keskkonnas; Oskab väljendada oma seisukohta ja seda faktidega toetada. Õpilane oskab kasutada aasta jooksul õpitud teadmisi	Eesti keel: seisukohtade väljendamine. Korrektses sõnavara kasutamine	Keskond ja jätkusuutlik areng: kodukohta keskkond kui väärtus ja selle hoidmine-kaitsmine
5	Kokkuvõttev hindamine Kontrolltöö: Eesti 16. sajandil. Liivi sõda.	Hinnatakse Liivi sõja põhjuste ja tagajärgede tundmist, ajajoone rakendamist, ajalookaardi kasutamise oskust, info leidmist kaardilt; põhjuse- tagajärje seost; ajalooliste isikute tundmist.		

Õpetaja: Ivo Maripuu

Õppeaine: Ajalugu

Klass: 8. kl

Tundide arv: 2 nädalatundi, kokku 70 tundi õppeaastas

Kasutatav õppekirjandus:

Pärtel Piirimäe „Uusaeg 8. klassile“. I osa. Kirjastus Avita. Töövihik : Madis Somelar „Uusaeg“ I osa.

Marten Seppel, Ago Pajur „Uusaeg 8. klassile“. II osa. Kirjastus Avita. Töövihik : Madis somelar „Uusaeg“ II osa.

Ajaloo atlas põhikoolile „Regio“ 2000

Õppesisu	Tund	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas	10				Pädevus 1. Näeb probleeme ja otsib lahendusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab teisi. 3. Analüüsib oma teadmisi.
Hindamise põhimõtted. Sissejuhatus ainesse. Euroopa riigid ja rahvad 17. ja 18. sajandil.	1	Keskaeg, uusaeg, feodaal, senjäär, mõis, katoliku kirik, manufaktuur, maadeavastused, reformatsioon, paavst. Euroopa kaart pärast Vestfaali rahu 1648.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism; Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid absolutism, parlamentarism. Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu.	Matemaatika: ajatelje koostamine ja arväärtused. Eesti keel ja kirjandus: sündmuste (mõistete) märkimine ajateljele, õigekiri. Religiooniõpetus: katoliku kirik, kiriku hoone, reformatsioon, Martin Luther. Geograafia: maadeavastused, Euroopa kaart 1648. Tehnoloogiaõpetus: manufaktuur, trükikoda.	1. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt
Kordamine	2	7. klassis kesk- ja varauusajaga seotud teemade kordamine		Geograafia: kesk- ja varauusaegne kaart, maadeavastused, germaanlaste riigid	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse

				<p>Lääne-Rooma varemetel, risticõjad.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus:keskaegne linna-, rüütlikirjandus, trubaduuride luule, pühakute elulaad, 1525, 1535, „Henriku Liivimaa kroonika“.</p> <p>Bioloogia: tomat, kartul, mais, kakao.</p> <p>Muusika: keskaegne helilooming.</p> <p>Keemia: alkeemia tähendus.</p> <p>Arvutiõpetus:PowerPointi kasutamine.</p>	<p>seotuse mõistmine</p> <p>2. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.</p>
Absolutismi-ajastu Euroopas.	3	Absolutism, esinduskogu, seisused, ametnikkond, sõjavägi, manufaktuur, tollimaks, merkantilism.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid absolutism.</p>	<p>Eesti keel: õigekiri, mõistekaart.</p> <p>Ühiskonnaõpetus:tollimaks, kaitsetoll, esinduskogu.</p> <p>Tehnoloogiaõpetus:manufaktuur, käsitöö.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine</p> <p>3. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana</p> <p>4. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine</p>
Päikesekuningas Louis XIV Prantsusmaal	4	Louis XIII, generaalstaadid, Richelieu. Louis XIV, Versailles, absolutism, merkantilism, Colbert, Molière, hugenott, kalvinist.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism.</p> <p>Teab, kes oli Louis XIV ja iseloomustab tema tegevust.</p>	<p>Eesti keel: õigekiri, Molière, teatrikunst.</p> <p>Ühiskonnaõpetus:merkantilism, kaitsetoll, tollimaks, esinduskogu, religioon.</p> <p>Tehnoloogiaõpetus:manufaktuur, käsitöö.</p>	<p>1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine</p> <p>2. Teabekeskond – info</p>

				Kunstiõpetus: Versailles' loss	iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine
Inglismaa Charles I võimoleku ajal. Kodusõda Inglismaal. Inglismaa vabariik. Stuartite restauratsioon. Kuulus revolutsioon. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	5	Charles I, puritaan, absolutismi kehtestamise katse, pikk parlament, kodusõda 1642–1648. Oliver Cromwell, kuningas Charles I hukkamine, vabariigi väljakuulutamise, Cromwelli valitsus, Stuartite restauratsioon. Charles II ja James II. Kuulus revolutsioon, William III, „Õiguste deklaratsioon“.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism.	Eesti keel: õigekiri. Ühiskonnaõpetus: absolutism, parlamentarism, võimude lahusus. Matemaatika: töö ajateljega. Geograafia: Inglismaa, Šotimaa, Iirimaa kaart. Inglise keel: Inglismaa kuningad, Inglismaa, Šotimaa, Iirimaa, Walesi kaart ja keskused.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Absolutism Prantsusmaal ja Inglismaal.	6		Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid absolutism, parlamentarism.		
Kolmekümneaastane sõda.	7	Augsburgi usurahu. Vana Böömi komme. Unioon, liiga. Sõja algus, osapooled, põhjused, Habsburgide dünastia, Gustav II Adolf. Vestfaali rahu.	Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu tulemusena, ning näitab neid kaardil.	Geograafia: Euroopa kaart 1648, Böömimaa, Taani, Rootsi, Prantsusmaa, Saksamaa alad. Ühiskonnaõpetus: avalik võim Saksamaal, religioon. Matemaatika: töö ajateljega. Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine, õigekiri.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.
Valgustusajastu	8	Uusaja inimese maailmapildi kujunemine, Renè Descartes, deism, valgustus. Valgustajad: Montesquieu,	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism.	Eesti keel ja kirjandus: Renè Descartes, Montesquieu, Voltaire, Rousseau. Teosed: „Pärsia kirjad“, „Seaduste vaimust“, „Kas teaduste ja kunstide edu on soodustanud kõlbluse paranemist?“, „Robinson Crusoe“,	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse

		Voltaire, Rousseau. Valgustuse levik. Diderot, entsüklopeedia.	Toob esile ühiskonna ümberrajdamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, absolutism, parlamentarism. Teab, kes oli Voltaire ja iseloomustab tema tegevust.	Diderot, entsüklopeedia. Viitamine allikatele. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanne. Ühiskonnaõpetus: absolutism, võimude lahususe põhimõte.	väärtustamine 2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana 3. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine 4. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses
Valgustatud absolutism Preisimaal ja Austrias. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	9	Absolutism, valgustatud absolutism, Preisimaa, Friedrich II, valgustatud absolutism Preisimaal: reformid. Barokne Sanssouci loss. Merkantilism Preisimaal. Valgustatud absolutism Austrias: reformid, Joseph II.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism. Toob esile ühiskonna ümberrajdamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, absolutism.	Geograafia: Oder jõgi, Euroopa kaart 18. sajandil, kartulikasvatust. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, Friedrich II teosed, bibliofiil.	1. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine 2. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Valgustusajastu. Valgustatud absolutism Preisimaal ja Austrias.	10		Toob esile ühiskonna ümberrajdamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform,		

			absolutism, parlamentarism. Teab, kes oli Voltaire ja iseloomustab tema tegevust.		
Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus	10				Pädevus 1. Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid ning aktsepteerib neid. 2. Teeb koostööd ja arvestab teisi. 3. Analüüsib oma teadmisi.
Kordavalt Eesti alad keskajal. Liivi sõda	11	Murrangulised sündmused Eesti keskajal. Liivi sõda. Eesti alade minek Rootsi võimu alla: Altmargi ja Brömsebro rahu.	Teab, mis olid Liivi sõja tagajärjed Eestile.	Geograafia: töö kaardiga, Läänemere piirkond. Eesti keel ja kirjandus: kirjasõna Eesti aladel keskajal, õigekiri.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine
Eesti 17. sajandil	12	Eesti rahvas 17. sajandil. Rannarootslased, ingerisoomlased, sibulavenelased. Mõis ja talu. Reduktsioon, Karl XI absolutism, rüütelkonnad. Forselius, Uus Testament, Tartu ülikooli rajamine 1632, Gustav II Adolf.	Teab, mis muutused toimusid Rootsi ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide teel. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, absolutism.	Geograafia: rannarootslased, ingerisoomlased, vene kogukond Peipsi läänekaldal, Eesti kaart. Eesti keel ja kirjandus: Uus Testament, Forselius. Ühiskonnaõpetus: absolutism, seadus, reform.	1. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine 2. Väärtused ja kõlblus – erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses
Venemaa 17. sajandil	13	Ivan IV, Boriss Godunov, Vale Dimitri, Romanovite dünastia. Mihhail Romanov. Kirikulõhe Venemaal, vanausulised, Aleksei Romanov.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: absolutism. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi	Muusika: ooper, Boriss Godunov, Ivan Sussanin. Geograafia: migratsioon, assimileerumine, vanausulised Peipsi järve läänekaldal.	1. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja

			reformide teel. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, absolutism.	Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded. Eesti keel ja kirjandus: allikatele viitamine, õigekiri.	tunnustamine 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine
Venemaa 18. sajandil	14	Peeter I reformid Venemaal: uus pealinn, muutused sõjaväes, pearahamaks, Senati loomine. Katariina II valgustatud monarhina. Talurahvasõda, Poola jagamine. Katariina II asehaldusaeg.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: absolutism. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide teel. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, absolutism. Teab, kes oli Peeter I ja iseloomustab tema tegevust.	Geograafia: Venemaa uus pealinn Sankt Peterburg, Poola jagamine. Eesti keel ja kirjandus: Voltaire, õigekiri. Kunstiõpetus: Peeter Pauli kindlus, fotod Peterburist.	
Põhjasõda	15	Koalitsioon. Peeter I, Karl XII, Narva lahing, Poltaava lahing, Uusikaupunki rahu.	Teab, mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile. Teab, kes oli Peeter I ja iseloomustab tema tegevust.	Geograafia: Ida-Euroopa kaart. Eesti keel ja kirjandus: raamat, mis käsitleb Peeter I-st, õigekiri. Ühiskonnaõpetus: koalitsioon ja selle moodustumine.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine
Eesti 18. sajandil	16	Põhjasõja mõju Eestile. Balti erikord. Roseni deklaratsioon, 1765. aasta Browne positiivsed määrused. Vaimuelu pärast Põhjasõda, Piibli tõlkimine. Vennastekoguduste liikumine, koorilaul. Valgustusajastu Baltikumis. Katariina II asehaldusaeg.	Teab, mis muutused toimusid Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide teel. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, absolutism. Teab, kes oli Peeter I ja iseloomustab tema tegevust.	Geograafia: Balti kubermangud Vene riigi koosseisus. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, Piibel, Balti kubermangudes tegutsenud valgustajate teosed. Muusika: koorilaul. Ühiskonnaõpetus: halduskorraldus, linnad, seadus, kohtusüsteem.	1. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine.

Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	17	Eesti alad Rootsi ja Vene riigi koosseisus 17.–18. sajandil.	Töölehe koostamisel lähtutakse eelnevatest õpitulemustest.	Lõiming sõltub õpetaja töölehe rõhuasetusest.	
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus 17-18. sajandil.	18		Teab, mis muutused toimusid Rootsi ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris. Teab, mis muutused toimusid Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile.		
Eesti 17. ja 18. sajandil. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	19	Eesti alad Rootsi ja Vene riigi koosseisus 17.–18. sajandil.	Teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;	Geograafia: Balti kubermangud kaardil, Eesti Rootsi ja Venemaa koosseisus. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, arutluse tarbeks kava koostamine, eesti kultuur 17.–18. sajandil: ülikool, Forselius, Uus Testament, Piibel, valgustajate teosed.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine
Kokkuvõttev hindamine: arutluse kirjutamine: Eesti 17. ja 18. sajandil	20	Eesti alad Rootsi ja Vene riigi koosseisus 17.–18. sajandil.	Teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;	Geograafia: Balti kubermangud kaardil, Eesti Rootsi ja Venemaa koosseisus. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, arutluse tarbeks kava koostamine, eesti kultuur 17.–18. sajandil: ülikool, Forselius, Uus Testament, Piibel, valgustajate teosed.	
USA iseseisvumine	4				Pädevus Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.
Ameerika Ühendriikide sünd. USA riiklik korraldus.	21	Kolumbus, Euroopa kolonistid Ameerikas. Indiaanisõjad. Inglise kolooniad Põhja-Ameerikas, orjus. Iseseisvuse väljakuulutamise, iseseisvussõda. T. Jefferson, G.	Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust.	Geograafia: 13 inglise kolooniat, Kolumbuse merereis. Eesti keel ja kirjandus: õpetaja viited raamatutele „	1. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja

		Washington		Õigekiri. Inglise keel: USA osariigid. Ühiskonnaõpetus: presidentialism USA näitel, erakond, kahe-parteisüsteem	tunnustamine. 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse ja tehnika arengu mõju ajaloosündmustele.
Ameerika Ühendriikide sünd.	22	13 koloonia iseseisvumine, Iseseisvussõda, maakaitsevägi, Prantsusmaa USA iseseisvussõjas, lahkrivi, maakaitsevägi.	Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid.	Kunst: filmikunst, barokiajastu rõivakunst, arhitektuur.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.
Ameerika Ühendriikide sünd. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	23	13 koloonia iseseisvumine, Iseseisvussõda, maakaitsevägi, Prantsusmaa USA iseseisvussõjas, lahkrivi, maakaitsevägi.	Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid.	Kunst: filmikunst, barokiajastu rõivakunst, arhitektuur.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju ajaloosündmustele.
Kokkuvõttev hindamine: Kontrolltöö: USA iseseisvumine.	24		Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust.		
Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu	8				Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistad seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.

Prantsuse revolutsioon	25	Prantsuse revolutsiooni põhjused. Absolutism, generaalstaadid, Rahvuskogu, Asutav kogu. Bastille kindluse vallutamine – revolutsiooni algus. Asutava Kogu reformid. „Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon“. Esimene põhiseadus. Kuninga kukutamine. Louis XVI.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism. Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.	Kunstiõpetus: Bastille kindlus, Versailles loss. Eesti keel ja kirjandus: „Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon“, õigekiri. Ühiskonnaõpetus: absolutism, rahvaesindajad, põhiseadus, riigistama, võimude lahusus, parlamentaarne monarhia. Matemaatika: töö sektor-diagrammidega.	1. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana
Revolutsiooniline vabariik 1792-1799.	26	Vabariigi väljakuulutamise, žirondiinid, jakobiinid. Isikud: Louis XVI, Robespierre, Danton, Marat. Jakobiinide diktatuur, terror. Louis XVI ja Marie Antoinette hukkamine. Direktooriumi aeg. Napoleoni riigipööre – revolutsiooni lõpp.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism. Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.	Kunstiõpetus: filmikunst, ajastu rõivamood. Ühiskonnaõpetus: monarhia, vabariik, diktatuur, terror, valitsus, võimude lahusus. Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine, õigekiri, Prantsuse revolutsioon kirjanduses. Matemaatika: töö diagrammiga, töö ajateljega.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine. 2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana. 3. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.
Prantsuse revolutsioon ja Euroopa. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	27	Prantsuse revolutsiooni vastukaja Euroopas. Revolutsiooni-sõdade algus. Prantsuse revolutsiooni aegne olustik. Revolutsiooni tagajärjed.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism. Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju. Teab, kes oli Napoleon iseloomustab tema tegevust.	Ühiskonnaõpetus: „Marseljees“, poliitiline terror, diktatuur, kolalitsioon, koalitsioonisõda, ateistlik propaganda. Matemaatika: meetermõõdustik. Kunstiõpetus: rõiva- ja soengumood. Eesti keel ja kirjandus: töö allikaga, ajateljega.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine. 2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana. 3. Teabekeskond – oma

					teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.
Kokkuvõttev hindamine: Kontrolltöö: Suur Prantsuse revolutsioon.	28		<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism.</p> <p>Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.</p>		
Euroopa Napoleoni sõdade ajal	29	Konsulaadist keisririigini. „Tsiivilkoodeks“, konkordaat. Reini Liit. Napoleoni lahingud. Kontinentaalblokaad. Tilsiti rahu, Venemaa vallutab Soome. Suured reformid Saksamaal.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal.</p> <p>Selgitab Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.</p> <p>Teab, kes oli Napoleon iseloomustab tema tegevust.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus:religioon, Rooma paavst, „Tsiivilkoodeks“, kodanikuõigused, omavalitsused, esindajate valimine, majandusblokaad, rahuleping</p> <p>Inglise keel:Trafalgari väljak Londonis.</p> <p>Geograafia: Euroopa kaart 19. sajandi alguses.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, „Tsiivilkoodeks“.</p>	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.
Napoleoni langus	30	Prantsusmaa ülemvõim Euroopas. Prantsuse-Vene suhted. 1812. aasta sissetund Venemaale. Sõda Euroopas 1813–1814. Sada päeva. Waterloo lahing.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal.</p> <p>Selgitab Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Teab, kes oli Napoleon iseloomustab tema tegevust.</p>	<p>Geograafia: Euroopa kaart Napoleoni sõdade ajal, Euroopa 1810.</p> <p>Muusika:eurovisiooni lauluvõistlus, ABBA.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: allikatele viitamine, õigekiri.</p> <p>Arvutiõpetus:PowerPoint ettekanne.</p>	1. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.

Monarhistlik reaktsioon Euroopas. Viini kongress. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	31	Viini kongress. Uue Euroopa loomise põhimõtted. Metternichi süsteem. Saksa Liidu loomine. Juulimonarhia Prantsusmaal.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism. Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil.	Geograafia: Euroopa kaart. Eesti keel: õigekiri, väidete kirjutamine. Ühiskonnaõpetus: julgeolek, legitiimsus, dünastia, riigipiir, reform, tagurlus, rojalist, vabariiklane, monarhia.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Napoleoni sõjad.	32		Selgitab Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju. Teab, kes oli Napoleon iseloomustab tema tegevust. Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil.		
Kultuur	3				
Teadus ja kultuur: barokk ja rokokoo	33	Uusaegne maailmapilt. Teadussaavutused: Galilei, Newton, von Linne. Barokk: kirjandus, arhitektuur, maalikunst, skulptuur, rõivamood, muusika. Rubens, Rembrandt. Rokokoo.	Iseloomustab baroki põhijooni.	Füüsika: helio- ja geotsentriline maailmapilt, teleskoop, lääts, Newtoni seadused, tõus ja mõõn. Bioloogia: seltsid, sugukonnad, liigid, ladinakeelsed nimetused taimedel ja loomad. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanne. Eesti keel ja kirjandus: Molière, õigekiri, allikatele viitamine. Muusika: barokkmuusika – Bach ja Händel. Kunstiõpetus: barokkarhitektuur ja maalikunst. Rokokoo.	1. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile
Teadus ja kultuur 1789–1849. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	34	Maailmapilt ja ajastu meeleolu. Teadus. Klassitsism: arhitektuuris, maalikunstis, muusikas. Romantism. Historitsism.	Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi. Iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni.	Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanne. Eesti keel ja kirjandus: romantismiajastu kirjandus, allikatele viitamine, õigekiri. Kunstiõpetus: klassitsismi-, baroki- ja romantismiajastu maal, barokne ja klassitsistlik arhitektuur, historitsism.	1. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana 2. Väärtused ja kõlblus –

				Muusika: Mozart.	iluideaali muutumine, esteetika
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Kultuur 18-19. sajandi I poolel.	35		Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi. Iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni.		
Industriaal-ühiskonna kujunemine	4				Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.
Tööstuslik pööre Euroopa	36	Tööstuslik pööre. Tööstusliku pöörde algus Suurbritannias. Auruajastu. Tööstusliku pöörde tagajärjed.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid monopol, linnastumine.	Füüsika: aurumasin tööpõhimõte. Geograafia: söe- ja tekstiilitööstus, põllumajandus. Tehnoloogiaõpetus: aurumasin, tööstuslik pööre, masin, vabrik.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.
Industriaal-ühiskonna palgejooni.	37	Industriaal-ühiskonna kujunemine. Transpordi areng, elektriastu. Linnaühiskond. Proletariaat ja kodanlus. Imperialismi teke.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid monopol, linnastumine.	Eesti keel ja kirjandus: realismiajastu kirjandus, õigekiri, küsimuste koostamine, vabrikutöölise päevakirjeldus. Geograafia: Euroopa kaart – industriaal-ühiskonna kujunemine Euroopas. Ühiskonnaõpetus: proletariaat, kodanlus, tööstusühiskond, infrastruktuuri areng.	1. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste

				Füüsika: aurumasinad, elekter.	elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.
Poliitilised õpetused. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	38	Poliitiline õpetus. Konservatism, liberalism, sotsialism. Utopistid. Marksism. Karl Marx ja Friedrich Engels.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism.	Ühiskonnaõpetus: poliitilised õpetused, vasak- ja parempoolsus. Geograafia: Euroopa kaart – poliitilised õpetused erinevates riikides.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine 2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Tööstuslik pööre Euroopas ja poliitilised õpetused.	39		Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid monopol, linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism.		
Rahvuslus ja rahvusriigid	4				Pädevus 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.
Liberaalne ja rahvuslik vabadus-liikumine	40	Üliõpilas-liikumine Saksamaal. Liberaalne liikumine Saksamaal. Kreeka iseseisvumine, filhellenid. 1848.–1849. aasta revolutsioon Euroopas.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, rahvuslik liikumine.	Ühiskonnaõpetus: trikoloor, terrorism, kodusõda, president, vabariik, monarhia, revolutsioon, parlament, kodanikuõigused, demokraatia, liberalism. Saksa keel: August von Kotzebue, Goethe. Muusika: „Saksamaa laul“, F. J. Hayden. Kunstiõpetus: Delacroix` maal „Chiose veresaun“. Vene keel: Puškin.	1. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine.

				<p>Inglise keel: Byron.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: Kotzebue, Byron, Hugo, Puškin, Goethe, õigekiri.</p> <p>Geograafia: Euroopa kaart 19. sajandi keskel. Euroopa riikide pealinnad.</p>	
Saksamaa ühendamine	41	Bismarcki „raua ja vere poliitika“. Wilhelm I. Saksamaa ühendamine.	<p>Iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, rahvuslik liikumine.</p>	<p>Kunstiõpetus: töö karikatuuriga, Versailles loss.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: küsimuste koostamine ja vastamine, õigekiri.</p> <p>Geograafia: Preisimaa / Saksamaa naaberriigid.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: rahvaesindus-organ, välispoliitika.</p>	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.
Saksa keisririik. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	42	Saksa keisririigi riigikord. Wilhelm II uus kurss.	<p>Iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, rahvuslik liikumine.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus: dünastia, liitriik, välis-, tolli-, rahandus-, kaitse- ja seadusandluspoliitika, kantsler, kolonialism.</p> <p>Geograafia: Saksamaa kolonialism.</p> <p>Matemaatika: töö diagrammiga.</p>	1. Keskond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Rahvuslik liikumine 19. Sajandil. Saksamaa ühendamine.	43		<p>Iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, rahvuslik liikumine.</p>		
Suurbritannia 19. sajandil	44	1832. aasta parlamendi-reform, liberaalid ja konservatiivid. Victoria I. Tšartistlik liikumine. Iirimaa küsimus. Leiboristliku partei teke. Briti koloniaal-impeerium.	<p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism.</p> <p>Oskab iseloomustada Suurbritannia arengut 19. sajandil.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus: diplomaatia, parlament, reform, erakonnad, liberalism, konservatism, ühiskondlik massiliikumine, ametiühing.</p> <p>Geograafia: Briti koloniaal-impeerium.</p> <p>Inglise keel: Victoria I.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: töö allikaga, õigekiri.</p>	<p>1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine.</p>

USA 19. sajandil	45	Ameerika Ühendriigid. Põhja- ja lõunaosariigid. Orjuse küsimus. Abolitsionistlik liikumine. USA kodusõda. A. Lincoln. Monopolid.	Seletab ja kasutab kontekstis mõistet monopol, linnastumine, liberalism, konservatism. Oskab iseloomustada USA arengut 19. sajandil.	Geograafia: USA kaardil. Eesti keel ja kirjandus: abolitsionistlik kirjandus, õigekiri. Ühiskonnaõpetus: föderatsioon ja konföderatsioon, osariik, president, abolitsionism, põhiseadus. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanne.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.
Prantsusmaa 19. sajandil	46	Kordavalt Viini kongress ja juulimonarhia. Napoleon III. Prantsuse-Preisi sõda. III vabariik.	Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil. Oskab iseloomustada Prantsusmaa arengut 19. sajandil.	Ühiskonnaõpetus: vabariik, monarhia, keisririik, erakonnad, president. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, töö pildiga. Geograafia: Euroopa kaart pärast Viini kongressi.	1. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.
Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul	10				Pädevus Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.
Venemaa 19. sajandi I poolel	47	Aleksander I reformid. Tagurluse pealetung. Dekabristide ülestõus. Nikolai I. Läänlased ja slavofiilid. Talurahvaküsimus. Impeerium äärealad.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvuslik liikumine, autonoomia. Oskab iseloomustada Venemaa arengut 19. sajandi I poolel.	Vene keel: A. Puškin ja tema looming. Ühiskonnaõpetus: absolutism, reform, autonoomia, venestamine. Eesti keel ja kirjandus: üliskooliharidus, talurahva olukord 19. sajandi Venemaal.	1. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana.
Venemaa 19. sajandi II poolel ja 20. sajandi alguses. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	48	Pärisorjuse kaotamine. Aleksander II reformid. Aleksander III venestuspoliitika. Nikolai II. 1905. aasta revolutsioon.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvuslik liikumine, autonoomia, venestamine. Oskab iseloomustada Venemaa arengut 19. sajandi I poolel ja 20. sajandi alguses.	Kunstiõpetus: fotokunsti areng 19. sajandil. Ühiskonnaõpetus: tsensuur, mitmeastmeline kohtusüsteem, sõjaväekohutus, revolutsioon. Eesti keel ja kirjandus: 19. sajandi vene kultuur, õigekiri. Vene keel: näited vene kultuurielust 19. sajandil. Geograafia: Sankt Peterburg ja Moskva kaardil.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.

Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Eesti ja Venemaa 19. sajandi II poolele ja 20. sajandi alguses.	49		Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvuslik liikumine, autonoomia, venestamine. Oskab iseloomustada Venemaa arengut 19. sajandi I poolel ja 20. sajandi alguses.		
Eesti 19. sajandi I poolel	50	Balti erikorra püsimine. Talurahvareformid. Talurahva omavalitsus – 1866. aasta vallareform. Vaimuelu.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis.	Geograafia: Balti kubermangud kaardil. Eesti keel ja kirjandus: 1802. aastal taasavatud Tartu ülikool, talupojakultuur, „Tarto maa rahwa Näddali-Leht“.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine 2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana 3. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.
Rahvuslik ärkamine Eestis	51	Rahvusliku liikumise eeldused. 1866. aasta vallareform. Rahvahariduse edenemine. J. V. Jannsen, J. Hurt, C. R. Jakobson.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet rahvuslik liikumine.	Muusika: „Vanemuine“, laulupidude traditsioon, Jannsen, Pacius. Eesti keel ja kirjandus: rahvuslik liikumine, õigekiri, viitamine allikatele. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine 2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana.
Rahvuslik ärkamine Eestis	52	Rahvusliku liikumise eeldused. 1866. aasta vallareform. Rahvahariduse edenemine. J. V. Jannsen, J. Hurt, C. R. Jakobson.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet rahvuslik liikumine.	Eesti keel ja kirjandus: rahvuslik ärkamine. Kunstiõpetus: muuseum.	1. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.

Eesti sajandivahetusel	53	Venestamine. Raudtee ehitamine. Erakondade kujunemine. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts. 1905. aasta revolutsioon. Revolutsioonist maailmasõjani.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine. Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis.	Kunstiõpetus: Aleksander Nevski peakirik Tallinnas, Eesti Rahva Muuseum. Eesti keel ja kirjandus: Hurt, Eesti Rahva Muuseum, Noor-Eesti – Suits, Tuglas, Aavik. Tehnoloogiaõpetus: infrastruktuuri areng – raudteevõrgu areng Eestis 19. sajandil.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine. 3. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana. 4. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.
Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi alguses	54	Talurahva-seadused. Rahvuslik ärkamisaeg. Venestamine. 1905. aasta revolutsioon Eestis.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, rahvuslik liikumine, venestamine.	Eesti keel ja kirjandus: rahvuslik ärkamine, viitamine. Muusika: Jannsen, laulupidu, F. Pacius. Ühiskonnaõpetus: erakond, reform, revolutsioon, volikogu, linnaapea, vald kui omavalitsusüksus. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded. Kunstiõpetus: J. Köleri looming . Tehnoloogiaõpetus: tööstuslik pööre, aurumasin, raudteevõrk.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine 3. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana 4. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi alguses. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	55	Talurahva-seadused. Rahvuslik ärkamisaeg. Venestamine. 1905. aasta revolutsioon Eestis.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, rahvuslik liikumine, venestamine.	Eesti keel ja kirjandus: rahvuslik ärkamine, viitamine. Muusika: Jannsen, laulupidu, Pacius. Ühiskonnaõpetus: erakond, reform, revolutsioon, volikogu, linnaeja, vald kui omavalitsusüksus. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded. Kunstiõpetus: J. Köleri looming. Tehnoloogiaõpetus: tööstuslik pööre, aurumasin, raudteevõrk.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine. 3. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Rahvuslik ärkamisaeg. Venestamine Eestis. Eesti sajandivahetusel.	56		Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, rahvuslik liikumine, venestamine.		
Esimene maailmasõda	10				Pädevused 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid seisukohti.
Rahvusvahelised suhted maailmasõja eel	57	Suurbritannia ja Prantsusmaa lähenemine. Maroko kriisid. Antant ja Kolmikliit. Balkani „püssirohukelder“	Teab Esimese maailmasõja põhjusi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.	Matemaatika: Antanti kolmnurk (võrdkülgne, võrdhaarne, täisnurkne). Geograafia: Euroopa Esimese maailmasõja eel, Balkani ps. Ühiskonnaõpetus: rahvusvaheline konverentsi, sõjalised liidud, välispoliitika.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.

Sõja käik ja algus	58	Sarajevo atentaat ja sõja algus. Sõjaplaanid. Positsioonisõda läänerindel, idarinne, teised sõjatandrid.	Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite. Teab Esimese maailmasõja põhjusi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.	Kunstiõpetus: fotokunst, plakat. Geograafia: Euroopa kaart I maailmasõja ajal. Eesti keel ja kirjandus: töö tekstiga, õigekiri. Ühiskonnaõpetus: sõjaplaan, rahvusvahelised kokkulepped. Keemia: mürkgaasi kasutamine.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt. 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile.
Sõja lõpp ja tagajärjed	59	Saksamaa kokkuvarisemine. Compiègne`i vaherahu. Sõja mastaapsus ja sotsiaalne pale. Sõda ja majandus. Sõjavastane liikumine, uuendused sõjapidamises. Impeeriumide lagunemine, uute riikide teke.	Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite. Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.	Matemaatika: töö ajateljega. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, töö tekstiga. Geograafia: Euroopa kaart I maailmasõja eel ja pärast sõda, majandus-geograafia. Keemia: tsepeliin, mürkgaas. Tehnoloogiaõpetus: tsepeliin, lennukitööstus. Ühiskonnaõpetus: rahvusvaheline koostöö – Rahvaste Liit, rahuleping, demokraatia.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine. 3. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt. 4. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile.
Esimese maailmasõda	60	Sõja põhjused, osapooled, käik ja tulemus.	Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite. Teab Esimese maailmasõja	Kunstiõpetus: filmikunst.	1. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.

			põhjusi ja tagajärgi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.		2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.
Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	61	Sõja põhjused, osapooled, käik ja tulemus.	Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite. Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.	Geograafia: Euroopa kaart. Eesti keel ja kirjandus: allikate kasutamine, viitamine, õigekiri. Keemia: vesinik, heelium, mürkgaasid. Tehnoloogiaõpetus: tsepeliin, lennukitööstus. Ühiskonnaõpetus: rahvusvahelised liidud, Rahvaste Liit, sõjaplaanide koostamine. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded.	1. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Esimene maailmasõda.	62		Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite. Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.		
Esimese maailmasõja mõju Venemaal. Veebruari-revolutsioon	63	Venemaa Esimeses maailmasõjas. Sisepoliitilise kriisi kujunemine. Veebruari-revolutsioon: Romanovite kukutamine, Ajutine Valitsus.	Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite. Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet Antant. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet autonoomia.	Geograafia: Venemaa kaart aastal 1917. Eesti keel ja kirjandus: jutustus G. Rasputinist, kirjanduse populariseerimine. Matemaatika: töö ajateljega.	1. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt. 2. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.

Oktoobripööre Venemaal	64	Oktoobripööre: Ajutise Valitsuse kukutamine, bolševike võimuletulek. Oktoobripöörde tagajärjed.	Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet Antant.	Eesti keel ja kirjandus: õpetaja jutustus, kirjanduse populariseerimine Matemaatika: töö ajateljega. Ühiskonnaõpetus: revolutsioon, riigipööre, reform.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana.
Esimese maailmasõja mõju Eestile: autonoomiast Vabadussõjani. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	65	Eesti Esimese maailmasõja aastatel. Veebruari-revolutsioon, autonoomia, Oktoobripööre. Iseseisvuse väljakuulutamine. Saksa okupatsioon.	Selgitab Eesti iseseisvumist. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet autonoomia.	Ühiskonnaõpetus: reform, revolutsioon, autonoomia, riigi tunnused, manifest. Kunstiõpetus: töö fotoga. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, töö tekstiga.	1. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana. 2. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Oktoobrirevolutsioon Venemaal. Vabadussõda.	66		Selgitab Eesti iseseisvumist. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet autonoomia.		
Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul	4				
Teadus areng ja muutused olmes.	67	Aurumasin, aurujastu. Elektriastu. Ajastu meeleolud. Teaduse areng. Tähtsamad leiutised, muutused olmes.	Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.	Eesti keel ja kirjandus: töö tekstiga, õigekiri, viitamine allikatele, 19. sajandi mõttelaad. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded. Tehnoloogiaõpetus: aurumasinatööpõhimõte. Füüsika: elektri kasutamine, aurumasinatööpõhimõte.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.

Kunst	68	Kordavalt klassitsism ja romantism. Realism, impressionism ja post-impressionism	Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.	<p>Arvutiõpetus:PowerPointi kasutamine.</p> <p>Kunstiõpetus:erinevad kunstistiilid klassitsismist postimpressionismini.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: töö allikatega, viitamine allikatele.</p>	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.
Teadus areng ja muutused olmes, kunst. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	69	19. sajandi ja 20. sajand alguse peamised kultuuri-saavutused, kunst.	Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.	<p>Eesti keel ja kirjandus: töö tekstiga, õigekiri, viitamine allikatele, 19. sajandi mõttelaad.</p> <p>Arvutiõpetus:PowerPointi kasutamine.</p> <p>Tehnoloogiaõpetus:aurumasina tööpõhimõte.</p> <p>Füüsika: elektri kasutamine, aurumasina tööpõhimõte.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine</p> <p>3. Kultuuriline identiteet – inimeste rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana</p> <p>4. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine</p> <p>5. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud</p>
Kokkuvõttev hinne. Kontrolltöö: Kultuur ja eluolu 19-20. sajandi algul.	70		Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.		

Õpetaja: Ivo Maripuu

Õppeaine: Ajalugu

Klass: 9. kl

Tundide arv: 2 nädalatundi, kokku 70 tundi õppeaastas

Kasutatav õppekirjandus: E. Värä, T. Tannberg, A. Pajur „Lähiajalugu” I ja II osa. „Avita” 2004, töövihik E. Tannberg, U. Linnus. „Avita” I osa ja II osa.

Ajaloo atlas põhikoolile „Regio” 2000

Õppesisu	Tunde	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õpitulemused	Lõiming läbivate teemadega	Õppeainete lõiming
Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939	25				
Rahvusvaheline olukord Esimese maailmasõja järel					Pädevused 1. Mõistab sõjajärgse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.
Sissejuhatus õppeainesse. Hindamise põhimõtted. Õppetöö korraldus. Rahvusvaheline olukord pärast Esimest maailmasõda (1918-1939). Võitjad ja kaotajad. Pariisi rahukonverents ning uus Euroopa kaart.	1	Esimese maailmasõja daatumid. Compiègne`i vaherahu. Pariisi rahukonverents. Versailles rahuleping. Rahvaste Liit, Versailles` süsteem. Uus Euroopa kaart: lagunened impeeriumid, uued riigid, reparatsioonid.	Näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles` süsteem). Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.	Ühiskonnaõpetus: riigi tunnused. Geograafia: maailma poliitiline kaart pärast I maailmasõda, rahvastikuga seotud protsessid. Inglise keel: Karikatuuridel oleva teksti tõlkimine.. Kunstiõpetus: töö karikatuuridega. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, töö allikatega.
Sõjakollete kujunemine Euroopas 1930. aastail. Patsifismist loobumine, agressorid. Kolm kriisikollet: Mandžuuria, Etioopia, Hispaania kodusõda. Berliini-Rooma telg, Antikominterni pakt.	2	Versailles` süsteem, Rahvaste Liit, koloonia, agressor, Madžuuria kriis, Hispaania kodusõda, Franco, Etioopia kriis, Benito Mussolini, Wehrmacht, Antikominterni pakt, Berliini-Rooma telg, Reini demilitariseeritud tsoon.	Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Teabekeskond – oma teabevajaduste	Ühiskonnaõpetus: riigi tunnused. Geograafia: maailma poliitiline kaart pärast I maailmasõda. Inglise keel: Karikatuuridel oleva teksti tõlkimine. Kunstiõpetus: töö karikatuuridega.

				määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.	
Maailmamajandus					Pädevused Näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi.
Maailmamajandus kahe maailmasõja vahel. Hiilgus (Prosperity) ja viletsus	3	Majanduslik liberalism, reparatsioon, Esimese maailmasõja mõju maailma majandusele, börs.	Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Franklin Delano Roosevelt.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.	Ühiskonnaõpetus: majanduspoliitika, börs. Geograafia: majanduskriisi laienemine erinevatesse riikidesse. Kunstiõpetus: töö fotodega. Eesti keel ja kirjandus: töö allikatega, õigekiri.
Maailmamajandus. 1929. aasta majanduskriis. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	4	Majanduskriisi põhjused, käik, tulemused, <i>new deal</i> , F. D. Roosevelt. Majanduskriisi mõju erinevatele riikidele.	Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Franklin Delano Roosevelt.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine.	Ühiskonnaõpetus: Majanduspoliitika 20. sajandil. Geograafia: majanduskriisi laienemine erinevatesse riikidesse, demokraatia ja diktatuuri kujunemine. Kunstiõpetus: töö fotodega. Eesti keel ja kirjandus: töö allikatega, õigekiri.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Maailm kahe maailmasõja vahel.	5		Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur.		

			Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Franklin Delano Roosevelt.		
Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail					Pädevused 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.
Demokraatia Euroopas kahe maailmasõja vahel. Võidukäik või kriis. Suurbritannia ja Prantsusmaa peale Esimest maailmasõda: monarhia ja vabariik	6	Demokraatia, demokraatia laienemine pärast I maailmasõda, erakonnad, poliitilised ideoloogiad, monarhia, vabariik, hinnangud demokraatiale. Briti impeerium, dominioon, Prantsusmaa vabariik.	Iseloomustab demokraatlikku ühiskonda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, parlamentarism.		Ühiskonnaõpetus: vabariik, monarhia, demokraatia, diktatuur, tsensuur, erakonnad, poliitilised ideoloogiad, koalitsiooni-valitsus, eksport, import. Geograafia: Euroopa kaart. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, Tammsaare hinnang demokraatiale.
USA 1920.-1930. aastail. Tõusud ja mõõnad. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	7	Majanduslik liberalism, Wilson, Rahvaste Liit, konveier, Ford T, maffia, Al Capone, F. D. Roosevelt, <i>new deal</i> .	Iseloomustab demokraatlikku ühiskonda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, parlamentarism.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine.	Eesti keel ja kirjandus: vaba meedia, õigekiri, töö allikaga (sh karikatuuriga) Geograafia: kordavalt Esimese maailmasõja tulemus, USA paiknemine. Ühiskonnaõpetus: majanduslik liberalism, demokraatlik ühiskond, presidentialism. Muusika: „Al Capone on nüüdsest boss“. Arvutisõpetus: PowerPoint ettekanne. Tehnoloogiaõpetus: betooni kasutamine.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Demokraatia ja diktatuur 1920-1930-ndatel.	8		Iseloomustab demokraatlikku ühiskonda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid		

			demokraatia, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, parlamentarism.		
Diktatuurid Euroopas. Miks tekkisid kahe maailmasõja vahelisel perioodil Euroopas diktatuurid? Arutluse kirjutamisest ajaloos.	9	Versailles` süsteem, Esimese maailmasõja mõju, valimiskünnis, majanduskriis, äärmuslikud jõud, muutused ühiskonnas.	Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda. Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja võrdõiguslikkuse väärtustamine.	Eesti keel ja kirjandus: arutluse koostamine, õigekiri. Geograafia: demokraatia ja diktatuur Euroopas 1920.-1930. aastail. Ühiskonnaõpetus: demokraatia ja diktatuur, valimiskünnis, rahvatiku liikumine, migratsioon, ühiskonna kihistumine. Arvutiõpetus: Vikipeedia, Word.
Demokraatia ja diktatuur. Totalitarism ja autoritaarsus.	10	Autoritaarsed ja totalitaarsed diktatuurid, võimude lahususe puudumine, üheparteiüsteem, <i>duce, führer</i> , propaganda, poliitilised anekdoodid.	Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda. Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja võrdõiguslikkuse väärtustamine. 3. Teabe keskkond – oma teabe vajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.	Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, propaganda, poliitilised anekdoodid. Ühiskonnaõpetus: demokraatia ja diktatuur (totalitarism, autoritaarsus), propaganda. Arvutiõpetus: info otsimine veebist. Geograafia: Euroopa kaart enne II maailmasõda.
Kommunistlik Venemaa.	11	Veebruarirevolutsioon, Oktoobripööre, kommunistid, punaste ja valgete vaheline kodusõda, NSV Liit, interventsioon, sõjakommunism, NEP, plaanimajandus, Komintern, industrialiseerimine, kollektiviseerimine, kolhoos, sovhoos, GULAG, Lenin, Stalin, Molotov.	Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda. Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur,	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teadusliku mõtlemise arengu mõju ajaloosündmustele.	Geograafia: atlasest kaardi kasutamise oskus. Eesti keel: õigekiri, töö allikaga. Ühiskonnaõpetus: demokraatia, diktatuur, segamajandus, plaanimajandus. Vene keel: Nõukogude Liidus kasutatavad terminid. Kirjandus – ilukirjanduse lugemine ja analüüs

			<p>totalitarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin.</p>		
Fašistlik Itaalia	12	<p>Apenniini ps, fašistid, Benito Mussolini, Mussolini õpetus, fašistlik diktatuur, duce, Etioopia kriis.</p>	<p>Iseloomustab ning Võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p> <p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, fašism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Benito Mussolini.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine</p>	<p>Eesti keel: mõistekaart, õigekiri.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: demokraatia ja diktatuur.</p> <p>Geograafia: Etioopia, Itaalia, Euroopa kaart.</p>
Natsionaal-sotsialistlik Saksamaa. Natsid jäävad natsideks. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	13	<p>Weimari Saksamaa, Wilhelm II, NSDAP, Adolf, Hitler, Müncheneri õllekeldri putš, „Mein Kampf“, füürer, SA, SS, Gestapo, Nürnbergi seadused, aaria rass.</p>	<p>Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p> <p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, totalitarism, ideoloogia,</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng - inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.</p>	<p>Geograafia: migratsioon, Euroopa kaart.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: „Minu võitlus“, meedia.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: diktatuur, plaanimajandus.</p> <p>Saksa keel: massiarmee, eluruum, juht.</p> <p>Kunstiõpetus: plakatid, töö fotodega.</p>

			<p>fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Benito Mussolini ja Adolf Hitler.</p>		
<p>Kokkuvõttev hindamine: Kontrolltöö: Diktatuurid Euroopas 1930ndatel.</p>	14		<p>Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p> <p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Benito Mussolini ja Adolf Hitler.</p>		
Eesti Vabariik					<p>Pädevused</p> <p>1. Mõistab sõjaaegse ja sõjajärgse inimese eluviisi ning väärtushinnanguid.</p> <p>2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p>
Vabadussõda (1918–1920)	15	Comiepegne` vaherahu, Bresti rahu, vabadussõja daatumid, osapooled, põhjused. Miks Eesti Vabariik võitis vabadussõja?	Iseloomustab Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.	Geograafia: vabadussõda kaardil, migratsioon, Eesti kaart 1920. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, Tartu

		Johan Laidoner, <i>Landeswehr</i> ’i sõda. Tartu rahuleping, Jaan Poska, soomusrongid.	Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Konstantin Päts. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, kommunism, Tartu rahu.		rahulepingu tekst. Kunstiõpetus: fotod 1920. Aasta Eestist. Kodu-uurimine: perekonna ja suguvõsa ajalugu.
Eesti Vabariik 1920.–1930. aastail	16	Iseseisvus-manifest, Asutav Kogu, Asutava Kogu reformid, koalitsioonivalitsused, riigivanem, I põhiseadus, Jaan Tõnisson, vapsid, autoritaarne riigipööre, vaikiv ajastu, II ja III põhiseadus, J. Laidoner, Konstantin Päts, põlevkivitööstus, Balti liit, kaubandus-partnerid.	Iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Konstantin Päts, Jaan Tõnisson. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.	1. Kultuuriline identiteet – oma rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana. 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.	Geograafia: Eesti kaart 1920-40, Petserimaa. Kunstiõpetus: fotod 1920. ja 1930. aastatest. Kodu-uurimine: perekonna ja suguvõsa ajalugu. Ühiskonnaõpetus: demokraatia, diktatuur, põhiseadus, eksport, import, Riigikogu. Matemaatika: töö diagrammiga. Keemia: põlevkivitööstus.
Eesti Vabariik 1920.–1930. aastail	17	Iseseisvus-manifest, Asutav Kogu, Asutava Kogu reformid, koalitsioonivalitsused, riigivanem, I põhiseadus, Jaan Tõnisson, vapsid, autoritaarne riigipööre, vaikiv ajastu, II ja III põhiseadus, J. Laidoner, Konstantin Päts, põlevkivitööstus, Balti liit, kaubandus-partnerid.	Iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Konstantin Päts, Jaan Tõnisson. Seletab ja kasutab	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kultuuriline identiteet – oma rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana. 3. Teabekeskond – info	Geograafia: Eesti kaart 1920-40, Petserimaa. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, arutluse kava koostamine. Kodu-uurimine: perekonna ja suguvõsa ajalugu. Ühiskonnaõpetus: demokraatia, diktatuur, põhiseadus. Matemaatika: töö diagrammiga.

			kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.	iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.	Keemia: põlevkivitööstus.
Eesti välispoliitika 1920.–1930. aastail.	18	Vabadussõda, Tartu rahu, Balti liit, suhted Saksamaaga, Venemaaga / NSV Liiduga, Rahvaste Liit, 1923 Eesti-Läti kaitseliiduleping, mittekallale-tungileping, neutraliteet.	Iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevusega kaasnevad riskid, vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kultuuriline identiteet – oma rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana	Ühiskonnaõpetus: riikide välispoliitika, vabariigi valitsuse ja riigipea roll välispoliitikas. Geograafia: Euroopa riigid, rõhuasetus Eesti naaberriikidel. Eesti keel ja kirjandus: töö allikmaterjalidega, õigekiri. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekande koostamine.
Kultuurielu Eestis kahe maailmasõja vahelisel ajal	19	Omariikluse iseloomulik kultuuripoliitika, kultuur-autonoomia, Kultuurkapital. Kultuurielu valdkonniti: haridus, teadus, kirjasõna, muusika, kunst, teatri- ja filmikunst, sport.	Iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.	1. Kultuuriline identiteet – oma rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana. 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.	Eesti Vabariigi kirjandus, muusika, sport, kunst, teadus (keemia, füüsika, bioloogia) 1920.–1930. aastail.
Eesti Vabariik 1918–1940. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	20	Märksõnad valib õpetaja tuginedes õpitulemustele.	Lähtub eesti Vabariigi 1918–1940 õpitulemustest.	1. Kultuuriline identiteet – oma rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana.	Integratsioonivõimalused leiab õpetaja lähtudes muuseumitunni ülesehitusest ja täpsest temaatikast.
Kokkuvõttev hindamine: Kontrolltöö: Eesti Vabariik	21		Iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti		

1920-40.			<p>Vabariigis nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.</p> <p>Iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Konstantin Päts, Jaan Tõnisson.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.</p>		
Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel					<p>Pädevused</p> <p>Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid, oskab neid aktsepteerida ning mõista tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus.</p>
Kultuur maailmasõdadevahelisel ajal. Kas vaimu- või võimumaailm?	22	Kultuur demokraatlikus ja diktatuuririigis. Tuumafüüsika, tuumapomm, -reaktor, vitamiinid, valgud, elekter, bensiin, raadio, televiisor, kinokunst, sürrealism, vabatants, jazz.	Iseloomustab kultuuri arengut maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.	<p>1. Kultuuriline identiteet – oma rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana.</p> <p>2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise</p>	Maailma kirjandus, muusika, sport, kunst, teadus (keemia, füüsika, bioloogia) 1920.-1930. aastail. Integratsioon kõigis valdkondades.

				arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.	
Muutused igapäevaelus	23	Muutused olmes, mood, naised ühiskonnaelus, ajupesuvahendid.	Iseloomustab kultuuri arengut maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.	<p>1. Kultuuriline identiteet – oma rolli mõistmine kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana, sallivuse väärtustamine.</p> <p>2. Teabekeskond– info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.</p> <p>3. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.</p> <p>4. Väärtused - iluideaali muutumine, esteetika ja kultuuriline mitmekesisus.</p>	Maailma kirjandus, muusika, sport, kunst, teadus (keemia, füüsika, bioloogia), rõivakunst, filmikunst 1920.-1930. aastail. Integratsioon kõigis valdkondades.
Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	24	Märksõnad valib õpetaja tuginedes õpitulemustele.		<p>1. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine. 2. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.</p> <p>3. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.</p>	Integratsioonivõimalused leiab õpetaja lähtudes tunniülesehitusest ja täpsest temaatikast.

Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Kultuur ja eluolu 1920-40.	25		Iseloomustab kultuuri arengut maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.		
Teine maailmasõda 1939- 1945.	10				
Rahvusvaheline olukord					Pädevused Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.
Rahvusvaheline olukord II maailmasõja eel	26	Kordavalt maailmasõdade daatumid. Rahvaste Liit, Austria anšluss, Münchener konverents, MRP, järeleandmis-poliitika, Poola koridor, Sudeedimaa.	Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet MRP.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine. 3. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.	Ühiskonnaõpetus: riikide välispoliitika, demokraatia ja diktatuuri erinevused välispoliitikas. Geograafia: Euroopa kaart 1939-45. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri. Muusika: „Helisev muusika“.
Molotovi-Ribbentropi pakt	27	Genova konverents 1922, Rapallo leping, Kominterni-vastane pakt, Hispaania kodusõda, MRP, baaside leping.	Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi. Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos. Teab, millal algas Teine maailmasõda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, baaside leping, okupatsioon.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine	Kunstiõpetus: karikatuur ja foto. Ühiskonnaõpetus: välispoliitika, kodusõda. Eesti keel ja kirjandus: töö allikatekstiga, õigekiri. Geograafia: MRP Euroopa kaardil.

Sõjategevuse üldiseloostus					Pädevused Mõistab sõjaaegse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid.
Teise maailmsõja algusaastad 1939– 1942. Talvesõda	28	Teise maailmasõja põhjused. Kordavalt MRP, Müncheneri konverents, sõjategevus 1939–1942. NSV Liidu kallaletung Poolale, Eestile, Lätile, Leedule, Rumeeniale. Kolmikpakt. Sõjategevus ida- ja läänepoolsetel, Vaikse ookeani rindel. Teine maailmasõda anekdootides. Atlandi harta, Ühinenud Rahvad. Talvesõda, Jätkusõda.	Iseeloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused. Näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänepoolsetel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas. Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, okupatsioon, Atlandi Harta, ÜRO.	1. Teabekeskond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.	Geograafia: sõjarinded kaartidel Euroopas ja maailmas. Ühiskonnaõpetus: okupatsiooni tähendus. Kunstiõpetus: fotod, karikatuur.
Teise maailmasõja käik aastail 1942– 1945	29	Stalingradi lahing, Teherani konverentsil, teise rinde avamine, Jalta ja Potsdami konverents, Jaapani alistamine, ÜRO loomine.	Näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänepoolsetel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel. Teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda. Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed.	1. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt. 2. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.	Geograafia: sõjarinded kaartidel Euroopas ja maailmas. Ühiskonnaõpetus: okupatsioon, ÜRO. Eesti keel ja kirjandus: õigekiri. Kunstiõpetus: fotod, karikatuur.

			Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, okupatsioon, ÜRO.		
Teine maailmasõda – totaalne sõda	30	Katõn, koonduslaager, holokaust, vastupanuliikumine, metsavendlus, Valge Roos, Nürnbergi kohtuprotsess.	Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed. Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, okupatsioon, ÜRO.	<p>1. Teabekeskkond – kriitiline teabeanalüüsi oskus.</p> <p>2. Väärtused ja kõlblus – kõlbeliste töökspidamiste refleksioon, inimelu väärtustamine.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus:inimõigused, ÜRO.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus:lendlehed, õigekiri.</p> <p>Kunstiõpetus:filmikunstist „Sophie Scholl“.</p>
Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	31	Märksõnad valib õpetaja tuginedes õpitulemustele.	Lähtub esitatud õpitulemustest.	<p>1. Teabekeskkond – info iseseisev otsing ja analüüs ja vormistamine.</p> <p>2. Väärtused ja kõlblus – inimeseks olemise vastutus, refleksioon.</p>	<p>Integratsioonivõimalused leiab õpetaja lähtudes tunni ülesehitusest ja täpsest temaatikast.</p> <p>Ühiskonnaõpetus, psühholoogia – suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning juhendada nendest oma tegutsemises.</p>
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Teine maailmasõda.	32		Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed. Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon.		

			Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, okupatsioon, ÜRO.		
Eesti Teise maailmasõja ajal					Pädevused Peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi.
Eesti Teises maailmasõjas	33	Tartu rahuleping, MRP, baaside leping, 1940. aasta okupatsioon ja juunipööre. Juuniküüditamine, suvesõda. Saksa okupatsioon Eestis, 1944. aasta suur põgenemine, Otto Tiefi valitsus, Teise maailmasõja tulemused Eesti jaoks.	Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi. Näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel ning muudatusi Teise maailmasõja järel. Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos. Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, Atlandi Harta.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine. 2. Kultuuriline identiteet – sallivus, mineviku ja tänapäeva kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine. 3. Teabekekkond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt. 4. Väärtused ja kõlblus – kõlbliste tõekspidamiste refleksioon, inimelu väärtustamine.	Eesti keel ja kirjandus: allikatekst. Ühiskonnaõpetus: eksiilvalitsus, okupatsioon, Rahvaste Liit. Geograafia: Teise maailmasõja idarinne. Matemaatika – arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid).
Eesti mehed Teise maailmasõja rinnetel	34	Punaarmee, Saksa armee, hävituspataljonid, tööpataljonid, metsavendlus, Eesti SS-leegion, Erna luuregrupp, JR 200.	Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos. Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus.	Ühiskonnaõpetus: kodanikualgatus, Kaitseliit, riigikaitse, meedia. Kunstiõpetus: vastupanu- ja propagandaplakatid. Eesti keel ja kirjandus: metsavendade

			<p>Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon.</p>		<p>jutud eesti kirjanduses.Geograafia: eestlased Teise maailmasõja rinnetel - kaardid.</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine:arutluse kirjutamine – Millised olid eestlaste valikud Teises maailmasõjas?</p>	35	<p>Eestlaste valikud II maailmasõjas: Metsavendlus, teenimine Punaarmees/ Saksa armees, soomepoiss, põgenemine läände, juunikommunist.</p>	<p>Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos.</p> <p>Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.</p> <p>Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon.</p>		<p>Eesti keel ja kirjandus:arutluse kirjutamine.</p> <p>Ühiskonnaõpetus:välispoliitika, totalitaarne diktatuur.</p> <p>Geograafia: eestlased Teise maailmasõja rinnetel.</p>
<p>Maailma pärast Teist maailmasõda 1945-2000</p>					
<p>Külm sõda</p>					<p>Pädevused</p> <p>Mõistab erinevate keskkondade reegleid.</p> <p>Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p>
<p>Rahvusvaheline olukord pärast II maailmasõda. Külma sõja algus.</p>	36	<p>Teise maailmasõja tagajärjed, raudne eesriie, uued riigipiirid, külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, Berliini blokaad, Saksamaa lõhenemine, ÜRO.</p>	<p>Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid.</p> <p>Seletab ja kasutab</p>	<p>1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus:migratsioon, erinevad rahvused Euroopas, ÜRO, doktriin.</p> <p>Matemaatika – arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid).</p>

			kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle.		Kunstiõpetus: karikatuur. Geograafia: Euroopa riigid, pealinnad. Inglise keel: töö karikatuuriga.
Rahvusvahelised suhted 1950.-1980. aastail. Võidurelvastumine	37	Külm sõda, võidurelvastumine, ABC- relvad, tuumapomm, Berliini müür, Korea sõda, Kuuba kriis, Vietnami sõda, pingelõdvendus, Afganistani sõda, NATO.	Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikolleid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle, NATO.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimkeskkonna terviklikkuse väärtustamine 2. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja teiste kultuuripärandite väärtustamine 3. Teabe keskkond – oma teabevajaduste määramine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt 4. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste eluviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.	Tehnoloogiaõpetus: skeem tuumapommi varjendi ehitamisest, Berliini müüri rajamine. Kunstiõpetus: karikatuur. Bioloogia, keemia: ABC- relvad. Füüsika: tuumapommi ehitus. Geograafia: külma sõja kriisid kaardil – Korea, Vietnam, Kuuba, Afganistan, Berliin. Ühiskonnaõpetus: riigikaitse, NATO. Ühiskonnaõpetus – õhiskondlike liikumiste struktuur ja eripärad
Arenenud tööstusriigid. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitlemuste kohta eelnevalt.	38	Healuühiskond, Marshalli plaan, IMF, Maailmapank, 1970. aastate majanduskriis, Thatcher, EL kujunemine. Kordavalt Korea sõda, Kuuba kriis, Vietnami sõda, hipid.	Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikolleid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng -inimkeskkonna terviklikkuse väärtustamine 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – patsifistlike liikumiste aluspõhimõtted 3. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja teiste kultuuripärandite väärtustamine 4. Teabe keskkond – oma teabevajaduste	Ühiskonnaõpetus: Maailmapank, IMF, valuuta, healuühiskond, majanduskriis, demokraatia, ühiskondlikud liikumised, Euroopa Liidu kujunemine. Geograafia: IMF liikmed maailmakaardil. Eesti keel ja kirjandus: küsimuste koostamine, õigekiri.

				<p>määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt</p> <p>5. Tervis ja ohutus – vägivaldliku vastupanu</p> <p>6. Väärtused ja kõlblus – inimelu väärtustamine</p>	
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: rahvusvahelised suhted 1950-80. Külma sõda.	39		<p>Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid.</p> <p>Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle, NATO.</p>		
Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel					Pädevused Näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi.
Ameerika Ühendriigid 20. sajandi teisel poolel	40 tund/ märts	USA presidendid: Wilson, Roosevelt, Truman, Kennedy, Nixon, Reagan. Potsdami konverents, külma sõda, Berliini blokaad. Kordavalt Korea sõda, Kuuba kriis, Vietnami sõda. Makartism, neegriliikumine, Martin Luther King.	<p>Iseloomustab tööstusriikide arengut USA näitel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimkeskkonna terviklikkuse väärtustamine.</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.</p> <p>3. Kultuuriline identiteet – patriotism.</p> <p>8. Väärtused ja kõlblus –</p>	<p>Geograafia: külma sõja kriisid, majanduskriis, ühiskondlikud massiliikumised, korruptsioon, võimude lahusus USA näitel, presidentialism.</p> <p>Kunstiõpetus: Vietnami sõja kajastamine televisioonis, töö fotoga.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: allikatekst, õigekiri.</p>

				erinevate väärtussüsteemide ning nende seoste tundmine ajaloolis-kultuurilises kontekstis religiooni ja maailmavaatega seoses	
Kordavalt külma sõja kriisid	41	Berliini blokaad, Korea sõda, Berliini müür, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Afganistani sõda.	Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle.	1. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine. 2. Teabekeskond – oma teabevajaduste määramine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.	Kunstiõpetus: töö fotoga. Geograafia: külma sõja kriisid maailmakaardil. Ühiskonnaõpetus: demokraatia ja diktatuur külma sõja ajal, migratsioon – idasakslaste põgenemine läände. Eesti keel ja kirjandus: allikatekst, õigekiri.
Saksamaa Liitvabariik. Lääne-Euroopa imelaps. Jaapan – Aasia imelaps. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	42	Saksamaa lõhenemine: Potsdami konverents, Berliini blokaad, SLV, SDV, sotsiaalne turumajandus, Hallsteini doktriin, uus idapoliitika, Konrad Adenauer. Jaapanis toimunud ümberkorraldused pärast II maailmasõda. Saksamaa ja Jaapani majandusime.	Iseloomustab tööstusriikide arengut Saksamaa LV näitel. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.	Geograafia: Euroopa kaart, Saksamaa, Berliin, Bonn, Jaapan. Ühiskonnaõpetus: okupatsioon, sotsiaalne turumajandus, demokraatia ja diktatuur, kantsler, poliitika, põhiseadus ehk konstitutsioon, Jaapani keiser. Eesti keel: õigekiri. Kunstiõpetus: töö fotoga.
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: USA ja Saksamaa Liitvabariik.	43		Iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa LV näitel.		
Kommunistlikud riigid					Pädevused Näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi.

Teine maailm – kommunistlikud riigid	44	NSV Liit ja sotsialismileer kaardil, rahva-demokraatia, sotsialismimaa, sotsialistlik sõprusühendus, nõukogude poliitiline süsteem, sotsialistlik majandusmudel, VMN, VLO.	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p>	1. Teabekeskond – oma teabevajaduste määratlemine ja sobiva teabe leidmine tekstist ja kaardilt.	<p>Geograafia: NSV Liit ja sotsialismileer kaardil.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: diktatuuririigi ühiskond, üheparteesüsteem, plaanimajandus, rahvusvahelised organisatsioonid.</p>
Sotsialistlik majandusmudel. Käsumajanduse allakäik.	45	Sotsialistlik käsumajandus, plaanimajandus, repressioonid, mõju ühiskonnale, käsumajanduse allakäik.	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel.</p> <p>Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p>	1. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile	<p>Ühiskonnaõpetus: plaanimajandus vs turumajandus – sarnasused ja erinevused, repressioonid.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, mõistekaardi koostamine.</p>
Nõukogude Liit: Stalini surmast Tšernenkoni	46	Kordavalt Oktoobripööre, Lenin. Stalini reformid, Stalini surm, Beria uus kurss, Hruštšovi tõus ja langus, sula, Brežnevi stagnatsioon-periood, vastupanu režiimile.	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p>	1. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.	<p>Ühiskonnaõpetus: diktatuuririigi ühiskond, opositsioon, tsensuur, vabade valimiste puudumine.</p> <p>Kunstiõpetus: karikatuur, fotod.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: poliitiline anekdoot.</p>

			Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külmsõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.		Tehnoloogiaõpetus: trükimasin. Loodusained – teaduse ja tehnika areng.
Hiina Rahvavabariik. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	47	Hiina 20. sajandi alguses. Mandžuuria kriis. Hiina kodusõda, Mao Zedong, mauism, kultuurirevolutsioon, Hiina pärast Mao surma, 20. sajandi lõpp Hiinas.	Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.		Ühiskonnaõpetus: diktatuuririigi ühiskond Hiina RV näitel, sotsialistlik majandusmudel Hiinas. Geograafia: Euraasia, Huang He, Jangtse, Peking, Vaikne ookean. Eesti keel: õigekiri, „Punane raamat“, mõistekaart. Kunstiõpetus: plakatid, fotod.
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Kommunistlikud riigid: NSVL ja Hiina.	48		Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külmsõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.		
Kokkuvõttev hindamine: Arutluse kirjutamine	49		Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda.		
Eesti Nõukogude okupatsiooni all					Pädevused Väärtustab ühiskonnas toimunut. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.

Eesti Teises maailmasõjas	50	Tartu rahuleping, MRP, baaside leping, 1940. aasta okupatsioon ja juunipööre. Juuniküüditamine, suvesõda. Saksa okupatsioon Eestis, 1944. aasta suur põgenemine, Otto Tiefi valitsus, Teise maailmasõja tulemused Eesti jaoks. Kordavalt eestlaste ja Eesti riigi valikud II maailmasõjas.	<p>Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi.</p> <p>Teise maailmasõja järel.</p> <p>Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos.</p> <p>Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, Atlandi Harta.</p>		<p>Ühiskonnaõpetus:Tartu rahulepingu aegne riigipiir, rahvusvahelised organisatsioonid.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus:õigekiri, baaside lepingu tekst.</p> <p>Geograafia: eestlased II maailmas ja rinnetel.</p>
ENSV valitsemine	51	Eesti Vabariigi võimuorganite asendamine ENSV võimuorganitega. ENSV Ülemnõukogu, valitsus, EKP, nomenklatuur, Nikolai Karotamm, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas, metsavendlus, tsensuur.	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta.</p>		<p>Geograafia: Eesti haldusjaotus pärast II maailmasõda, Petserimaa kaotamine.</p> <p>Ühiskonnaõpetus:ENSV riigiparaat, totalitaarne ühiskond, haludussüsteem.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus:mälestused märtsiküüditamisest.</p>
Käsümajanduse juurutamine Eesti NSV-s. Käsümajanduse mõju ja tulemused.	52	Plaanimajandus, kollektiviseerimine, käsümajanduse juurutamine Eesti NSV-s, küüditamine, repressioonid, kolhoos, sovhoos, käsümajanduse tulemus.	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab</p>		<p>Ühiskonnaõpetus:demokraatia ja diktatuur, plaanimajandus.Geograafia: Eesti geograafiline kaart.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus:allikatekst.</p>

			kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.		
ENSV Kultuur	53	Nõukogude kultuuripoliitika, kultuurielu lõhestatus, haritlaste uus põlvkond, rahva kultuuriaktiivsus, laulupidude traditsioon, maakultuuri hääbumine, haridusolud,	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja tunnustamine.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: pagulaskirjandus, nõukogulik kirjandus Eesti NSV-s, erifondid, side läänemaailmaga.</p> <p>Geograafia: raudne eesriie kaardil.</p> <p>Matemaatika: töö diagrammiga.</p> <p>Kunstiõpetus: Arraku teosed, sotsialistlik realism, nõukogulik arhitektuur.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: diktatuuri-ühiskonna kultuur, ateism.</p>
Vastupanu kommunistlikule režiimile. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	54	Metsavendlus, põrandaalused noorterühmad, dissidentlus NSV Liidus, avalik vastupanu, side läänemaailmaga, kiriku koht ühiskonnas. 40 kiri.	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.</p>	<p>Ühiskonnaõpetus: diktatuuririigi meedia, opositsioon, üheparteisüsteem.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, töö allikaga.</p> <p>Arvutiõpetus: PowerPointi kasutamine.</p>
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Eesti NSV.	55		Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.		

			Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta.		
Kommunistliku süsteemi lagunemine					Pädevused 1. Näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.
Nõukogude Liidu lagunemine	56	Mihhail Gorbatšov, perestroika, glasnost, uut mõtlemine välispoliitikas, poliitilise elu reformimine, 1991. aasta augustiputš, SRÜ. Boris Jeltsin.	Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon. Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.	Ühiskonnaõpetus: siirdeühiskond, reformid, plaanimajandus, turumajandus. Geograafia: NSV Liidu lagunemine kaardil, liiduvabariikide iseseisvumine. Muusika: J.M.K.E „Tere perestroika“. Kunstiõpetus: töö karikatuuriga.
Idabloki lagunemine	57	NSV Liidu taandumine Ida-Euroopas, sotsialismi ammendumine Ida-Euroopas, Berliini müüri langus, üleminek demokraatiale ja turumajandusele.	Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, külm sõda,	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse	Geograafia: NSV Liit ja sotsialismileer kaardil, Euroopa kaart 20. sajandi lõpul. Ühiskonnaõpetus: plaanmajandus, turumajandus. Kunstiõpetus: Berliini müüri langemise

			<p>kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov.</p>	<p>aktiivsuse olulisus ja koostööskuse väärtustamine.</p>	<p>foto.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: õigekiri, töö allikaga.</p>
<p>NSV Liidu ja Idabloki lagunemise sisemised ja välised põhjused.</p> <p>Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	58	<p>NSV Liidu lagunemised sisemised ja välised põhjused.</p> <p>Idabloki lagunemise sisemised ja välised põhjused.</p>	<p>Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööskuse väärtustamine.</p>	<p>Eesti keel: arutluse kava koostamine, õigekiri.</p> <p>Geograafia: sotsialismileeri ja NSV Liidu lagunemine kaardil.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: diktatuuri-ühiskonna lagunemine, siirdumine demokraatiasse, majandussüsteemid.</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Kommunistliku süsteemi lagunemine.</p>	59		<p>Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p>		

			Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov.		
Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine					<p>Pädevused</p> <p>Näeb probleeme ning analüüsib nende põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Väärtustab ühiskonnas toimunut.</p> <p>Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p>
Eesti Vabariigi taasiseseisvumine	60	<p>NSV Liidu lagunemine: perestroika, glasnost, M. Gorbatšov.</p> <p>Fosforiidisõda, EMS loomine, IME projekt, Rahvarinne, ERSP, laulev revolutsioon, poliitilised jõud 1988. aastal, suveräänsus-deklaratsioon, Balti kett, kodanike komiteede liikumine, ülemineku-periood, augustiputš. Arnold Rüütel, Edgar Savisaar.</p>	<p>Analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Edgar Savisaar.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, plaanimajandus, massirepressioon, Balti kett, laulev revolutsioon.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.</p>	<p>Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded, infootsing Internetist.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: info töötlemine, viitamine, õigekiri.</p> <p>Kunstiõpetus: töö fotodega, ettekande kujundamine.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: kodanikualgatus, massiliikumised, erakonnad, vaba meedia.</p>
Eesti Vabariigi taasiseseisvumine	61	<p>NSV Liidu lagunemine: perestroika, glasnost, M. Gorbatšov.</p> <p>Fosforiidisõda, EMS loomine, IME projekt, Rahvarinne, ERSP, laulev revolutsioon, poliitilised jõud 1988. aastal, suveräänsus-deklaratsioon, Balti kett, kodanike komiteede liikumine,</p>	<p>Analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Edgar Savisaar.</p> <p>Seletab ja kasutab</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.</p>	<p>Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded, infootsing Internetist.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: info töötlemine, viitamine, õigekiri.</p> <p>Kunstiõpetus: töö fotodega, ettekande kujundamine.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: kodanikualgatus, massiliikumised, erakonnad, vaba meedia.</p>

		ülemineku-periood, augustiputš. Edgar Savisaar, Arnold Rüütel.	kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, plaanimajandus, massirepressioon, Balti kett, laulev revolutsioon.		
Eesti Vabariigi taasiseseisvumine ja Eesti riik aastail 1991-2004	62	Põhiseaduslik Assamblee, IV põhiseadus, põhiseaduslikud institutsioonid, üleminek turumajandusele, võõrvägede lahkumine, NATO, EL.	Analüüsib Eesti Vabariigi arengut. teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar, Mart Laar. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, Euroopa Liit, NATO.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine. 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööoskuse väärtustamine.	Eesti keel: õigekiri. Arvutiõpetus: arutluse eelnev infootsing Internetist. Ühiskonnaõpetus: majandussüsteemid, siirdeühiskond, rahvusvahelised organisatsioonid – OSCE, ÜRO, NATO, Euroopa Liit.
Muuseumitund	63		Analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist ja Eesti Vabariigi arengut.		
Kontrolltöö: Eesti Vabariigi taasiseseisvumine.	64		Analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist. Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Edgar Savisaar.		
Maailm 1990. aastatest alates					Pädevused Teeb koostööd ning peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest. Oskab võrrelda erinevate ajastute

					väärtushinnanguid, aktseptib neid ning mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.
Maailm 20. sajandi lõpul.	65	Saksamaade taasühinemine, verised sündmused Balkanil, ÜRO ja NATO roll rahu tagamisel maailmas, kriisikolled mujal maailmas, EL.	Iseloomustab eluolu 20. sajandil. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, NATO. Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise tagajärjed.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.	Ühiskonnaõpetus: rahvusvahelised organisatsioonid, Eesti ÜRO, EL ja NATO liikmena, paanimajandus, segamajandus, turumajandus, inimõigused. Geograafia: Euroopa riigid, Balkani poolsaar, Euroopa Liit, NATO, ÜRO. Eesti keel: õigekiri.
21. sajandi algus	66	„Jumal õnnistagu Ameerikat“, USA roll ÜRO-s ja NATO-s, 11. september 2001, Bush ja Osama bin Laden, terrorism, globaalprobleemid.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, NATO.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine 2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööskuse väärtustamine 3. Tehnoloogia ja innovatsioon – teaduse arengu mõju inimeste elusviisile, tehnoloogilise arengu positiivsed ja negatiivsed mõjud.	Keemia: kliima soojenemine, osoon, süsihappegaas, vääveldioksiid, vääveltrioksiid, happelihmad. Ühiskonnaõpetus: globaalprobleemid, küberterrorism, maailma kaart. Eesti keel: õigekiri, viitamine allikatele. Arvutiõpetus: PowerPoint ettekanded.
Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel					Pädevused Mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus ning. oskab rakendada teavet õppetöös. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.

Kultuur 20. sajandi teisel poolel.	67	Kahepooluseline kultuurimaailm, massikultuur ja muutused ühiskonnahoiakutes, kultuur ja eluolu 1990. aastail.	Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja võrdõiguslikkuse väärtustamine.</p>	<p>Kunstiõpetus: filmikunst, massikultuur, elitaarkultuur.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: Aleksandr Solženitsõn.</p> <p>Füüsika, keemia: Nobeli preemia, aatomiuuringud.</p> <p>Bioloogia: dinosaurused.</p> <p>Sport: olümpiamängud, paraolümpia.</p> <p>Muusika: rock`n roll, The Beatles, ABBA.</p>
Teaduse ja tehnika areng	68	Võimas, kuid ohtlik tuumaenergia. Kas Marsil on elu? Arvutid. Dolly. Internet.	Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.</p> <p>2. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – sotsiaalse aktiivsuse olulisus ja koostööskuse väärtustamine.</p>	<p>Füüsika:päikesesüsteem, Mars, aatomielektriiaam.</p> <p>Bioloogia: kloonimine, Dolly.</p> <p>Ühiskonnaõpetus, eesti keel: Internet.</p>
Igapäevaelu. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.	69	Muutused olmes. Mood: pikad juuksed poistel, lühikesed seelikud tüdrukutel, muutuv ühiskond.	Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng – inimtegevuse vastastikuse seotuse mõistmine.</p> <p>2. Kultuuriline identiteet – sallivuse ja võrdõiguslikkuse väärtustamine</p> <p>3. Väärtused ja kõlblus – iluideaali muutumine, esteetika.</p>	<p>Kunstiõpetus: mööbli disain, tänavakultuur, filmikunst.</p> <p>Füüsika: mikrolaineahi, cd-plaat.</p> <p>Ühiskonnaõpetus:peaminister.</p>
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Kultuur ja eluolu 20. sajandi II poolel.	70		Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.		

Õpetaja: Ivo Maripuu

Õppeaine: Ühiskonnaõpetus

Klass: 9. klass

Tundide arv: 2 nädalatundi, kokku 70 õppetundi õppeaastas

Kasutatav õppekirjandus: Anu Toots „Sootsium. 9. klassi ühiskonnaõpetuse õpik” Koolibri 2013.

Maidu Varik „Sootsium. 9. klassi ühiskonnaõpetuse töövihik” Koolibri 2014.

Teemad:

I Ühiskond ja sotsiaalsed suhted (22 tundi)

II Riik ja valitsemine (16 tundi)

III Kodanikuühiskond (15 tundi)

IV Majandus (17 tundi)

I teema. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted (22 tundi):				
<ol style="list-style-type: none"> 1. Meedia ja teave (7 tundi) 2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur (6 tundi) 3. Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor (3 tundi) 4. Ühiskonnaliikmete õigused (6 tundi) 				
Mõisted: <i>avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, plagiaat, sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus, avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus, inimõigused, põhiõigused, sotsiaal- majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused</i>				
Tund	Teemad	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
1.-2.	Sissejuhatus Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, ajakirjandusvabadus. 2. Analüüsib ühe teema meediakäsitlust ning kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid. 3. Orienteerub Eesti meediasüsteemis, suudab informatsiooni kriitiliselt hinnata ja kasutada. 	Eesti keel: meediatekstide kommenteerimine Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam, kirjandus	Teabekeskond: sobiva teabe leidmine erinevates teabekeskondades, kriitiline teabeanalüüs

	Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine	4. Arutleb meedia rolli üle ühiskonnas eakohaseid näiteid kasutades.		
3.-4.	Kommunikatsiooni-eesitika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik elu, eraelu, kommunikatsioonieetika</i> . 2. Tunneb autori (ka enda kui autori) õigusi ja vastutust erinevates suhtluskogukondades	Eesti keel: suuline ja kirjalik suhtlus Inimeseõpetus: inimestevahelised suhtled Muusikaõpetus: muusikavahetus-programmid internetis, autoriõigused Kunstiõpetus: autoriõigused, sümbolid	Teabekeskond: mõistab meedia rolli ühiskonnas Väärtused ja kõlblus: ühiskonnas tunnustatud põhimõtete järgimine.
5.	Turundus-kommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetõed, tulud ja kulud meedias)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>reklaam, valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam, tootepaigutus</i> . 2. Eristab infovoost reklaami erinevaid liike ja mõistab nende suhtluseesmärki.	Eesti keel: reklaamtekstid Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam Matemaatika: tulude ja kulude arvutamine, andmete teisendamine	Teabekeskond: mõistab meedia rolli ühiskonnas
6.-7.	Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, allalaadimine. Plagieerimine	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>plagiat</i> . 2. Kasutab töid vormistades nõuetekohast viitamist ja tsiteerimist.	Eesti keel: viitamisreeglid Kirjandus: autorsus Kunstiõpetus: autoriõigused Muusikaõpetus: autoriõigused	Väärtused ja kõlblus: ühiskonnas tunnustatud põhimõtete järgimine. Tehnoloogia ja innovatsioon: IKT vahendite kasutamine oma töö tõhustamiseks
8.	Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus</i> . 2. Väärtustab sotsiaalset sidusust.	Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine. Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all rahvastiku sooline ja vanuseline koosseis ning rahvastiku vananemine; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all linnastumisega seotud probleemid Matemaatika: statistika kasutamine Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Väärtused ja kõlblus: sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine

9.	Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus	Väärtustab sotsiaalset õiglust.	Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine Ajalugu: võitlus võrdõiguslikkuse eest Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Väärtused ja kõlblus: sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine
10.-11.	Väärtused ja identiteetid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>mitmekultuurilisus</i> . 2. Mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.	Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine Geograafia: teema „Rahvastik“ all erinevad rassid ja rahvad Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all kultuuriline mitmekesisus Ajalugu: äärmuslikud liikumised, seisuslik ühiskond, kolonialism Kunst: teema avamine omaloomingus Muusika: mitmekultuurilisus	Väärtused ja kõlblus: sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine Kultuuriline identiteet: õpib respektierima erisusi ja hindama mitmekesisust
12.	Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik sektor, avalik-õiguslik asutus, riigiasutus</i> . 2. Selgitab avaliku sektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas	Ajalugu: riikluse kujunemine ja areng Matemaatika: statistiliste andmete kasutamine	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid
13.	Erasektor kui kasumile suunatud sektor	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>erasektor, eraettevõte</i> . 2. Selgitab erasektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.	Geograafia: rahvusvaheline ja Eesti majandus	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid
14.	Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>mittetulundussektor, sihtasutus</i> . 2. Teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi ning oskab neid kasutada.	Ajalugu: rahvuslik ärkamisaeg Geograafia: rahvastik Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Inimeseõpetus: altruism	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid
15.-16.	Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>inimõigused</i> . 2. Selgitab inimõiguste olemust. 3. Oskab nimetada tähtsamaid inimõigusi. 4. Märkab inimõiguste rikkumist ning astub samme, et edendada inimõiguste järgimist.	Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine Ajalugu: ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste ja kõlbluspõhimõtete tundmaõppimine

17.-18.	Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused	Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused</i> .	Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine Ajalugu: põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste tundmaõppimine
19.	Lapse õigused, kohustused ja vastutus	1. Tunneb lapse õigusi ja lastekaitse põhimõtteid. 2. Tunneb õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost.	Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste ja kõlbluspõhimõtete tundmaõppimine
20.	Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne eksploatatsioon, elundikaubandus jm. UNISEFi tegevus	1. Tunneb riske ja oskab vältida ohte. 2. Teab, kust otsida abi.	Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine Ajalugu: orjakaubandus Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste ja kõlbluspõhimõtete tundmaõppimine
21.-22	Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.	Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.		Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses.

II teema. Riik ja valitsemine (16 tundi)				
1. Demokraatia 2. Eesti valitsemiskord				
Mõisted: <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus, põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik.</i>				
Tund	Teemad	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
23.	Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused	1. Eristab demokraatiat ja autokraatiat, tunneb ning selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu. 2. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism, võimude lahusus ja tasakaal</i> .	Ajalugu: demokraatia ja diktatuuri võrdlus Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: väärtustab demokraatlikku elukorraldust

24.	Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus ning võimude lahusus ja tasakaal	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab demokraatia põhimõtteid ja nende rakendamist riigivalitsemises. 2. Iseloomustab ja väärtustab demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt kaasamine, enamuse ja vähemuse arvestamine, igaühe võrdsus seaduse ees, seisukohtade mitmekesisus). 3. Käitub demokraatia põhimõtete järgi. 	<p>Ajalugu:ühiskonnateooriate areng ja rakendumine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Matemaatika:statistiliste materjalide kasutamine</p>	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid
25.	Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused</i>. 2. Selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid. 3. Väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi. 	<p>Inimeseõpetus: turvalisus</p> <p>Ajalugu: õigusriigi kujunemine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: väärtustab demokraatlikku elukorraldust Väärtused ja kõlblus: võrdleb erinevaid seisukohti, suhtub lugupidavalt erinevatesse arusaamadesse
26.- 29.	Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus (KOV)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus</i>. 2. Tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust. 3. Iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart). 4. Suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades. 	<p>Ajalugu:võimuinstitutsioonide kujunemine</p> <p>Matemaatika:statistiline analüüs</p> <p>Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid</p>	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid
30.- 31.	Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kohus, kolmeastmeline kohtusüsteem, õigusakt</i>. 2. Mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. 3. Oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT). 	<p>Inimeseõpetus: riskikäitumine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid
32.- 33.	Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodakondsus, kodanikuõigused</i>, 	Ajalugu: kodaniku mõiste ajaloo kaudu	Kultuuriline identiteet: positiivsete hoiakute

	-kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis	<i>kodanikukohustused, kodakondsuseta isik.</i> 2. Tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust.		kujundamine erinevate kultuuride ja inimeste suhtes
34.- 35.	Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>erakond</i> . 2. Nimetab Eesti parlamendi erakondi.	Ajalugu: erakondade kujunemine ja roll	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid
36.- 37.	Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatlikud valimised, valimisõigus, hääleõigus</i> . 2. Selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid ning kujundab oma poliitilisi eelistusi.	Ajalugu: valimisõiguse laienemine Matemaatika: statistiline analüüs Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid ja üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.
38.	Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides	1. Oskab nimetada olulisemaid rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on. 2. Teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.	Ajalugu: rahvusvaheliste organisatsioonide teke Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid	Kultuuriline identiteet: positiivsete hoiakute kujundamine erinevate kultuuride ja inimeste suhtes
39.	Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.	Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.		Elukestev õpe (omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses)

III. Kodanikuühiskond (15 tundi)				
Mõisted: kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus				
Tund	Teemad	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
40.- 45.	Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond, vabaühendus, mittetulundusühing</i> . 2. Mõistab kodanikuühiskonna ning vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke.	Inimeseõpetus: grupikuuluvus Ajalugu: nt fosforiidikampaania Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid, osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.

		3. Iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel.		
46.-51.	Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuosalus, kodanikualgatus</i> . 2. Oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas. 3. Analüüsib probleeme ja pakub lahendusi. 4. Algatab ning toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel.	Ajalugu: kodanikuühiskonna areng Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid, osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.
52.-54.	Käitumine kriisioludes	Märkab abivajajat ja abistab võimaluse korral	Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine	Tervis ja ohutus: osalemine turvalisust suurendavates tegevustes
55.	Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.	Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.		Elukestev õpe (omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses)

IV. Majandus (17 tundi)				
Mõisted: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investeeering, tarbijakaitse;				
Tund	Teemad	Õpitulemused	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega
56.-60.	Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetus ja sotsiaalkindlustus	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>riigieelarve, maksud, tulude ümberjagamine, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus</i> . 2. Iseloomustab ettevõtluse ja riigi rolli majanduses. 3. Tunneb eelarve koostamise põhimõtteid. 4. Selgitab maksustamise eesmärgi ja põhimõtteid. 5. Teab Eestis kehtivaid makse ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.	Ajalugu: majanduse areng 20. sajandil Matemaatika: statistilise materjali kasutamine	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ettevõtluse rolli ühiskonnas ning suhtub positiivselt ettevõtlusse ja selles osalemisse, mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid

61.-63.	Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>tööturg</i>. 2. Tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul. 3. Teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu. 4. Analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel. 	<p>Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused, teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine</p> <p>Ajalugu:rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid</p> <p>Matemaatika:statistilise materjali analüüs</p> <p>Tööõpetus:ametid</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled:teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine:</p> <p>Arutlemine võimalikest tulevastest tegevusvaldkondadest</p>
64.-68.	Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtetus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>brutopalk, netopalk, laen, investering, tarbijakaitse</i>. 2. On orienteeritud enesearendamisele ning iseseisvale toimetulekule ühiskonnas. 3. Hindab ressursside piisavust ning enda oskusi ja võimeid tegutseda. 4. Oskab koostada isiklikku eelarvet. 5. Oskab arvutada netopalka. 6. Tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana. 7. Tarbib säästlikult. 	<p>Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused, teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine</p> <p>Ajalugu:rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali analüüs</p> <p>Tööõpetus:ametid</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled:teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad</p>	<p>Keskond ja jätkusuutlik areng:säästev suhtumine, väärtustab jätkusuutlikkust</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine:</p> <p>mõistlike kutsevalikute suunamine</p>
69.-70	Kordamine ja läbitud teemabloki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.	Rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.		<p>Elukestev õpe(omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses)</p>